Government of Karnataka

कर्नाटक सरकार

शालेय शिक्षण आणि साक्षरता विभाग

पाठ्यक्रम आधारित मूल्यामापन सामग्री 2025-26

विषय : समाज विज्ञान

इयत्ता 6 वी

राज्य शिक्षण संशोधन व प्रशिक्षण संस्था,
बनशंकरी 3 रा टप्पा, बेंगळूरु.-560085

जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था मण्णूर, बेळगावी

शाळा शिक्षण आणि साक्षरता विभाग

पाठ्यक्रम आधारीत मूल्यमापन आणि सामग्री

२०२५-२६

समाज विज्ञान

राज्य शिक्षण संशोधन आणि प्रशिक्षण संस्था

बनशंकरी 3 रा टप्पा, बेंगळूरु.-560085

आणि

जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था मण्णूर, बेळगावी

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ
ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಸಾಮಗ್ರಿ
2025-26

ವಿಷಯ - ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ
ವರ್ಗ - 6

ರಾಜ್ಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ,
ಬನಶಂಕರಿ 3ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560085

ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಳಗಾವಿ

Concept and Guidance

Smt Rashmi Mahesh V, IAS
Principal Secretary to Government
Department of School Education and Literacy

Dr. Trilok Chandra K.V IAS Commissioner Department of School Education, Bangalore	**Shri. Gopalakrishna H.N** Director, DSERT Bangalore

DIET Co-operation

Shri. Basavaraj Nalatawad D.D.P.I (Dev) DIET, Belagavi	**Smt. Bharati B Dasog** LBA Nodal Diet, Belagavi	**Smt. Sharada S Kudachi** **Mentors and Examiners,** Lecturer DIET, Belagavi

Composition

Smt. Radha P.
Senior Assistant Director
DSERT Bangalore

Block Co-opration

Shri. Y J Bhajantri **B.E.O. Belagavi City,**	Shri. I D Hiremath B.R.. Belagavi City

"ಬದಲಾವಣೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಭವಿಷ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣ"

Lesson Based Assessment Material Creation Resource Team

1. Smt. Sindhu P Patil   Govt M.H.P.S No.3 Patil Galli, Belagavi
2. Smt. Jayashri M Patil   Govt M.H.P.S No.6, Angol, Belagavi
3. Smt. Shubhangi S Patil   Govt M.H.P.S No.34, Angol, Belagavi
4. Shri. Ramling A Babar   Govt M.H.P.S No.6, Angol, Belagavi
5. Shri. Sunil M Desurkar   Govt M.H.P.S Kudachi, Belagavi
6. Shri. Dnyaneshwar A Kamble   Govt M.H.P.S No.07, Bhandur Galli, Belagavi
7. Smt. Vandana D Gawade   Govt M.H.P.S No.35, Majagaon, Belagavi
8. Smt. Neete P Desai Govt M.H.P.S No.8, Hosur, Belagavi
9. Smt. Manisha M Lad   Govt M.H.P.S No. 01, Ganapat Galli, Belagavi
10. Smt. Asma Naik   Govt M.H.P.S Shahu Nagar, Belagavi
11. Shri. Vishwanth R Patil   Govt M.H.P.S No.02, Ganapat Galli, Belagavi
12. Shri. Changadev N Karlekar   Govt M.H.P.S No.33, June Belagavi
13. Smt. Varsha Langarkhande Govt M.H.P.S No.09,Tilakwadi, Belagavi
14. Shri.Sandeep Lugade   Govt M.H.P.S No.31, Vadagaon, Belagavi

Mentors and Examiners

Smt. Sharada S Kudachi Mentors and Examiners, Lecturer DIET, Belagavi	**Smt. Sindhu P Patil** Govt M.H.P.S. No.3, Patil Galli, Belagavi

State Department of Education Research and Training
Banashankari 3 rd Stage, Bangaluru-560085
And
District Institute of Education and Training, Belagavi

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ನುಡಿ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

2025 26 **ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರ ನಿರ್ದೇಶನ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನದ** 4**ನೇ** , 5 **ನೇ** , 6 **ನೇ** , 7 **ನೇ ತರಗತಿಯ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ಮರಾಠಿ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು** 16 **ವಿಷಯಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೋಠಿ ಭಾಷಾಂತರ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮರಾಠಿ ಪ್ರಥಮ ಭಾಷೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೋಠಿ ರಚನೆ ಕಾರ್ಯ ಬೆಳಗಾವಿ ಡಯಟ್ ಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.**

ತರಗತಿ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಮೌಲ್ಯಂಕನ ಕಲಿಕಾ ಫಲ ಆಧಾರಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮುಂದಿನ ಜಾಗತಿಕದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ನೆರವಾಗುವಂತೆ ಹಾಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಕಲಿಕಾ ಫಲ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಯಶಸ್ವಿಗಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆರಂಭದ ಆಶಯದೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೂ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಲಿಕಾ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಸಾಧಾರಣ ಮತ್ತು ಸುಲಭ, ಕಠಿಣ, ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಠಿಣತೆಯ ಮಟ್ಟ ಆಧರಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಹು ಆಯ್ಕೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು, ಕಿರು ಉತ್ತರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು, ವಿವರಾಣಾತ್ಮಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಅನ್ವಯಿಕ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೋಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಓದು ಬರಹದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಠವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

ಪಾಠ ಆಧರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೋಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ನೋಡಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಡಿ.ಎಸ್.ಇ.ಆರ್.ಟಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು (**ಆ**) **ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಬೆಳಗಾವಿ, ಹಿರಿಯ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾದ ಶ್ರೀ ಆಂಜನೇಯಲು ಆರ್ ಕೆ, ಶ್ರೀ ಯು ಡಿ ಹುನಕುಪ್ಪಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಡಿ ನದಾಫ್ ಮತ್ತು ವರ್ಗ ವಿಷಯವಾರು ನೋಡಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಎಲ್ಲ ಡಯಟನ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು ಖಾನಾಪುರ್, ಬೆಳಗಾವಿ ಗ್ರಾಮೀಣ, ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರ , ಬಿ.ಆರ್.ಸಿ , ಬಿ.ಆರ್.ಪಿ, ಸಿ.ಆರ್.ಪಿ, ಸಿ.ಆರ್.ಸಿ ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನದ ನೋಡಲ ಶ್ರೀಮತಿ ಭಾರತಿ.ಭೀ.ದಾಸೋಗ ಹಾಗೂ ಡಯಟಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ರುತಿ ದುಗ್ಗಾಣಿ, ದ್ವಿ.ದ.ಸ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸದುಪಯೋಗವಾಗಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಬರಲು ಕಾರಣೀಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯವು "ಬದಲಾವಣೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಭವಿಷ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಣ" ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ, ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕರಿಗೆ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇವೆ.**

ಶುಭ ಹಾರೈಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ,

ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜ. ಎಮ್. ನಾಲತವಾಡ
ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು (**ಅ**)
ಡಯಟ್ ಬೆಳಗಾವಿ

ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಎಚ್ ಎನ್
ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಡಿ.ಎಸ್.ಇ.ಆರ್. ಟಿ ಬೆಂಗಳೂರು

अनुक्रमणिका

अनुक्रमणिका

अनुक्रमणिका

अध्ययन निष्पत्ती

१. इतिहासाचा परिचय आणि प्राचीन समाज	इतिहासाचे वेगवेगळे स्रोत ओळखा ,त्यांचे वर्गीकरण करा ,व्याख्या करा. प्रागैतिहासिक काळाच्या वेगवेगळया टप्प्यांवर मानवी समाज कसा उत्क्रांत झाला याचा मागोवा घ्या.
२. भारत -आमचा अभिमान	भारताच्या महान कामगिरी आणि जागतिक संस्कृतीने दिलेली काळातील मूल्ये समजून घेते.
३ .आपले गौरवशाली राज्य - कर्नाटक	कर्नाटकातील संसाधने, रोजगार, कला साहित्य, कामगिरी आणि इतर पैलूंचे वर्णन आणि तुलना
४. वेदकालीन संस्कृती	भारतातील सामाजिक आणि सांस्कृतिक पध्दतींवर प्रभाव पाडणाऱ्या विविध ऐतिहासिक कालखंडाचे विश्लेषण करा. उदा. वैदिक काळातील अरब. इ.
५. नवीन धर्माचा उदय	गौतम बुध्द आणी महावीरांच्या शिकवणी समजून घेतल्याने लोकशाही परंपरेचे कौतुक होते.
६. दक्षिण भारतातील प्राचीन राजघराणी	दक्षिण भारतातील विविध राजवंशांची ओळख पटवा आणि सामाजिक राजकीय आणि आर्थिक जीवनात त्यांचे योगदान वर्णन करा आणि त्यांना आजच्या जीवनाशी जोडा.
७. नागरिक आणि नागरिकत्व	नागरिक आणि नागरिकत्व नागरिकत्वाचा अर्थ नागरिकत्व मिळवण्याची प्रक्रिया, नागरिकत्व गमावण्याच्या पध्दती आणि नागरिकांची वैशिष्ट्ये समजून घेणे.
८ .आपले संविधान	विद्यार्थ्यांना संविधानाचा अर्थ, महत्व आणि प्रमुख वैशिष्ट्ये समजतील. त्यांना संविधानाच्या प्रस्तावनेचे महत्व समजेल. त्यांना प्रजासत्ताक ही संकल्पना समजेल.
९. शासनाचे प्रकार	सरकार या शब्दाचा अर्थ आणि महत्त्व समजून घ्या. लोकशाही आणि हुकुमशाही सरकारचा अर्थ समजून घ्या. आणि त्यांच्यातील फरक ओळखा.

अध्ययन निष्पत्ती

१०. ग्लोब आणि नकाशे	विद्यार्थ्यांना पृथ्वीगोलाच्या आकाराचे महत्व, आणि उपयोग समजतील, पृथ्वीगोलाचे वैज्ञानिक नाव शिकतील, नकाशाचा अर्थ आणि प्रकार, समजतील वाचण्याचे कौशल्य विकसीत होईल. आणि नकाशावर वापरलेले रंग ओळखतील.
११. पृथ्वीचे स्वरुप	विद्यार्थ्यांना पृथ्वीवरील प्रमुख भूस्वरुपांचे, जसे की पर्वत, पठार आणि मैदाने मूळ आणि महत्व समजते. ते पर्वत पठार आणी मैदाने यांच्या वैशिष्ट्यांबद्दल शिकतात. त्यांना वाळवंट आणि बेटे यासारख्या इतर भूस्वरुपांची वैशिष्ट्ये देखील समजतात.
१२ .उत्तर भारतातील काही राजवंश	1.मौर्यांच्या राजकीय रणनीती आणि कुशाणांच्या प्रशासनाचे वर्णन करते आणि त्यांची सध्याच्या काळाशी तुलना करते. गुप्त काळातील महत्वाच्या ऐतिहासिक घडामोडींचे वर्णन करते. महान गुप्त सम्राट समुद्रगुप्त आणि चंद्रगुप्त दुसरा यांच्या कामगिरीची माहिती देते. 2. गुप्त आणि वरदान काळात कला ,साहित्य ,विज्ञान आणि वास्तुकला या क्षेत्रात दिलेल्या योगदानाचे वर्णन करते. कला स्थापत्य आण्णी साहित्यातील योगदानाबद्दल राजपूतांचे कौतुक केले जाते.
१३. दिल्लीची सुलतान	दिल्लीच्या सुलतानांचा लोकांच्या राजकीय, सामाजिक, आर्थिक आणि सांस्कृतिक जीवनावर असलेल्या प्रभावाचे विश्लेषण करते.
14. विजयनगरचे साम्राज्य आणि बहामनी राज्य	१४.१:विजयनगरच्या राजांच्या महान कामगिरी आणि योगदानांचे कौतुक करा.
	१४.२ बहमनीसुलतानाच्या साहित्यिक कला आणि स्थापत्य योगदानाचे वर्णन करते.
१५. मोंगल आणि मराठे	१५.१: शिवाजी महाराजांच्या जीवनातील साहसांचा आणि कामगिर्रिंचा सारांश
	१५.२-मुघलांच्या सांस्कृतिक योगदानाचे कौतुक करतो.

१६. भारतीय वैचारिकता आणि भक्तीपंथ	धार्मिक सलोखा निर्माण करण्यात भक्तिपंथाच्या योगदानाचे कौतुक करतो. संतांच्या शिकवणी समजून घेणे आणि उदारमतवादी दृष्टिकोन आत्मसात करणे.
१७ .लोकशाही	लोकशाही सरकारचा अर्थ आणि वैशिठ्ये समजून घेणे
१८ .राज्य धोरण मार्गदर्शक तत्वे	संविधानवाद यासारख्या राजकीय प्रशासनाच्या तत्वांचे स्पष्टीकरण देते आणि नागरिकांसाठी त्यांचे महत्व अधोरेखित करते.
१९. मानव हक्क मूलभूत हक्क आणि कर्तव्ये	मानवी हक्क आणि मूलभूत हक्कांमधील फरक सांगा. त्यांचे महत्व समजून घ्या आणि मुलभूत हक्क मूलभूत कर्तव्ये आणि नागरिकांसाठी त्यांचे महत्व यासारखे घटनात्मक पैलू स्पष्ट करा.
२० .राष्ट्रीय एकात्मकता	राष्ट्रीय एकात्मतेचे महत्व आणि महत्व समजून घ्या.
२१. राष्ट्रीय चिन्हे आणि राष्ट्रीय दिन	राष्ट्र ध्वज, राष्ट्रीय चिन्ह, राष्ट्रगीत आणि राष्ट्रीय सण ओळखा.
२२ .आशिया खंड	विद्यार्थ्यांना आशिया खंडाचे स्थान ,विस्तार ,भौगोलिक वैशिष्ट्ये आणि विविधता याबद्दल माहिती मिळेल .त्यांना आशियाची नैसर्गिक वैशिष्ट्ये , त्यातील नद्या आणि शेती ,हवामान ,वनस्पती ,खनिजे ,उद्योग आणि लोकसंख्या समजून येईल .त्यांना आशियातील नद्या आणि शेतीबद्दल माहिती मिळेल. आशियातील हवामान आणि नैसर्गिक वनस्पती समजतील. आशियातील खनिजे,उ द्योग, आणि लोकसंख्या याबद्दल माहिती मिळेल.
२३. युरोप खंड	स्थान, आकार आणि भौगोलिक परिस्थिती जाणून घ्या.
२४. आफ्रिका खंड	आफ्रिका खंडाचे भौगोलिक स्थान ओळखा. आफ्रिकेतील नैसर्गिक वैशिष्ट्ये आणि नदी व्यवस्था जाणून घ्या. आफ्रिकेतील प्राणी आणि पक्षी ओळखा.

प्रकरण -१
इतिहासाचा परिचय आणि प्राचीन समाज

I. रिकामी जागा भरा.

1. इतिहासाचे जनक ________________
2. जशी मानवांना स्मृती असते ,तशीच जगाची स्मृती आहे_______
3. एक शतक म्हणजे ______________वर्षे
4. कालक्रम ऐतिहासिक कथनात म्हणतात ______________
5. जे लिखित साहित्य लिहितात त्यांना म्हणतात_________ .
6. हडप्पा संस्कृती याच काळातील आहे________________
7. उत्क्रांतीच्या मार्गावर सर्वात आधी विकसित झालेले प्राणी आहेत_______
8. आधुनिक शारीरिक वैशिष्ट्यांसह मानव प्रथम दिसले ते ठिकाण म्हणजे_
9. पाषाणयुग हे त्या _____काळातील आहे.
10. सामान्य युग वर्ष _______पासून सुरू झाले.

II. एका वाक्यात उत्तरे द्या.

11. इतिहास म्हणजे काय?
12. इतिहास कशाबद्दल स्पष्टता देतो ?
13. इतिहास कसा लिहायचा हे प्रथम कोणी दाखविले ?
14. स्त्रोत काय आहेत?
15. कोणत्या साहित्यात लोकगीते, कथा लावणी, आणि दंतकथा समाविष्ट आहेत?
16. उत्खनन म्हणजे काय?
17. मानवी उत्क्रांती कधी झाली ?
18. इतिहासातील कोणत्या कालखंडात लेखनाचे ज्ञान नव्हते ?
19. पुरातत्वीय स्त्रोत कोणते आहेत ?
20. धातूचा वापर कोणत्या काळात सुरु झाला?

III खालील जोड्या जुळवा.

अ	ब
1. पुरातत्वीय स्त्रोत	A२००१ ते २१०० हा एक सामान्य युग
2. २१ वे शतक	B .शिलालेख
3. टाइमलाइन	C. बल्लारी जवळील संगनकल्लू
4. आगीचा शोध	D कालक्रम
5. साधन उत्पादन केंद्र	E .जुना पाषाणयुग

IV कालक्रमानुसार व्यवस्था करा

1. विद्यार्थी शाळेत दाखल झाले
2. विद्यार्थ्याचा जन्म झाला
3. विद्यार्थ्यांच्या वडीलांचा जन्म झाला
4. विद्यार्थ्यांच्या आईचा जन्म झाला
5. विद्यार्थी पाचवी उत्तीर्ण झाला

IV तिसऱ्याशी संबंधित चौथा शब्द लिहा.

23. मध्य पाषाण युग :सूक्ष्मपाषाण युग ::जुना पाषाण युग:__
24. जुना पाषाणयुग :भटके ::मध्य पाषाणयुग:___________
25. कधी?:वेळ ::कुठे:?____________
26. लोकगीते :साहित्यिक स्रोत ::स्मारके:_____________
27. सर्वात मजबूत धातू :लोखंड ::मजबूत मिश्रधातू:_____

V. २-४ वाक्यामध्ये उत्तर

28. इतिहासाचे तीन प्रमुख कालखंड कोणते आहेत?
29. जुन्या पाषाण युगात लोक वापरत असलेल्या अवजारांची नावे सांगा?
30. इतिहासाचे महत्वाचे स्त्रोत कोणते आहेत ?
31. नवीन पाषाण युगात शेतीची सुरुवात कोणत्या घटकामुळे झाली ?
32. लोखंडाच्या शोधामुळे कोणते बदल झाले ?
33. मुलानी, आपल्याला इतिहासाची गरज का आहे ?
34. प्रागौतिहासिक काळातील तीन टप्पे कोणते आहेत ?

VI. वाक्यांमध्ये उत्तर

35. जीवनाच्या उत्क्रांतीबद्दल लिहा?
36. मध्य पाषाण युगातील लोकांच्या जीवनाचे वर्णन करा?

खाली दिलेल्या भारताच्या नकाशात नवपाषाणकालीन स्थळे ओळखा

प्रकरण-२
भारत-आमचा अभिमान

I. एका वाक्यात उत्तरे द्या.

1. 'इंडिया' हे नाव कसे आले?
2. पर्शियन लोक भारताला काय म्हणत असत?
3. संस्कृत वाक्प्रचार अद्भुत आहेत असे कोणी म्हटले?
4. कलिंगाचे सध्याचे नाव काय आहे?
5. कोणत्या देशाने प्रथम शून्याचा वापर अंक म्हणून केला?
6. पृथ्वी सूर्याभोवती फिरते असे कोणत्या भारतीय शास्त्रज्ञाने म्हटले आहे?
7. आर्यभट्ट कोपर्निकच्या किती शतकांपूर्वी जगला होता?
8. भारतीयांनी खलाशांसाठी रेखांश नकाशे कोठे तयार केले?
9. पदार्थ अणूपासून बनलेला असतो असे मांडणारे भारतीय शास्त्रज्ञ कोण होते?
10. कोणत्या देशाने जगाला योग आणि संस्कृती देणगी दिली?
11. इंग्रजीत अनुवादित झालेले पहिले संस्कृत काम कोणते होते?

II. रिकाम्या जागा भरा.

12.जगाला सर्वात मोठे योगदान देणारे ________________आहेत

13.जगातील सर्वात उंच बुद्ध मूर्ती______________________येथे आहे

14.प्राचीन काळी गुजरातमधील सुरत _____यासाठी प्रसिद्ध होते

15.भारत सरकारकडून सर्वोच्च शास्त्रज्ञांना दिला जाणारा पुरस्कार _______आहे.

16.पायथागोरसचे प्रमेय त्याच्या दोन शतकांपूर्वी ओळखणारा भारतीय ____होता.

17.आधुनिक विज्ञानात, पृथ्वी सूर्याभोवती फिरते असे म्हणणारा व्यक्ती म्हणजे ____.

18.अहिंसेचा वापर करुन भारतात स्वातंत्र्य आणणारी व्यक्ती ____आहे.

19.भारताचा पहिला कृत्रिम उपग्रह ____आहे.

20.कंबोडियातील हिंदू मंदिर असलेला प्रदेश ________________.आहे

21.इंग्रजांनी भारताला________________ म्हटले

22.एशियाटिक सोसायटीयांनी स्थापना _____ यानी केली

III. 23. जोड्या जुळवा.

अ	ब
१)मगध	अ) मुंबई
2) चेरा	ब)बिहार
3) इंद्रप्रस्थ	क)केरळ
4) प्रयाग	ड)दिल्ली
5) मद्रास	इ)अलाहाबाद
6) बडोदा	एफ) चेन्नई
7) बॉम्बे	एच)वडोदरा

IV. तिसऱ्यांशी संबंधित चौथा शब्द लिहा.

24. बोरोबुदुर बौद्ध मंदिर :जावा ::अंगकोर वाट हिंदू मंदिर :______

25. सर्वे जनः सुखिनो भवंतु :सर्व सुखी होवू दे ::वसुधैव कुटुंबकम______:

.26पर्शियन :हिंदू ::ग्रीक :_______

V. 2-4 वाक्यामध्ये उत्तर द्या.

27. बौध्द धर्म कोणत्या देशांमध्ये पसरला?

28. भारतातील चार जागतिक वारसा स्थळांची नावे सांगा.

29. भारतीय मूल्यांची स्पष्टीकरण द्या.

VI. ६ वाक्यांमध्ये उत्तर द्या.

30. जर तुम्ही शास्त्रज्ञ असता तर तुम्ही भारतासाठी काय योगदान दिले असते?

31. भारतीय उपखंडावर एक टीप लिहा.

VII. नकाशा क्रियाकलाप

32. भारताचा नकाशा काढा आणि खालील ठिकाणे चिन्हांकित करा.

a. बिहार
b. वडोदरा
c. चेन्नई
d. दिल्ली

प्रकरण –३
आपले गौरवशाली राज्य –कर्नाटक
बंगळुरू विभागणी

I. रिकाम्या जागा भरा

1) आपले राज्य ________आहे.

2) कर्नाटकातील सर्वात मोठा जिल्हा म्हणजे _______

3) कर्नाटकातील सर्वात लहान जिल्हा ______आहे.

4) कर्नाटकात सध्या एकूण जिल्ह्यांची संख्या ______आहे.

5) कर्नाटक राज्याची राजधानी _______आहे.

6) बेंगळुरु विभागात जिल्ह्यांची संख्या ______आहे.

7) गंगेची पहिली राजधानी ________होती.

8) पालेयागरांच्या अधिपत्याखालील प्रदेशाला____असे म्हणतात

9) कर्नाटकमध्ये हवामानाचा एक प्रकार आहे ज्याला ______म्हणतात

10) कर्नाटकातील सर्वात जास्त पाऊस पडणारा जिल्हा म्हणजे _____

II. एका वाक्यात उत्तरे द्या.

11) कर्नाटकात सर्वात कमी पाऊस कोणत्या जिल्ह्यात पडतो?

12) शरावती नदी कोणत्या दिशेने वाहते?

13) शरावती नदीपासून कोणता धबधबा तयार होतो?

14) जोग धबधबा कोणत्या जिल्ह्यात आहे?

15) मुत्यालामाडू जलाशय कोणत्या जिल्ह्यात आहे?

16) गजनूर आणि तुंगा धरणे कोणत्या जिल्ह्यात आहेत?

17) वानिविलास सागर धरण कोणी बांधले?

18) वानिविलास सागर धरण कुठे आहे?

19) मार्कोनाहल्ली जलाशय कोणत्या जिल्ह्यात आहे?

20) चित्रदुर्ग जिल्ह्यात कोणते खनिज आढळते?

21) बेंगळुरु शहरात दरवर्षी साजरा केला जाणारा प्रसिध्द उत्सव कोणता आहे?

22) नैसर्गिक साधन संपत्ती म्हणजे काय? एक उदाहरण द्या.

23) बेंगळुरु विभागात पिण्याच्या पाण्याच्या टंचाईचे कारण काय आहे?

24) बेंगळूरु विभागातील दोन पक्षी अभयारण्याची नावे सांगा

25) बेंगळुरु विभागात रेडीमेट गारमेंट पार्क कुठे स्थापन केले आहेत?

1) **III खालील जोड्या जुळवा.**

2) रामेश्वर टेकडी	अ) म्हैसुर राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री
3) बन्नेरघट्टा राष्ट्रीय पार्क	ब) चित्रदुर्ग
4) गुडावी पक्षी अभयारण्य	क) बंगळुरू शहर
5) रामदेवरा बेट्टा	ड) शिवमोगा
6) तुती	इ) राणे हाडू पक्षी अभयारण्य
7) जनपद लोक	फ) रेशीम
8) विधान सौधा कन्स्ट्रक्शन	जी) एच. एल. नागेनौडा
9) केसी रेड्डी	ह) केंगल हनुमंतय्या

III. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तर द्या.

27) बेंगळुरु विभागातील जिल्ह्यांची नावे सांगा.

28) बेंगळुरु विभागातील ज्ञानपीठ पुरस्कार प्राप्तकर्त्यांचा उल्लेख करा.

29) कर्नाटकच्या नकाशावर बेंगळुरु विभागातील जिल्हे चिन्हांकित करा.

म्हैसूर विभाग

मी रिकाम्या जागा भरतो.

1) म्हैसूर राज्याची राजधानी ___________

2) म्हैसूर विभागातील जिल्ह्यांची संख्या ______

3) तलकाडू ....ही राजवंशाची राजधानी होती

4) म्हैसूरचा वाघ म्हणून प्रसिध्द ______

5) म्हैसूरचे पहिले नाव _______

6) म्हैसूर वोडेयार राजघराण्याचे संस्थापक ______

7) म्हैसूर बोडीयारचा प्रसिध्द राजा ______

8) हलेरी राजवंशाची राजधानी ______

9) हलेरी राजवंशाचा प्रसिध्द राजा _____

10) हलेरी राजवंशाचा शेवटचा राजा _____

III. एका वाक्यात उत्तरे द्या.

11) कर्नाटकाचे एकीकरण कधी झाले?

12) पोर्तुगीजांविरुध्द लढणारी उल्लालची राणी कोण होती?

13) तुळु नाडूतील कोणत्या राजघराण्याचा ऱ्हास होत होता?

14) कर्नाटकाच्या किनारी प्रदेशाला ब्रिटीश काय म्हणत असत?

15) कानराडा विभागून ब्रिटिशांनी कोणते दोन जिल्हे निर्माण केल?

16) कर्नाटकातील सर्वात उंच पर्वतशिखर कोणते आहे?

17) बांदीपूर राष्ट्रीय उद्यान कोणत्या जिल्ह्यात आहे?

18) आपला राष्ट्रीय प्राणी कोणता आहे?

19) हत्तींना स्थलांतरीत करण्याची पध्दत काय आहे?

20) सामाजिक न्यायाचे अग्रदूत कोणाला म्हटले जाते?

21) कावेरी नदी कोणत्या जिल्ह्यात उगम पावते?

22) म्हैसूरमधील कोणत्या विद्यापीठाने त्यांची शताब्दी साजरी केली आहे.

23. दोन आरोग्य निर्देशकांची नावे सांगा.

24. III. खालील जोड्या जुळवा.

1) श्रवणबेळगोळ	अ) चामराजनगर
2) अन्न संशोधन संस्था	ब)प्रसिद्ध उत्सव
3) कॉफी नाडू	क)म्हैसूर
4) नागरहोल राष्ट्रीय पार्क	ड)नाटकसंस्थाच्याकर्नाटक
5) दसरा	इ)कोडगु
6) हुत्तारी हब्बा	फ)हसन
7) रंगायन	ह)चिक्कमंगलुरू

IV. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

25) म्हैसूर विभागातील जिल्ह्यांची नावे सांगा.

26) म्हैसूर विभागात कोणत्या राजघराण्यांचे राज्य होते?

27) म्हैसूर विभागात कोणते आदिवासी समुदाय आहेत?

28) म्हैसूर विभागात वाहणाऱ्या नद्यांची नावे सांगा.

29) म्हैसूर विभागात वन्यजीव अभयारण्ये कोणती आहेत?

30) कर्नाटकच्या नकाशावर म्हैसूर प्रदेशातील जिल्ह्यांची नावे सांगा.

कलबुर्गी विभाग

I. मी. रिकाम्या जागा भरा.

1) कलबुर्गी विभागातील जिल्ह्यांची संख्या ____

2) २ आक्टोबर २०२१ रोजी बेल्लारी जिल्ह्याचे विभाजन झाले.

3) कर्नाटकातील प्राचीन बौध्द स्तूप __________येथे आढळतात.

4) राजनचा शाही शिलालेख मसाकी, रायचूर येथे सापडला.

5) अशोक महाराजा _________हे एका राजघराण्यातील होते.

6)राष्ट्रकूट साम्राज्याची राजधानी ....

7)मन्यकेता हे ____जिल्ह्यात आहे.

8) विजयनगर राजांची राजधानी ______

9) हैदराबादच्या निजामाची खाजगी सेना _____

10) भारताचा लोहपुरुष______

II. एका वाक्यात उत्तरे द्या.

11. दारोझाई अस्वल अभयारण्य कोणत्या जिल्ह्यात आहे?
12. कर्नाटक केंद्रीय विद्यापीठ कोणत्या जिल्ह्यात आहे?
13. कारंजा धरण कोणत्या जिल्ह्यात आहे?
14. भारतातील सर्वात जास्त सोने कोठे सापडते?
15. बसवनगर धरण कोणत्या नदीवर बांधले आहे?
16. कन्नड भाषेतील पहिले वैज्ञानिक काम कोणते?
17. कन्नड भाषेतील पहिले व्याकरण पुस्तक कोणते आहे?
18. कन्नड भाषेतील रत्नत्रय कोण आहेत?
19. कर्नाटक संगीताचे जनक कोण आहेत?
20. कन्नड विद्यापीठ कुठे आहे?
21. कलबुर्गी विभागातील दोन नद्यांची नावे सांगा.
22. कोणत्या घटना दुरुस्तीमुळे कलबुर्गी विभागातील लोकांसाठी नोकरीत आरक्षण आणले गेले?
23. रायचूर जिल्ह्यात कोणते विद्यापीठ आहे?
24. कलबुर्गी विभागातील प्रमुख स्वातंत्र्यसैनिक कोण आहेत?

25. कलबुर्गी विभागातील प्रमुख वचनकाराचे नाव सांगा.

26. III . खालील जोड्या जुळवा.

अ	ब
1) पंपा	अ) कविराजमार्ग
2) कनकदास	ब)विक्रमार्जुन विजया
3) बसवेश्वर	क)शब्दमणीदर्पण
4) कल्यानशेट्टी	ड)कुडाळसंगमादेवा
5) केशिराजा	इ)तरुणा संघा
6) श्री विजया	फ)कागिनेले आदिकेशवा

III. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

27) कलबुर्गी विभागातील जिल्ह्यांची नावे सांगा.

28) कर्नाटकच्या नकाशावर कलबुर्गी विभागातील जिल्हे ओळखा.

बेलागावी विभाग:

I. रिक्त जागा भरा.

1) बेळगाव विभागातील जिल्ह्यांची संख्या _____आहे.

2) कदंबची राजधानी ____आहे.

3) बसवेश्वराचे अंतिम निवासस्थान _____

4) कुडाळ संगमा हे _____जिल्ह्यात आहे.

5) आमशी राष्ट्रीय पार्क..नदीकाठी आहे.

6) कर्नाटकातील सर्वात जास्त वनक्षेत्र असलेला जिल्हा ______

7) सुक्या मिरचीसाठी प्रसिध्द असलेले ठिकाण म्हणजे _____

8) कृष्णा अप्पर कॅनाल प्रकल्पाला _____असे संबोधले जाते.

9) बेळगाव विभागात सुधारित बियाणे उत्पादनाचे प्रमुख केंद्र ____

10) वचन अभ्यासाचे जनक ____आहेत.

II. एका शब्दात किंवा वाक्यात उत्तर द्या.

11) नित्यहरीद्वारणा वनाचा अर्थ काय आहे?

12) कैगा अणुऊर्जा केंद्र कोणत्या जिल्ह्यात आहे?

13) मलप्रभा सिंचन प्रकल्पाचे नाव काय आहे?

14) राष्ट्रीय आणि आंतराष्ट्रीय हिंदुस्थानी संगीतकारांचे जन्मस्थान कोणते आहे?

15) चार खंडामध्ये कन्नड शब्दकोश कोणी प्रकाशित केला?

16) जनपद गरुडिग म्हणून कोण प्रसिध्द आहे?

17) कर्नाटक विद्यापीठ कोणत्या जिल्ह्यात आहे?

18) ‘कन्नडबे” चे पोस्टर सर्वप्रथम कोणी तयार केले?

19) सप्तक्षरीमंत्र ‘सिरिगन्नदागेलगे’ कोणी दिला?

20) १९२४ मध्ये भारतीय काँग्रेसच्या बेलगाम अधिवेशनाचे अध्यक्षपद कोणी भूषवले होते?

21) II. खालील जोड्या जुळवा.

अ	ब
1) सिद्धेश्वर स्वामीजी	अ)बदामी
2) गुलेदगुड्डा	ब)धारवाड

3) चालुक्य क)कायकायोगी

4) कर्नाटक विद्यावर्धक संघ ड)ब्लाउज पीस

5)ग्रॅनाइट खाणकाम इ)विजयपुरा

6) फलोत्पादन विद्यापीठ फ)इलाकल

7) महिला विद्यापीठ ह)बागलकोट

III. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे लिहा.

22) बेळगाव विभागात कोणते जिल्हे आहेत?

23) बेळगाव विभागातील ऐतिहासिक स्थळांची नावे सांगा.

24) बेळगाव विभागातील प्रमुख संगीतकारांची ओळख पटवा.

25) बेळगावी विभागातील ज्ञानपीठ पुरस्कार विजेत्यांची नावे सांगा.

26) कर्नाटकच्या नकाशावर बेळगाव विभागातील जिल्हे चिन्हांकित करा.

27) बेळगांव विभागातील महत्वाच्या स्वातंत्र्यसैनिकांची यादी करा.

प्रकरण –४
वेदकालीन संस्कृती

I. वाक्यात उत्तर द्या.

1) आर्य कोठून आले?

2) वैदिक संस्कृतीची सुरुवात कोणत्या नदीच्या काठाने झाली?

3) किती वेद आहेत?

4) घग्गर-हकरा नदी कुठे गायब झाली?

5) अफगाणिस्तानात वाहणारी कोणती नदी प्राचीन सरस्वती नदी मानली जाते?

6) वैदिकपूर्व काळात समाजाचे मूलभूत एकक काय बनले?

7) आर्य जमातीच्या प्रमुखाला काय म्हटले जात असे?

8) भारतीयांमध्ये सर्वात लोकप्रिय दोन महाकाव्ये कोणती आहेत?

9) वेद या शब्दाचा अर्थ काय आहे?

10) वेद कोणत्या भाषेत लिहिले आहेत?

II. रिकाम्या जागा भरा.

11) प्राचीन काळी घग्गर हकरा नदीला______ असे म्हटले जात असे.

12) उत्तर वेदांच्या काळात गायब झालेली राजकीय संस्था _____

13) सर्वात प्राचीन वेद म्हणजे ________

14) ऋग्वेदाच्या काळाच्या ______म्हणतात.

15) महाभारताचे लेखक ______आहेत.

१६.III. जोड्या जुळवा.

अ	ब
1) रामायण	अ) थारचे वाळवंट
2) सती सहगमन प्रणाली	ब) वाल्मिकी
3) राजथान	क) कालावधी

IV. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

17) वेदांची नावे सांगा.

18) वैदिक काळातील प्रमुख महिला विद्वाने कोण होत्या?

19) वेदांचा संदेश काय आहे.

20) वैदिक काळात आश्रम कोणते होते?

21) वैदिक काळात कोणते वर्ण अस्तित्वात होते?

22) वैदिक काळाचा अर्थ काय?

23) उत्तर वैदिक काळातील राजकीय संस्था कोणत्या होत्या?

24) उत्तर वैदिक काळातील वेद कोणते आहेत?

25) उत्तर वैदिक काळात राज्य विस्तारासाठी कोणते विधी कोले जात होते?

26) पूर्वेकडील वैदिक काळात मुलींची स्थिती काय होती?

V.सहा वाक्यामध्ये उत्तरे द्या.

27) पूर्वेकडील काल आणि उत्तर वैदिक काळातील समाजातील फरक स्पष्ट करा.

प्रकरण -५

नवीन धर्माचा उदय

I. एका वाक्यात उत्तरे द्या.

1) वौध्द धर्माचे संस्थापक कोण होते?

2) गौतम बुध्दांच्या आई-वडिलांची नावे काय होती?

3) शुध्दोदन कोणत्या प्रजासत्ताकाचे प्रमुख होते?

4) बुध्दांनी धम्म काय म्हटले ?

5) डॉ.||बी.आर .आंबेडकरांनी कोणता धर्म स्विकारला ?

6) जैन धर्माचे २४ वे तीर्थंकर कोण आहेत?

7) जिना या शब्दाचा अर्थ काय आहे?

8) श्वेतांबर कोण आहेत?

9) नवीन धर्मांच्या उदयादरम्यान सर्वात महत्वाचे प्रजासत्ताक कोणते होते?

10) महावीरांचा जन्म कुठे झाला?

II. रिकाम्या जागा भरा.

11) गौतम बुध्दांचे जन्मस्थान ....

12) गौतम बुध्दांचे बालपणीचे नाव ....

13) सिध्दार्थाची भविष्यवाणी करणारे ऋषी ....

14) बुद्धांना ज्ञानप्राप्ती झालेली जागा ....

15) बुध्द शब्दाचा अर्थ ....

16) ज्याने अष्टांग मार्ग आणि आर्य सत्यांचा पुरस्कार केला........

17) बुध्दांच्या शिकवणी असलेले प्राचीन पुस्तक ....

18) जैन धर्माचे पहिले तीर्थंकर ....

19) महावीरांचे पूर्वीचे नाव ....

20) महावीरांच्या अनुयायांना ....म्हणतात.

21) जैन धर्माचे २३ वे तीर्थंकर ....क्रमवारी लावा आणि लिहा.

22. III. खालील जोड्या जुळवा.

अ	ब
1) गौतम बुद्ध .	अ) बौद्ध धर्म शास्त्र पवित्र
2) वृषभनाथ .	ब) बौद्ध धर्म
३) वज्जी	क) जैन धर्म
४) बुध्दांचा पहिला उपदेश	क)गांरज्य
3) त्रिपिटकस	ड) धर्मचक्र प्रवर्तन

III. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

23) बुध्दांच्या शिकवणी काय आहेत?

24) शहरात फिरताना बुद्धांचे लक्ष कोणत्या परिस्थितींकडे वेधले गेले?

25) प्रजासत्ताक म्हणजे काय? प्रजासत्ताकाचे नाव सांगा.

26) जैन धर्माचे पंथ कोणते आहेत?

27) बौध्द धर्माचे पंथ कोणते आहेत?

28) महावीरांच्या शिकवणींचा उल्लेख करा.

29) महत्वाचे महाजन शब्द सांगा.

30) बौध्द धर्माचे पवित्र धर्मग्रंथ त्रिपिटक कोणते आहेत?

V. सहा वाक्यात उत्तरे लिहा.

31) जैन धर्मीयांचे धार्मिक केंद्र असलेल्या श्रवणबेळगोळाबद्दल लिहा.

32) भारताच्या नकाशावर खालील ठिकाणे

चिन्हांकित करा.

श्रवणबेळगोळा, सारनाथ

प्रकरण -६

दक्षिण भारतातील प्राचीन राजघराणी

I. तिसऱ्या शब्दाशी संबंधित चौथा शब्द लिहा.

1) शिल्पादिगरम: कन्नगी:: मनिमेगलाई:.........

2) सातवाहन : गौतमीपुत्र सातकर्णी :: कदंब : ....

3) गंगा : तलकडू :: पल्लव : ....

4) गतसप्तमी : हल :: वादकथा : ....

5) तलगुंडा शिलालेल्ख : शिवमोगा :: हलमिडी शिलालेख : ....

6) आदिकवी : पंपा :: कवि चक्रवर्ती :..............

7) मधुकेश्वर मंदिर : बनवासी :: केशव मंदिर : ....

8) राजेंद्र चोल : गंगाईकोंडा :: नरसिंहवर्मा : ....

9) कैलास मंदिर : एलोरा :: बृहदेश्वर मंदिर : ....

10) जना : यशोधरा चरित :: राघवांका : ....

11) कदंब:सिंहा::बदामी चालुक्य............... :

II. रिकामी जागा भरा.

12) थिरुक्कुरलचे लेखक ....

13) सातवाहनांची राजधानी...........

14) कंत्राट व्याकरणाचे लेखक ....

15) सातवाहन काळातले महत्वाचे शैक्षणिक केंद्र ....

16) कन्नडचे पहिले राजघराणे ....

17) पहिला कन्नड शिलालेख ....

18) बदामी जिल्ह्यात आहे............

19) गंगेचे पंतप्रधान ....

20) बदामी चालुक्यांचा महान राजा ....

21) मंदिर स्थापत्यकलेचा पाळणा ....

.22. खालील जोड्या जुळवा.

अ	ब
1) पट्टाडकल्लू	अ) तिसरा कृष्णा
2) श्रीविजय	ब) जागतिक वारसा स्थळ
3) पोन्ना	क) कविराजमार्ग
4) पंपा	ड) चालुक्य विक्रम शक
5) ६ वा विक्रमादित्य	ई) आदिपुराण
6) महादेव मंदिर	एफ) होयसळच शासक
7) विष्णुवर्धन	जी) मंदिराचा सम्राट
8) हरिहर	ह) कब्बीगारकावम
9) अंदैया	आय)गिरिजाकल्याण

IV. एका वाक्यात उत्तरे द्या.

23) संगम युग म्हणजे काय?

24) गौतमीपुत्र सतकर्णी यांचे शीर्षक काय होते?

25) सातवाहनांची प्रशासकीय भाषा कोणती होती?

26) कॉर्पोरेशन्स काय आहेत?

27) पदानुक्रम म्हणजे काय ?

28) कदंबाची राजधानी कोणती होती?

29) भारवी यांनी कोणते काम लिहिले होते?

30) ?चावुंदराय पुराण कोणी लिहिले

31) ?बदामीचे पूर्वीचे नाव काय होते

32) गजशास्त्र कोणी लिहिले?

33) तलकडच्या गंगेचा संस्थापक कोण होता?

34) नर्मदा नदीच्या काठावर पुलकेशी दुसऱ्याने कोणाचा पराभव केला?

V. खालील अनेक निवड प्रश्नांची उत्तरे द्या.

35) कांची खालील राज्यात स्थित आहे.

अ)कर्नाटक ब) महाराष्ट्र

क) तमिळनाडू   ड) केरळ

36) हत्ती . ...बंदराजवळील एक लहान बेट.

अ) नवीन मंगलोर   ब) मुंबई

क) विशाखापट्टणम   ड) पारादीप

37) मनसोल्लासा कृतीचे लेखक……..

अ) मुम्मडी सोमेश्वरा   ब) विक्रमादित्य सहावा

क) दुर्विनिता   ड) अमोघवर्ष नृपतुंगा

38) होयसळांचा शेवटचा राजा . ...

अ)विष्णुवर्धन   ब) बल्लाळतिसरा

क) बल्लाळ चौथा   ड) कृष्ण तिसरा

39) बृहदेश्वर मंदिराबद्दल खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे?

अ) मंदिराच्या विमानात १३ मजले आहेत.   ब) हे जागतिक वारसा स्थळ आहे

क) ते भारतातील सर्वात उंच आणि मोठे मंदिर आहे.   ड) वरील सर्व बरोबर आहेत

VI. दोन किंवा तीन वाक्यात उत्तरे द्या.

40) सातवाहन काळातील व्यापाराबद्दल सांगा.

41) पल्लव काळात शिल्पकला कशी होती याचे वर्णन करा.

42) अमोध वर्षा नृपतुंगाच्या कामगिरिचा उल्लेख करा.

43) कवींची नावे सांगा.

44) होयसळांच्या स्थापत्यकलेचे वर्णन करा.

45) चोल काळातील ग्राम प्रशासनाचे वर्णन करा.

४६.राजराज चोळाच्या कामगिरीचे स्पष्टीकरण करा.

VII. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या.

४७.भारताचा नकाशा काढा आणि खालील ठिकाणे शोधा.

अ .तळकाडू   जन्म .बनवासी ग.बदामी   डी .कांची   ई.कल्याण

प्रकरण-७

नागरिक आणि नागरिकत्व

I. प्रत्येक एका वाक्यात उत्तरे द्या.

1. नागरिक म्हणजे कोण?

2. तुम्ही कोणाला परदेशी मानता?

3. नागरिकत्व म्हणजे काय ?

4. नागरिकत्व मिळण्याचे दोन मार्ग कोणते आहेत?

5. नैसर्गिक नागरिकत्व म्हणजे काय?

6. नैसर्गिक नागरिकत्वाच्या दोन पध्दती कोणत्या आहेत?

II. खालील विधाने खरी की खोटी म्हणून चिन्हांकित करा आणि खोटी विधाने दुरुस्त करा.

7. एकाच वेळी दोन देशांचे नागरिकत्व मिळू शकते.

8. एखाद्या व्यक्तिला त्याच्या पालकांच्य देशाच्या आधारे एखाद्या देशाचे नागरिकत्व मिळते.

9. जन्माद्वारे मिळालेले नागरिकत्व हे नैसर्गिक नागरिकत्व असते.

10. जर एखादी व्यक्ती देशविरोधी कारवायांमध्ये गुंतलेली असेल तर भारत सरकार त्यांचे नागरिकत्व रद्द करु शकते.

III. प्रत्येकी दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

11. तुम्ही एखाद्या व्यक्तीला परदेशी म्हणून कसे ओळखाल?

12. तुमच्यात आणि परदेशी व्यक्तीमध्ये काय फरक आहे?

13. देशाचे नागरिकत्व मिळविण्याच्या पध्दतींवी यादी करा.

14. एखाद्या देशाचे नागरिकत्व कोणत्या पध्दतींनी गमावले जाऊ शकते?

15. २६ जानेवारी १९५० रोजी किंवा त्यानंतर भारतात जन्मलेल्या लोकांना भारतीय नागरिक का मानले जाते?

IV. प्रत्येकी चार ते पाच वाक्यांमध्ये खालील प्रश्नाचे उत्तर द्या.

16. भारतीय नागरिक म्हणून तुम्ही कोणती कर्तव्ये पार पाडावीत अशी अपेक्षा आहे ते लिहा.

17. नागरिकांची वैशिष्ट्ये लिहा.

क्रियाकलाप

18. “आपल्या देशात राज्यनिहाय नागरिकत्व नाही” या विषयावर वरिष्ठ किंवा शिक्षकांच्या मदतीने माहिती गोळा करा.

प्रकरण -८
आपले संविधान

I. खाली दिलेल्या पर्यामधून योग्य उत्तरे लिहा.

1. संविधान म्हणजे काय?

A) देशाचा सर्वोच्च कायदा

B) प्रशासनासाठी एक चौकट प्रदान करणारा दस्त ऐवज

C) सरकारच्या अंगांची, त्यांच्या अधिकाराची आणि कार्याची व्याख्या करते.

D) वरील सर्व

2. संविधान सभेच्या या अधिवेशनात डॉ. बाबू राजेंद्र प्रसाद यांची अध्यक्ष म्हणून निवड झाली.

अ) पहिले सत्र   ब) दुसरे सत्र

क) तिसरे सत्र   ड) वरील पैकी काहीही नाही

3. संविधान समितीने आपले काम जलद करण्यासाठी स्थापन केलेल्या समित्यांची संख्या.

अ) २२   ब) २१

क) २०   ड) १९

4. संविधानाच्या मसुदा समितीचे अध्यक्ष .....होते.

अ) डॉ.बाबू राजेंद्र प्रसाद   ब) सरदार वल्लभभाई पटेल

क) डॉ.बी आरआंबेडकर   ड) जे बी कृपलानी

5. संविधानाला अंतिम स्वरुप येण्यासाठी लागलेला वेळ होता.

अ)२वर्षे१०महिने १८दिवस   ब)२९ वर्षेमहिने१८दिवस

क)२ वर्षे११महिने१७दिवस   ड) २वर्षे ११महिने१८ दिवस

6. संविधान लागू झाले तो दिवस ....होता.

अ) २६ जानेवारी१९५०   ब) १५ऑगस्ट,१९४७

क) २५जानेवारी ,१९५०   ड) काहीही नाही

7. मूलभूत हक्कांचे उल्लंघन झाल्यास त्यांचे संरक्षण करण्याचा अधिकार कोणत्या प्राधिकरणाकडे आहे?

अ) विधिमंडळ ब)पोलिस विभाग

क) संरक्षण दल ड) न्यायपालिका

8. धर्मनिरपेक्षतेचा अर्थ काय आहे?

A) राज्य धर्माच्या नावाखाली एका धर्माला दुसऱ्या धर्मापेक्षा जास्त प्राधान्य देते.

B) राज्य एका धर्माला राष्ट्रीय धर्म मानते.

C) राज्य पक्षपात न करता सर्व धर्मांना समानतेने वागवते.

D) वरील सर्व

9. जगातील सर्वात मोठा लोकशाही देश कोणता आहे?

अ)भारत ब)अमेरिका

क)रशिया ड) ब्रिटन

10. लोकशाहीचे मूलभूत तत्व काय आहे?

अ)धर्मनिरपेक्ष तत्व ब) सार्वत्रिक प्रौढ मताधिकार

क) कल्याणकारी राज्य स्थापना ड) काहीही नाही

II. योग्य शब्दांनी रिकाम्या जागा भरा.

11. भारतीय संविधान तयार करणारी विशेष सभा…. होती

12. संविधानाचा मसुदा तयार करण्यासाठी स्थापन केलेली समिती ….होती.

13. मूलभूत हक्कावरील सल्लागार समितीचे अध्यक्ष होते….

14. २६ जानेवारी१९५० ,संविधानाने भारताला ….म्हणून घोषित केले.

15. संविधान दिन म्हणून साजरा केला जाणारा दिवस म्हणजे…..

16. पहिल्या सार्वत्रिक निवडणुका ज्या वर्षी झाल्या त्या वर्षी…….

17. सप्टेंबर २०२३ पर्यंत, संविधानात ….वेळा सुधारणा करण्यात आल्या आहेत.

18. संविधानाचे हृदय आहे …….

19. भारतीय प्रजासत्ताकाचे पहिले राष्ट्रपती …..होते.

20. भारतात मतदानाचे वय ….आहे.

III. एका वाक्यात उत्तर द्या.

21. केंद्रातील मोदी सरकार कोणत्या चौकटीत काम करते?

22. मूलभूत हक्क उपसमितीचे अध्यक्ष कोण होते ?

23. संविधान तयार करण्यात महत्वाची भूमिका बजावणारी कर्नाटकातील उल्लेखनीय व्यक्ती कोण आहे?

24. तुम्ही तुमच्या शाळेत प्रजासत्ताक दिन कधी साजरा करता?

25. संसदेतील सभागृहे कोणती आहेत?

26. भारतातील पहिली निवडून आलेली संसद कधी अस्तित्वात आली?

27. जगातील सर्वात लांब लिखित संविधान कोणत्या देशाचे आहे?

28. प्रजासत्ताक म्हणजे काय?

29. संविधानानुसार तुम्ही किती मूलभूत कर्तव्ये पाळणे अपेक्षित आहे.

30. कल्याणकारी राज्य म्हणजे काय?

IV. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

31. सरकार म्हणजे काय?

32. संविधान सभेतील काही महिला सदस्यांची नावे लिहा.

33. मूलभूत हक्क विशेष कसे आहेत?

34. युनिव्हर्सल अडल्ट फ्रँचायझी म्हणजे काय?

35. संविधानाच्या प्रस्तावनेचे आदर्श काय आहेत?

V. पाच ते सहा वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

36. संविधानाचे महत्व काय आहे?

37. आपल्या देशाच्या संविधानाची प्रस्तावना लिहा.

VI. पाच ते सहा वाक्यांमध्ये उत्तर लिहा.

38. आपल्या संविधानाची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रकरण -९

शासनाचे प्रकार

I. योग्य शब्दाने रिक्त जागा भरा.

1. ज्या शासनपद्धतीत लोकांकडून प्रतिनिधी निवडले जातात त्याला___ म्हणतात

2. लोकशाहीचा कणा आहे __________

3. हुकूमशाही शासनाचे उदाहरण _____नियमाद्वारे दिले जाते.

4. समाजवादी सरकार व्यवस्थेचे समर्थक________________आहेत

5. श्रीमंत आणि गरीब यांच्यातील दरी वाढवणे आणि असमानता निर्माण करणे हे __आहे.

II. दिलेल्या पर्यायामधून योग्य उत्तरे काढा.

6. "लोकशाही म्हणजे लोकांचे लोकांनी चालवलेले आणि लोकांसाठी चालणारे सरकार" हे विधान कोणी दिले?

अ)अब्राहम लिंकन ब) महात्मा गांधी

क) कार्लमार्क्स ड) विल्यम चर्चिल

7. कोणत्या देशात लोकशाही शासन व्यवस्था नाही?

अ)भारत ब) अमेरिका

क) चीन ड) इंग्लंड

8. हूकुमशाही सरकार म्हणजे काय?

A) एका व्यक्तीमध्ये किंवा लहान गटात राज्यसत्तेचे केंद्रीकरण

B) कोणावरही कोणतेही बंधन नाही.

C) नागरिकांना प्रश्न विचारण्याचा किंवा विरोध करण्याचा अधिकार नाही.

D) वरील सर्व

9. भारत कोणत्या शासन पध्दतीचे पालन करतो.

अ)लोकशाही सरकार ब) हुकूमशाही सरकार

क) समाजवादी सरकार ड) वरीलपैकी काहीही नाही

१०. समाजात उत्पादनाचा घटक कोणता नाही?

अ) जमीन ब) संघटना

क) भांडवल ड) श्रम

III. प्रत्येक एका वाक्यात उत्तर द्या.

10. सरकार म्हणजे काय?

11. सरकारांचे प्रकार कोणते आहेत?

12. कोणत्या प्रकारच्या सरकारामध्ये लोक एकमेकांसाठी काम करतात आणि सर्वजण आनंदी असतात?

IV. प्रत्येकी दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

12. लोकशाही सरकारला लोकांचे सरकार का म्हणतात?

13. समाजवादी सरकार म्हणजे काय ?

V. पाच ते सहा वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

14. लोकशाही सरकार प्रणाली आणि हुकुमशाही सरकार प्रणालीमध्ये काय फरक आहेत?

प्रकरण -१०

ग्लोब आणि नकाशे

I. खाली दिलेल्या पर्यायामधून योग्य उत्तर निवडा

1. प्रचीनकाळी पृथ्वी गोलाकार असल्याचे मानले जात होते, नंतर ती या आकारात असल्याचे मानलं जाऊ लागले.

अ)गोलाकार ब)सपाट

क) चौरस ड) भूगर्भीय

2.ही पृथ्वीची प्रतिकृती आहे.

अ) ग्लोब ब) नकाशा

क) अॅटलस ड) नकाशे

3 हे मॉडेल ग्लोबचे वैशिष्ट्य नाही.

अ)पृथ्वीचा खरा गोलाकार आकार दाखवतो. ब) पृथ्वीचे एक लहान मॉडेल

क) नकाशा सपाट आहे ड)साधे शिक्षण साधन

4. हे नकाशे मोठ्या क्षेत्रांचे प्रतिनिधीत्व करतात.

अ) मोठे स्केल नकाशे ब)लहान स्केल नकाशे

क) नैसर्गिक नकाशे ड)विषयासंबंधी नकाशे

5.सर्व नकाशांमधील सीमारेषा या रंगाने चिन्हांकित केल्या आहेत.

अ) लाल ब)हिरवा

क) निळा ड) काळा

६. II. भौतिक नकाशांमध्ये वापरलेले रंग त्यांच्या अर्थांशी जुळवा

अ	ब
1. निळा	अ)खूप उंच पर्वत
2. हिरवा	ब)बर्फाच्छादित प्रदेश
3. पिवळा	क)जलकुंभ
4. तपकिरी	ड)मैदाने आणि सखल प्रदेशातील क्षेत्रे

5. गडद तपकिरी इ)मैदानेपेक्षा उंच जमीन

6..पांढरा किंवा फिकट च) टेकड्या आणि पर्वतांपेक्षा कमी उंचीवर

III. एका वाक्यात उत्तरे द्या. (प्रत्येक वाक्यात१ गुण)

7. पृथ्वीचा खरा आकार आणि प्रतिनिधीत्व कशावरुन मिळू शकते?
8. नकाशा म्हणजे काय?
9. कार्टोग्राफी म्हणजे काय?
10. विविध प्रकारचे नकाशे असलेल्या पुस्तकाचे नाव काय आहे?
11. स्केलच्या आधारे कोणत्या दोन प्रकारचे नकाशे वर्गीकृत केले जातात?
12. कोणते नकाशे लहान क्षेत्रे दर्शवतात?
13. नकाशा निर्देशांक म्हणजे काय?
14. अक्षांश आणि रेखांश तुम्हाला कशी मदत करतात?
15. उद्देशावर आधारित नकाशे कोणत्या प्रकारचे आहेत?
16. लघु-प्रमाणातील नकाशांची दोन उदाहरणे द्या.

IV. दोन किंवा तीन वाक्यामध्ये उत्तर द्या.

17. चांगल्या नकाशामध्ये कोणती आवश्यक माहिती असली पाहिजे?
18. नकाशा वाचन कौशल्ये विकसित करण्यासाठी तुम्हाला कोणत्या मूलभूत सूचना माहित असायला हव्यात?

V. पाच ते सहा वाक्यात उत्तरे द्या.

19. भूगोल हा विषय शिकण्यासाठी पृथ्वीगोल तुम्हाला कशी मदत करतो?
20. नकाशाचे उपयोग लिहा.

प्रकरण -११

पृथ्वीचे स्वरुप

I. खाली दिलेल्या पर्यायामधून योग्य उत्तर निवडा.

1. पृथ्वीचा विविध पृष्ठभागाच्या वैशिष्ट्यांना म्हणतात.

अ) भूरूपे ब) जंगले

क) वाळवंट ड) बेटे

2. खालील पैकी कोणता भूरुप प्रमुख नाही?

अ)पर्वत ब)पठार

क) मैदाने ड)ढग

3. भूरुपांबद्दल खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे?

A) भूरुपे कायस्वरुपी नसतात.

B) भूरुपे त्यांचे मूळ स्वरुप टिकवून ठेवत नाहीत.

C) अंतर्गत आणि बाह्य बलांमुळे भूरुपे बदलतात.

D) वरील सर्व विधाने बरोबर आहेत.

4. पर्वताच्या सर्वोच्च बिंदूला म्हणतात

अ) पर्वत ब) पर्वत

क) पठार ड) मैदाने

5. खालीलपैकी कोणत्या ठिकाणी तीव्र उतार, शिखरे आहेत आणि समुद्रसपाटीपासून हजार मीटरपेक्षा जास्त उंचीवर आहेत?

अ)वाळवंट ब)साधा

क) पर्वत ड)पठार

6. पर्वतामध्ये खालील वैशिष्ट्ये आहेत.

अ) सपाट शिखरे ब) सौम्य उतार

क) उंच उतार आणि उच्च शिखरे ड)धबधबे

7. शिखरांसह पर्वतांच्या रेषेला किंवा गटाला म्हणतात.

A) पर्वत रांगा ब) माऊंटन गाठ

क)डोंगराचा एक भाग ड) शिखर

8. खालील जोड्या जुळवा

अ	ब
1. हिमालय	अ -.आशिया
2. आल्प्स	ब –.युरोप
3. अँडीज	सी.–दक्षिण अमेरिका
4. रॉकी	डी–उत्तरअमेरिका

निवडादबरोबरउत्तर:

a) आयए२(ब३(क ४ (ड
b) आयसी२(ग३(क ४ (अ
c) आयडी२ (क ३ (ब ४ (अ
d) आयसी२(ग३(अ ४(ब

9. खालीलपैकी कोणत्या तरुण पर्वत रांगा आहेत?

A) ॲपलाचियन पर्वत
ब)अरवली पर्वतरांगा
क)हिमालय आणि आल्प्स
ड) वरील पैकी काहीही नाही

10. खालीलपैकी कोणत्या प्राचीन पर्वतरांगा आहेत?

A) हिमालय
ब)रॉकीपर्वत
क)आल्प्स
ड)ॲपलाचियन आणि अरावली

11. खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे?

A) पर्वत सामान्यतः खडकांच्या थरांच्या दुमडण्यामुळे आणि ज्वालामुखीच्या क्रियाकलापांमुळे तयार होतात.
B) कठीण खडकापासून बनवलेले
C) पर्वत प्राचीन किंवा नव्याने तयार झालेले असू शकतात.
D) वरील सर्व

12. खडकांच्या थरांच्या दुमडण्यामुळे कोणते पर्वत तयार होतात?

A) ब्लॉक पर्वत
ब)घडीपर्वत
क)ज्वालामुखी पर्वत
ड)हिमालय

13. जेंव्हा दोन समांतर दोषांमधील भाग उंचावला जातो तेव्हा त्याचा परिणाम असा होतो.

A) ब्लॉक पर्वत
ब)ज्वालामुखी पर्वत

क)फोल्ड पर्वत ड)आल्प्स

14. खालील पैकी कोणते पर्वत ज्वालामुखीच्या साठ्यापासून तयार झाले आहेत?

A) हिमालय ब)आल्प्स

क)ज्वालामुखी पर्वत ड)घडीपर्वत

15. कोणत्या पठाराला “जगाचे छत” म्हणून ओळखले जाते?

A) दख्खनचे पठार ब)बोलिव्हिया पठार

क) पॅटागोनिया पठार ड) तिबेटी पठार

16. खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे?

A) पठारांवर खनिजे भरपूर प्रमाणात आहेत.

B) पठार जलविद्युत निर्मितीसाठी उपयुक्त आहेत.

C) पठार जनावरांच्या चराईसाठी योग्य आहेत.

D) वरील सर्व

17. विस्तीर्ण, सपाट किंवा किंचित लहरी असलेल्या सखल भागाला म्हणतात.

A) पर्वत ब)शिखर

क)साधा ड)पठार

18. यापैकी कोणते प्रदेश दिवसा खूप उष्ण आणि रात्री खूप थंड असतात?

A) पर्वत ब)वाळवंट

क)पठार ड)मैदाने

19. कोणत्या खंडामध्ये वाळवंट नाहीत?

A) अंटार्क्टिका आणि युरोप ब)आशिया आणि ऑस्ट्रेलिया

क) आफ्रिका आणि ऑस्ट्रेलिया ड)उत्तर अमेरिका आणि दक्षिण अमेरिका

20. नद्या आणि तलावामध्ये तयार होणाऱ्या बेटांना म्हणतात.

A) बेट ब)द्वीपकल्प

क)मध्य-नदी बेट ड)द्वीपसमूह

21. हे बेट प्रवाळ खडकांच्या संचयनाने तयार झाले आहे.

A) कोरल बेट ब)कॉन्टिनेन्टल बेट

क)महासागरी बेट डा)द्वीपकल्प

22. जगातीलस सर्वात मोठा नदीचा त्रिभुज प्रदेश कोणता आहे?

A) नाईल नदीचा त्रिभुज प्रदेश ब)गंगा नदी सुंदरबन त्रिभुज प्रदेश

B) अमेझॉन नदी डेल्टा ड) सुपीरिअर रिव्हर डेल्टा

23. समशितोष्ण गवताळ प्रदेशांसाठी खालीलपैकी कोणती जोडी चुकीची आहे?

A. आफ्रिकेत –श्रुस्ती

B. उत्तरअमेरिका–प्रेअरी

C.दक्षिणअमेरिका–पंपास.

D. ऑस्ट्रेलिया–वेल्स

II. खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी एका वाक्यात द्या.

21. जगातील सर्वात उंच शिखर कोणते आहे?
22. पठार म्हणजे काय?
23. ओएसिस म्हणजे काय?
24. जगातीलस सर्वात मोठे वाळवंट कोणते आहे?
25. जगातील सर्वात मोठा नदीचा त्रिभुज प्रदेश कोणता आहे?

III. दोन ते चार वाक्यांमध्ये खालील उत्तर द्या

26. भूरुपे म्हणजे काय? भूरुपांचे प्रकार कोणते आहेत?
27. त्यांच्या निर्मितीनुसार पर्वतांचे किती प्रकार आहेत? ते कोणते आहेत?
28. पठारांचे प्रकार कोणते आहेत?
29. मैदान म्हणजे काय? मैदानांचे किती प्रकार आहेत आणि ते कोणते आहेत?
30. बेटे म्हणजे काय? बेटांचे प्रकार कोणते आहेत?

IV. पाच ते सहा वाक्यांमध्ये खालील उत्तर द्या.

31. पर्वतांचे कोणतेही चार महत्व लिहा.
32. वाळवंटाची वैशिष्ट्ये लिहा.
33. नैसर्गिक प्रदेश म्हणजे काय? त्याचे महत्व लिहा.

V. .आठ वाक्यामध्ये खालील गोष्टींची उत्तरे द्या

34. जगातील प्रमुख नैसर्गिक प्रदेशांबद्दल लिहा.

प्रकरण-१२

उत्तर भारतातील प्राचीन राजवंश

खाली दिलेल्या पर्यायांमधून योग्य उत्तर निवडा:

१. भारताचे पहिले ऐतिहासिक आणि सर्वात जुने साम्राज्य आहे(सरासरी)

अ. मौर्य सी. गुप्ता ब. कुशान

ड. वर्धन

२. मौर्य साम्राज्याची स्थापना (सरासरी) यांनी केली.

अ. कौटिल्य ब. चंद्रगुप्त मौर्य

क. कनिष्क ड. सेल्यूकस

३. मौर्य साम्राज्याची राजधानी(सरासरी)होती

अ. तक्षशिला ब. कलिंग

क. पाटलीपुत्र ड. सारानाथ

४. सेल्यूकसने चंद्रगुप्त मौर्यच्या दरबारात पाठवलेला राजदूत होता (सरासरी)

अ. अलेक्झांडर ब. अर्थशास्त्र

क. सी. यु.की ड. मुद्राराक्षस

५. मौर्य साम्राज्याच्या वैभवाचे वर्णन करणारे मेगास्थेनिसचे का आहे(सरासरी)

अ. इंडिका ब. अर्थशास्त्र

क. सी.यु.की ड. मुद्रारा्क्षस

६. चंद्रगुप्त मौर्य यांचे पंतप्रधान होते:(सरासरी)

अ. कौटिल्य ब. सेल्यूकस

क. मेगास्थेनिस ड.अशोक

७."सर्व प्रजा माझी मुल आहेत" असे सांगून सार्वजनिक कल्याणाला प्राधान्य देणारे पहिले शासक होते(सरासरी)

अ. चंद्र्गुप्त मौर्य ब. बिंदुसार

क. धनानंदन ड. अशोक

८. अशोकाचे नाव ज्या शिलालेखात प्रथम सापडले ते असे आहे: (सरासरी)

अ. तालगुमाद शिलालेख ब. मस्की शिलालेख

क. हलमिदी शिलालेख ड. आयहोले सिलालेख

९. अशोकाचे रिलीफ शिप्ल ज्या ठिकाणी सापडले ते ठिकाण आहे (सरासरी)

अ. अन्नथी ब. कानागनहल्ली

क. मस्की ड. रायचूर

१०. अशोकाला युध्दमार्गावरून धर्ममार्गावर आणणारे युध्द असे होते: (सरासरी)

अ. कलिंग युध्द ब. वायव्य राज्यांवर आक्रमण

क. शक सत्रापांशी युध्द ड. सीमावर्ती राज्यांवर आक्रमण

११. गंधार प्रदेशावर कोणत्या राजवंशाचे राज्य होते?(सरासरी)

अ. गुप्तास ब. मौर्य

क. कुशाण ड. वर्धनास

१२. कुशाणांमधील प्रसिध्द राजा होता: (सरासरी)

अ. कनिष्क ब. चंद्रगुप्त मौर्य

क. अशोक ड. कौशल्या

१३. शालिवाहन शक वर्ष सुरू करणारा कुषाण राजा, जो भारत सरकारचा अधिकृत कॉलेंदर वर्ष आहे, तो होता: (सरासरी)

अ. कनिष्क ब. विमा कडफिसेस

क. कुजुलाकडफिसस ड. समुद्रगुप्त

१४. कानिष्काचा खराब झालेले डोके असलेला दगडी पुतळा या ठिकाणी सापडला: (सरासरी)

अ. सारानाथ ब. पेशावर

क. गांधार ड. मथुरा

१५. खालील जुळवा: (सरासरी)

१. अशोक अ. अर्थशास्त्र

२. अश्वघोष आ. देवानामप्रिया

३. चरक क. बुध्दचरित्र

४. कौटिल्या ड चरक संहिता

अ. १.क २.ब ३.ड. ४.अ

आ. १.ड २.क ३. अ. ४. ब

इ. १.अ. २. ब ३. क. ४ ड

ड. १.ब. २.क ३. ड. ४. अ

१६. अशोक : तिसरी बौध्द परिषद:: कनिष्क(सरासरी)

अ. पहिली बैध्द परिषद	ब. दुसरी बैध्द परिषद

क. चैथी बौध्द परिषद	ड. वरील सर्व

१७. गांधार आणि मथुरा येथील नवीनथापत्य शैलीची ऑळख खालीलपैकी कोणाकडून झाली? (सरासरी)

अ. मौर्य	ब. वर्धनास

क. गुप्तास	ड. वर्धनास

१८. मौर्यानंतर, साम्राज्याची उभारणी खालील लोकांनी केली: (सरासरी)

अ. राजपूत	ब. वर्धनास

क. गुप्तास	ड. दिल्ली सुलतान्स

१९. अलाहाबाद स्तंभ शिलालेखकोणत्या विजयांचे वर्णन करतो? (सरासरी)

अ. चंद्रगुप्त	ब. समुद्र गुप्त

क. अशोक	ड. हर्षवर्धन

२० विक्रमादित्यची पदवी खालीलपैकी कोणाकडे होती? (सरासरी)

अ. चंद्रगुप्त	ब. अशोक

क. समुद्रगुप्त	ड. चंद्रगुप्त दुसरा

२१. भारतात प्रवास करून भारतातील आपले अनुभव नोंदवणारे चिनी बैध्द भिक्षू फा-हियान यांनी या कामात त्यांचे दस्ताऐवजीकरण केले आहे: (सरासरी)

अ. अर्थशास्त्र	ब. सी.यू.की

ड. घो.को.के	ड. मुद्राराक्षस

२२.खालील जुळवा:

१. कालिदास	अ. अमरकोश

२. शूद्रक	ब. अभिज्ञानशाकुंतला

३. विष्णुशर्मा	क. मृच्छकटिक

४. अमरसिंह	ड. पंचतंत्र

अ. १.ब	२.क	३.ड.	४.अ

आ. १.क	२.ब	३. ड	४. अ

इ. १.ब	२. ड	३. आ	४. क

ड. १.ड २.अ ३. ब ४. क

२३. गुप्त काळातील ८ फूट उंच तांब्याची बुध्द मूर्ती येथे आहे: (सरासरी)

अ. सांची ब. पर्शियन

क. अरब ड. अफगाण

२५. गुप्त साम्राज्याच्या पतनानंतर, उत्तर भारतात राज्य करू लागलेल्या राजवंशीची सरासरी संख्या(सरासरी) होती.

अ. मौर्य ब. कुषाण

क. वर्धनास ड. राजपूत

२६. वर्धन साम्राज्याला भेट दिलेल्या चिनी प्रवाशाची सरासरी संख्या (सरासरी) होती.

अ. फॉक्सियन ब. झुआनझांग

क. कालिदास ड. सुलेमान

२७. भारतातील त्यांचे अनुभव असलेले झुआनझंग यांचे प्रवासवर्णन असे आहे: (सरासरी)

अ. सी-यू-की ब. रत्नावली

क. घोकेशी ड. हर्षचरित

२८. नालंदा विद्यापीठ________राज्यात आहे (सरासरी)

अ. उत्तर प्रदेश ब. पश्चीम बंगाल

क. बिहार ड. गुहिलास

२९. राजा दुर्लभवर्धन यांनी ६२५ मध्ये स्थापन केलेला हा राजवंश होता: (सरारारी)

अ. मौर्य साम्राज्य ब. कर्कोटा राजवंश

क. चौहान ड. गिहिलास

३०. काश्मीरचे महत्व अधोरेखित करणारे प्रसिध्द मार्तंड सूर्य मंदिर हे खालीलपैकी कोणत्या घटकांचे योगदान आहे?

अ. मौर्य ब. चौहान

क. कर्काटास ड. गुप्तास

३१. शैव सूत्रे (सरासरी) यांनी रचली होती.

अ. अभिन्वगुप्त ब. वासुगुप्त

क. वसुबंधू ड. ललितादित्य

३२. जेव्हा महिलांनी युध्दात त्यांचे पती गमावले, तेव्हा त्यांना अपमानाने जगण्यापे मरणे

चांगले वाटले आणि सामूहिक आत्मदहन केले. या प्रथेला (सरासरी) असे म्हणतात.

अ. पर्दा पध्द्त ब. सती सहगमन

क. जौहर ड. जातिव्यवस्था

३३. राजपूत काळात माउंट अबूवरील दिलवाडा येथील हे संगमरवरी मंदिर आहे: (सरासरी)

अ. सूर्य मंदिर ब. दिलवाडा मंदिर

क. खंडेरायाचे मंदिर ड. महादेव मंदिर

३४. ग्वाल्हेर किल्ल्यत आपल्या आवडत्या राणी मृग्नयनीसाठी दुमजली राजवाडा बांधणारा राजपूत राजा (सरासरी) होत.

अ. राजा मान सिंह ब. राणा कुंभ

क. राणा सांगा ड. चांद बरदाई

३५. गुलाबी शहर म्हणून ऑळखले जाणारे शहर आहे: (सरासरी)

अ. ग्वाल्हेर ब. भुवनेश्वर

क. जयपूर ड. कोणार्क

३६. चांद बरदाई यांचे प्रसिध्द हिन्दी का आहे: (सरासरी)

अ. गीतगोविंद ब. पृथ्वीराज रासो

क. पृथ्वीराज ड. पंचतंत्र

३७. अरब आक्रमणापासून भारताचे रक्षण करणारा गुर्जर राजा (सरासरी आहे.

अ. भोज ब. धर्मपाल

क. पृथ्वीराज ड. नागभट्ट

३८.राजा भोजाचे वर्णन “एक भव्य राजा, अरबांचा शत्रू, चांगले घोडेस्वार असलेले” असे आहे (सरासरी)

अ. नागभट्ट ब. सुलेमान

क. धर्मपाल ड. जयचंद्र

३९. “बापा रावल” ही पदवी धारण करणारा राजा(सरासरी) होता.

अ. खोमन ब. पृथ्वीरज

क. राणा कुंभ ड. राणा सिंग

४०. चित्तोडगड येथील प्रसिध्द विजय स्थंभ हे खालीलपैकी कौणत्या व्यक्तिंचे योगदान

आहे?(सरासरी)

अ. राणा कुंभ ब. खोमन

क. पृथ्वीराज ड. नाग भट्ट

४१. ज्या माणसाच्या शरीरावर ८० युध्दच्या जखम आहेत, ज्यामुळे त्याला “शंभर युध्दांचा नायक” ही पदवी मिळाली (सरासरी)

अ. खोमन ब. राणा कुंभ

क. राणा संगा (महाराणा संग्राम सिंह) ड. पृथ्वीराज

४२. हा एक प्रसिध्द मोठा उंटांचा मेळा आहे आणि ब्रह्मदेवाचे निवासस्थान मानले जाणारे तीर्थस्थळ आहे:

अ. पुष्कर ब. आसाम

क. जयपूर ड. कोणार्क

४३. आहोम राज्याचे राज्य याने सुरू झाले: (सरासरी)

अ. संघ ब. सुकाफा

क. बोरफुका ड. सुहुंग

४४. आहोम राजघराण्यात, प्रजेला असे म्हटले जात आसे(सरासरी)

अ. संघ ब. सुकाफा

क. बोरफुका ड. सुहुंग

४५.लष्करी प्रसिक्षण आणि रसद पुरवून मौर्य साम्राज्या स्थापनेत कोणी मदत केली?

अ. अशोक ब. कौटिल्या

क. धनानंद ड. बिंदुसार

प्रत्येक वाक्तात उत्त्र

४६. अपल्या राष्ट्रध्वजाच्या मध्यभागी कोणते चाक आहे?(सोपे)

४७.चंद्रगुप्त मौर्य यांनी युआंचे शेवटचे दिवस कुठे घालवले?(सोपे)

४८. कर्नाटकातील किती ठिकाणी अशोकाचे शिलालेख आढळतात?(सोपे)

४९. कनिष्काने बौध्द परिषद कुठे आयोजित केली होती? (सोपे)

५०. कनिष्कने कोणत्या कालखंडात त्याच्या राज्यारोहणाचे स्मरण करायला सुरूवात केली? (सोपे)

५१. मौर्य साम्राज्याची राजधानी कओणती होती?(सोपे)

५२. समुद्रगुप्ताने त्याच्या सक्षिण मोहिमेच्या स्मरणार्थ कोणते नाणे जारी केले?(सोपे)

४३. “आर्यभटीय” हे पुस्तक कोणी लिहिले? (सोपे)

५४. “कविकुलगुरू” म्हणून ऑळखले जाणारे कवि कोण होते?(सोपे)

५५. नर्मदा नदीच्या काठावर हर्षवर्धनने कोणत्या कन्नड राजाला पराभूत केले?

५६. भारतातील प्रसिध्द प्रचीन विद्यापीठ कोणते होते?(सोपे)

५७. कल्हण कोणाच्या दरबारात काम करत होता?(सोपे)

५८. कोणत्या किल्ल्याला “भारतातील किल्यांचा हार” म्हटले जाते?(सोपे)

५९. “तीता गोविंद” कोणी लिहिले?(सोपे)

६० आहोम राज्य कोणत्या प्रद्र्शावर राज्य करत होते?(शोपे)

दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तर ६१. कालिदासाने लिहिलेल्या दोन नाटकांची नावे सांगा.

६२. हर्षवर्धन यांनी लिहिलेल्या दोन नाटकांची नावे सांगा(सोपे)

६३. राजपूतांची वैशिष्ट्ये लिहा (सरासरी)

६५. प्रसिध्द चौहान शासक कोण होता आणि त्याची राजधानी कोणती होती?(सोपे)

प्रत्येकी ८ वाक्यांमध्ये उत्तर.

६६. कलिंग युध्दाचे महत्व चर्चा करा(सरासरी)

६७. संस्कृत साहित्यात गुप्तांचे योगदान वर्णन करा.(कठीण)

६८. नालंदा विध्यापीठाची चर्चा करा(कठिन)

६९. राजपूत काळातील प्रसिध्द स्थापत्या शैलींबद्दल लिहा. (सरासरी)

प्रकरण-१३

दिल्लीची सुलतान

ई. खालील प्रश्नांसाठी रुवात योग्य उत्तर निवडा.

१. भारताचे पहिले आक्रमणकर्ते…….(सरासरी)

अ. तुर्क	ब. अरब

क. सुलताना	ड. सरदार

२. महमूद गझनीच्या भारतावरील आक्रमणाचे मुख्य कारण होते (सरासरी)

अ. मुस्लिम साम्राज्याची स्थापना	ब. हिंदूबद्दल द्वेष

क. संपत्तीची लूट	ड. इल्तुतमिश

३. भारतातील पहिल्या मुस्लिम साम्राज्याचे संस्थापक होते (सरासरी)

अ. मुहम्मद घोरी	ब. महमूद गझनी

क. कुतुब अल-दीन ऐबक	ड. इल्तुतमिश

४. महमूद गझनीने भारतावर किती वेळा हल्ला केला? (सरासरी)

अ. १७ वेळा	ब. १५ वेळा

क. १२ वेळा	ड. २१ वेळा

५. तराईनची पहिली लढाई कोणी जिंकली? (सरासरी)

अ. मुहम्मद घोरी	ब. पृथ्वीराज चौहान

क. महमूद गझनी	ड. राणा प्रताप

६. दिल्लि सल्तनतच्या काळात सत्ता सांभाळणारी एकमेव महिला (सरासरी)

अ. नूर्जहाँ	ब. चांद बीबी

क. मुमताज	ड. रझिया सुलताना

७. दिल्ली सल्तनत काळात सर्वात मोठा उय्धोग होता. (सरासरी)

अ. विणकामा	ब. शेती

क. मातीकाम	ड. धातू उत्पादन

८. मालिक काफूरने दक्षिण भारतातील कोणत्या साम्राज्यावर प्रथम हल्ल केला?(सरासरी)

अ. वारंगल (काकटिया)	ब. पांड्या(मदुराई)

क. देवगिरी (यादव)	ड. होयसळ(दोरसमुद्र)

९. दक्षिण भारतावर आक्रमण करणारा पहिला दिल्ली सुलतान. (सरासरी)

अ. बलबन	ब. अलाउद्दीन खिलजी

क. कुतुब अल-दीन ऐबक	ड. मुहम्मद बिन तुघलक

१०. उर्दू भाषेतील " पद्मावत" ही सुळी कविता कोणी लिहिली?

अ. अमीर खुसरो	ब. बलबन

क. फिरोज शाह	ड. जयसी

११. कुतुबमिनार इमारतीचा पाया को्णत्या दिल्ली सुलतानाने घातला?(सरासरी)

अ. इल्तुतमिश	ब. कुतुब अल-दीन ऐब्क

क. मुहम्मद घोरी	ड. अल्लाउद्दीन खिलजी

१२. दिल्लीतील अलाउद्दीनने बांधलेला प्रसिध्द किल्ला आहे (सारासरी)

अ. सिरी किल्ला	ब. लाल किल्ला

क. बुलंद दरवाजा	ड. जाहांगीर

१३. दिल्लीहून देवगिरीला राजधानी हलवणारा सुलतान (सरसरी)

अ. मसाले	ब. युद्दघोडे

क. कापूस आणि रेश्मी कपडे	ड. परक्यूम

१४. दिल्ली सुलतानांनी प्रमुख्याने आयात केलेले ________(सरासरी)

अ. महमूद गझनी	ब. अकबर

क. मुहम्मद बिन तुघलक	ड. जहांगीर

१५ " तो अल्लाहचा प्रतिनिधी आहे आणि अल्लाहशिवाय इतर कोणालाही जबाबदार नही" असे दिल्लीच्या कोणत्या सुलतानाने घोषित केले?(सरासरी)

अ. अल्लाउद्दीन खिलजी	ब. मुहम्मद घोरी

क. इल्तुमिश	ड. बलबन

१६. दक्षिण भारतीय मोहिमांचे नेतृत्व करणारा अल्लाउद्दीन खिलजीचा सेनापती. (सरासरी)

अ. मलिक कफूर	ब. नुसरत खान

क. ऐन-उल-मुल्क	ड. उलुघ खान

१७. साम्राज्यात प्रशासकीय सुधारणांसाठी चांदी आणि तांब्याची नाणी आणणारा शासक. (सरासरी)

अ. महमूद गझनी	ब. मुहम्मद घोरी

क.मुहम्मद बिन तुघलक	ड. फिरोज शाह

१८.मुघल शासक बाबरने पानिपतच्या पहिल्या लढाईत दिल्ली सल्तनतचा पराभव करून त्याचा अंत

केला

अ. मलिक काफूर　　　ब. इब्राहिम लोदी

क. बलबन　　　ड. मुहम्मद घोरी

१९. महमूद गझनीच्या अल्ल्यात उद्ध्वस्त झालेले मंदिर होते. (सरासरी)

अ. श्रीकृष्ण मंदिर　　　ब. सुलतान

क. शिवमंदिर　　　ड. वरीलपैकी काहीही नाही

२०. ७१२ मध्ये सिंघ आणि मुलतान प्रांत कोणी जिंकले? (सरासरी)

अ. तुर्क　　　ब. सुलतान

क. अरब　　　ड. शीख

II. खालील प्रश्नांची उत्तरे एकाच वाक्यात द्या.

२१. गुलाम राजवंशाचा संस्थापक कोण होता?(सोपे)

२२. तराईनच्या दुसर्या लढाईत मुहम्मद घोरी कोणाविरुद्ध जिंकला?(सोपे)

२३. आलाई दरवाजा कोणी बांधला?(सोपे)

२४. प्रसिद्द पर्शियन कवींची नावे सांगा?(सोपे)

२५. मुहम्मद घोरीने जिंकलेले प्रदेश कोणाला सोपवले?(सोपे)

III. खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन ते चार वाक्य्मध्ये द्या.

२६. कोणत्या राजव्ण्शानी दिल्लीवर सुलतान म्हणून राज्य केले? (सरासरी)

२७. अलाउद्दीन खिलजीने बांधलेल्या प्रमुख स्मारकांची नावे सांगा. (सरासरी)

२८. तराईनची पहिली लढाई कधी झाली? ही लढाई कोणामध्ये झाली?(सरासरी)

२९. कुतुबमिनार कुठे आहे? त्याचे बांधकाम कोणी पूर्ण केले?(सरासरी)

३०. दिल्ली सल्तनत काळात भक्ती संतांची नावे सांगा. (सरासरी)

३१. मलिक काफूरने आक्रमण केलेल्या राज्यांचा उल्लेख करा. (सरासरी)

३२. मुहम्मद बिन तुघलकाचे प्रशासकीय प्रयोग कोणते होते?(सरासरी)

IVखालील प्रश्नांची उत्तरे ६ वाक्यात द्या.

३३. महमूद गझनीच्या आक्रमणांचे काय परिणाम झाले?(सरासरी)

३४. कुतुब अल-दीन ऐबक यांच्या कामगिरीचे स्पष्टीकरण द्या. (सरासरी)

३५. अल्लाउद्दीन खिलजीची धोरणे कोणती होती? (सरासरी)

३६. दिल्ली सल्तनत काळात प्रशासनाचे वर्णन करा.

३७ दिल्ली सल्तनत काळात राज्याची सामाजिक आणि आर्थिक स्थिती कशी होती?(सरासरी)

V आठ वाक्यामध्ये खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या.

३८. मुहम्मद बिन तुघलकची धोरणे का अपयशी ठरली? (कठीण)

३९. दिल्लीच्या सुलतानांचे स्थापत्य आणी साहित्यात काय योगदान होते?(कठीण)

प्रकरण-१४

विजयनगरचे साम्राज्य आणि बहामनी राज्य

खालील प्रश्नांसाठी सर्वात योग्य उत्तर निवडा.

१. विजयनगर साम्राज्याची स्थापना या नदीच्या काठावर झाली.(सरासरी)

अ. तुंगभद्रा ब. गंगा

क. कावेरी ड. कृष्णा

२.विजयनगर साम्राज्याचे शाही चिन्ह खालीलपैकी कोणते होते?

अ. सिंह ब. वळू

क. डुक्कर ड. हत्ती

३. विजयनगर साम्राज्याच्या उभारणीचा पाया रचणारे संगम पुत्र होते-------(सरासरी)

अ. देवराय दुसरा आणि अच्युतराय ब. मराप्प आणि मुद्दप्प

क. हरिहर आणि बुक्कराय ड. कृष्णदेवराय

४.विजयनगरची राजधानी हंपी येथे (सरासरी) मंतेमुग्ध करणारे रामस्वामी मंदिर बादणारा राजा

अ. रामरायदेवराय ब. प्रौध

क. नरस नायक ड. कृष्णदेवराय

५.विजयनगर साम्राज्याचे शासक कृष्णदेवराय यांनी रचलेले " अमुक्तमल्यदा" हे काम याच भाषेत आहे. (सरासरी)

अ. कन्नड ब. तमिळ

क. संस्कृत ड. तेलगू

६.कोणत्या विजयनगर शासकाचे साम्राज्य उत्तरेकडील कृष्णा नदीपासून दक्षिणेकडील अमुद्रकिनायापर्यंत पसरलेले होते?(सरासरी)

अ. देवराया II C ब. कृष्णदेवराय

क. अमोघवर्ष ड. गौतमीपुत्रसातकर्णी

७. कृष्णदेवराय विजयनगरच्या कोणत्या राजवंशाचे होते?(सरासरी)

अ. तुलुआ ब. अरविडू

क. सालुवा ड. संगमा

८. विजयनगर साम्राज्यावर राज्य करणाया संगम राजवंशाच्या प्रसिध्द शासकाला

म्हणतात.

अ. नरस नायक ब. देवराय दो

क. वीर नरसिंह ड. कृष्णदेवराय

९. कृष्णदेवरायाच्या काळातील प्रसिध्द विरुपाक्ष मंदिर या ठिकाणी आढळते. (सरासरी)

अ. गोकर्ण ब. उड्डुपी

क. तिरुपती ड. हंपी

१०."मानवी जन्म महान आहे, तो वाया घालवू नका, मूर्खांनो" असे कोणी म्हटले(सरासरी)

अ. कनकदास ब. पुरंदरदास

क. श्रीपादराय ड.व्यासराय

११.राक्शस तंगडी किंवा तालिकोटाची लढाई या वर्षी झाली. (सरासरी)

अ. १५६५ ब. १५४५

क. १५५० ड. १५६०

१२.विजयनगर साम्राज्याच्या स्थापनेशी संबंधित आध्यात्मिक गुरू.(सरासरी)

अ. पुरंदरदास ब. विद्यारण्य

क. रामदास ड. अप्पय्या दीक्षिता

१३. खालिलपैकी कोणते काम कनकदासाने रचले नव्हते? (सरासरी)

अ. हरिभक्ति सारा ब. न्यामृता

क. मोहन तरंगिणी ड. रामध्यान चरित्र

१४.. विजयनगर साम्राज्याच्या काळात राहणायांची ऒळख पटवा. (सराससी)

अ. कनकदास ब. बसवणा

ब. पंपा ड. सर्वज्ञ

१५. विजयनगर काळातील संतांनी भक्तिचा मार्ग सांगण्यासाठी संगीताचा वापर केला आणि या मार्गाला..............(सरसरी) म्हणतात.

अ. सुफि पंथ ब. भक्ति पंत

क. दास पंथ ड. चिस्थी पंथ

१६."मधुर विजयम" हे पुस्तक खालील पैकी कॊणी लिहिले?(सरासरी)

अ. गंगादेवी ब. शारसासेवी

क. रमादेवी ड. कलिकादेवी

१७. विजयनगरच्या कोणत्या शासकाच्या कारकिर्दीत पर्शियन राजदूत अब्दुर रज्जाकने भेट दिली होती? (सरासरी)

अ. देवराय पहिला ब. कृष्णदेवराय

क. देवराय दुसरा ड. रामराय

१८.कृष्णदेवरायाच्या काळातील प्रसिध्द विरूपाक्ष मंदिर या ठिकाणी आढळते.

अ. गोकर्ण ब. तिरूपती

क. उड्डुपी ड. हंपी

१९. विजयनगर साम्राज्यावर राज्य करणारा हा पहिला राजवंश होता.(सरासरी)

अ. अरविडू ब. संगमा राजवंश

क. सालुवा राजवंश ड. तुलुवा राजवंश

२०."कुल कुलवेंदुहोदेदादिरी" (जात, जातीवरून भांडू नका) हे कीर्तन कोणी रचले? (सरासरी)

अ. व्यासराय ब. पुरंदरदास

क. कनकदास ड. भारती दासा

२१. १५६५ मध्ये तालीकोटाच्या लढाईत खालीलपैकी कोणत्या सल्तनत राजवंशांनी भाग घेतला होता?

अ. अहमद नगर ब. बिदर आणि गोलकोंडा

क. विजयपुरा ड, वरील सर्व

२२. कृष्णादेवराय यांनी खालीलपैकी कोणते काम लिहिले?(सोपे)

अ. जांबवती कल्याण ब. अमुक्तमाल्यदा

क. अ आणि ब ड. कृष्णराज विजया

२३.तालिकोटाचे युध्द किंवा राक्षस तंगडी हे खालील साम्राज्यांच्या शासकांमध्ये झाले. (सरासरी)

अ. बहमनी सुलतान आणि विजयनगरचे शासक ब. चोल आणि राष्ट्रकूट

क. चाकुक्या आणि पल्लव ड. सातवाहन आणि कदंब

खालील प्रश्नांची उत्तरे एकाच वाक्यात द्या.

२५. विजयनगर साम्राज्याची राजधानी कोणती होती?(सोपे)

२६. विजयनगरला भेट देणरा पर्षियन राजदूत कोण होता?(सोपे)

२७.विजयनगर काळ कोणत्या साहित्याचा सुवर्णकाळ होता?(सोपा)

२८. अल्लमप्रभूंच्या जीवनाचे वर्णन करणाऱ्या चामरस यांनी रचलेल्या कामाचे नाव काय आहे?(सोपे)

२९. विजयनगर राज्यांच्या काळात ईमारती कोणत्या दगडात बांधल्या गेल्या होत्या?(सोपे)

खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन ते चार वाक्यांमध्ये द्या

३०. विजयनगर साम्राज्यावर राज्य करणारे राजवंश कोणते होते?(सोपे)

३१. विजयनगरला भेट दिलेल्या परदेशी प्रवाशांची नावें सांगा.(सोपे)

३२. कनकदासाने रचलेल्या प्रमुख रचनांचा उल्लेख करा.(सरासरी)

पाच ते सहा वक्यांमध्ये ल्हालील प्रश्नांची उत्तरे ध्या.

३३. देवराय दोन किंवा प्रौढ देवराय यांच्या कामगिरीचे स्पष्टिकरण करा.(सरासरी)

३४. कृष्णदेवरायांच्या कामगिरीचे स्पष्टीकरण ध्या.(सरसरी).

३५. विजयनगर काळातील साहित्याचे वर्णन करा.(सरासरी)

३६. हंपीमधील प्रमुख मंदिरांची नावे सांगा.(सोपे)

आठ वाक्यांमध्ये खालील प्रश्नांची उत्तेरे ध्या.

३७. राक्षस तंगडीच्या लढाईची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.(कठीण)

३८. विजयनगर शिल्पकला आणि अथापत्याकलेवर एक टीप लिहा. (सरासरी)

सहावा, भारताचा नकाशा काढा आणि खालील ठिकाणे चिन्हांकित करा.(कठीण)

३९. अ. तालीकोटी ्ब. केलदी क. विजयनगर ड. शृंगेरी

प्रकरण -१५

मोंगल आणि मराठे

I.योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा.

1..अकबरच्या आसनाचे प्रसिध्द इतिहासकार

A. अब्दुल फजल बी .जिनामुद्दीन

सी.बडोनी डी.वरील सर्व

2. भगवदगीतेचे भाषांतर करणार मुघल सम्राट.

अ.अकबर ब. दाराशिको

सी .जहांगीर डी.औरंगजेब

3. अब्दुल फजल यानी लिहिलेले

अ.जहांगीर नामा ब हूमायून

क .अभिनेता नामा क किताब ए नवरास

4.रामचरितमानस हे हिंदी भाषेमध्ये कोणी केले?

अ.कबीर दास ब. तुलसीदास

सी.कनकदास क रोहिदास

5.आक्षराच्या सुरुवातीच्या काळात बांधलेले दिल्लीतील एक स्मारक

A.बाबरी मशीद बी.जामी मशीद

सी.आग्रा किल्ला ड. लाल किल्ला

6. बुलंद दरवाजा हा भारतातील सर्वात उंच आहे. त्याची उंची

A. ७०मीटर ६०मीटर

B. 40मीटर, ९०मीटर

7.मुमताज महल स्मरणार्थ शाहजहानने बांधलेले स्मारक

अ. ----------------- दिवानेखास ब. दिवाण मी

क. ------------------ लाल किल्ला   ड. ताजमहल

8 या मुघल राजाच्या कारकिर्दीत चित्रकला परिपक्व झाल

आ.----------------- अकबर   ब. मला अशा आहे क तुम्ह ते गमावले असेल

ख. ------------------ जहाम्गीर   ड. औरंगजेब

9 अभिनेत्याच्या आसनावर अमर संगीतकार

अ भीमसेन दास   ब. ठाणेसेना

ग. ------------------ मुराद   ड. उस्ताद मन्सुर

10. यमुनानदीच्या काठावर ताजमहाल कुठे आहे ते राज्य

अ उत्तराखंड   ब. ओडीसा

घ. ------------------ बिहार   ड. उत्तर प्रदेश

11. शहाजहानने न बांधलेले स्मारक

अ बुलंद दरवाजा   ब. लाल किल्ला

ङ. ------------------ ताजमहल   ड. आग्रा किल्ला

12. अकबरने बांधलेली नवीन राजधानी

अ आग्रा   ब. फत्तेपूर शिक्री

क दिल्ली   ड. देवगिरी

13. दिल्लीचा सुलतान इब्राहिम लोदी दुसरा याचा पराभव करुन दिल्लीवर राज्य करणारा मुघल साम्राज्याचा संस्थापक

अ बाबर   ब. ह्यूमायून

क अकबर   ड. शेरशायरी

14. हुमायूनचा पराभव करुन मुघल साम्राज्य जिंकणारा अफगाण शासक

अ महम्मद घोरी   ब. चंगेज खान

क शेर शावरी   ड. अकबर

15. या मुघल शासकाने भारतात गुलाबाचे फुले आणली

अ अकबर   ब. बाबर

क शेरशा   ड. जहांगीर

16. राणा प्रताप सिंह आणि अक्तार यांच्यातील लढाई १५७६ मध्ये झाली.

अ कनकदास   ब. गोगराची लढाई

क पिवळाघाट ड. पानिपत

17. हिंदूवर राज्य करणारे जे सी डोकेवर आणि तीर्थयात्रा कर रद्द करा

अ अकबर ब. शहाजहान

क जहांगीर ड. औरंगजेंव

18. राणा प्रताप सिंह यांचा प्रचंड कांसा पुतळा येथे आहे ते टिकाण

अ लाहोर ब. मेवाड

क रणथंबोर ड. राजस्थान

19. अकबर काळात सार्वजनिक मान्यता मिळवणारी जमीन महसूल व्यवस्था आखणारा मंत्री

अ राना मान सिंग ब. राणा जयसिंग

क राजा तोडरमल ड. भगवान दास

20

अ. अकबरने हिंदूना उच्च पदे दिली

ब त्यानी गोहत्त्या आणि सती प्रथा थांबवली

क. बालविवाह विरोध करणारे

ड. अ,ब,क, बरोबर

21. अकबरने इबादत खाना नावाचे प्रार्थनागृह जिथे बांधले ते ठिकाण

अ फत्तेपूर शिक्री ब. अजमेर

क दिल्ली ड. आग्रा

22. सर्व धर्माच्या सर्वोत्तम पैलूंचा समावेश असलेल्या अभिनेत्याने स्थापन केलेला एक पंथ

अ दासपंथ ब. सूफीवाद

क भक्तीपंथ ड. दीन ए इलाही

23. शेवटचा मुघल सम्राट

अ जहांगीर ब. अकबर

क औरंगजेब ड. शहाजहान

24. चिकिनी नावाची चित्रकला कोणाच्या काळात उगम पावली?

अ विजय नगर साम्राज्य ब. दिल्ली सल्तनत

क बहमनी सुलतान ड. मुघल साम्राज्य

.25 मुघल काळात सुबा चा अर्थ असा होता.

अ प्रांत ब. तालुका

क जिल्हा ड. गाव

प्र. II खालील प्रश्नांची उतरे एका वाक्यात लिहा.

26. कोणत्या राजघराण्याने दिल्ली सल्तनतचा पराभव करुन ती स्थापन केली?

27. बाबर कोणत्या वंशाचा होता?

28. हुमायून कोणाचा मुलगा होता?

29. ह्यूमायूनचा पराभव कोणाकडून झाला?

30. हूमायून पर्शियात किती वर्षे राहिला ?

31 राणा प्रतापसिंह यांच्या घोड्याचे नाव काय आहे?

32. अकबरच्या पालकांची नावे काय आहेत?

33. पिवळा घाट कोणत्या राज्यात आढळतो?

34. मुघल काळात जमीन महसूल कोणी सुरु केला?

35 औरंगजेबच्या वडिलांचे नाव काय होते?

36. औरंगजेबाने कोणत्या शीख गुरुंची हत्त्या केली होती?

37. औरंगजेबचा मृत्यु कोठे झाला?

38शीख दिक्षा घेतलेल्यांना कोणती पदवी दिली जात असे ?

39. मुघल सम्राट जहांगीरने कोणत्या शीख धार्मिक नेत्याची हत्या केली होती?

प्र.III. खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन ते चार वाक्यांमध्ये करा.

40 अकबरच्या नवीन धार्मिक पंथात कोणत्या धार्मिक गटांनी भाग घेतला ?

41. अकबरच्या दरबारात असलेल्या कवींची नावे सांगा?

42. औरंगजेब कोणत्या गोष्टीपासून दू र राहिला?

43 शीख धर्मातील पाच ‘का’ कारकांची नावे सांगा ?

44. शाहजहानने बांधलेल्या सारकांची नावे सांगा ?

45. उत्तर भारतात औरंगजेबला कोणी कडाडून विरोध केला?

प्र.IV. खालील प्रश्नांची उत्तरे सहा वाक्यांमध्ये करा.

46 बाबरने भारतात लढलेल्या प्रमुख युद्धांची नावे सांगा ?

47. मुघलच्या राजकीय प्रशासनाचे वर्णन करा ?

48. औरंगजेबच्या धार्मिक धोरणाचे स्पष्टीकरण करा.

49 मुघलांच्या महसूल व्यवस्थेबद्दल लिहा.?

प्र.V. खालील प्रश्नांची उत्तरे आठ वाक्यांमध्ये करा.

50 मुघलांच्या सांस्कृतिक योगदानाचा उल्लेख करा ?

51. मुघल साम्राज्याच्या पतनाची कारणे कोणती होती?

प्रकरण -१६
भारतीय वैचारिकता आणि भक्तीपंथ

I.योग्य उत्तरे निवडा आणि लिहा.

1. __यानी भजगोविंदाची रचना केला

C. शंकराचार्य बी रामानुजाचार्य

सी.माध्वाचार्य डी.बसवेशवर

2.____यानी सांगितले की भक्ती व देवाला शरण जाणेहे मुक्ती मिळविण्याचे मार्ग आहेत.

अ.माध्वाचार्य ब. रामानुजाचार्य

सी .शंकराचार्य डी.श्री चैत्यन्य

3. ___यानी विशिष्ट द्वैत सिध्दांताची स्थापना केली तसेच पाचवा होयसळ राजा विष्णूवर्धन याने त्यांना आश्रय दिला.

अ.जहांगीर नामा ब हूमायून

क .अभिनेता नामा क किताब ए नवरास

4यानी पराभव मंटपाची स्थापना केली आणियांचे अंकित नाम कुडल संगम देव आहे.

अ.बसवेश्वर ब. अल्लमप्रभू

सी.जेडर दासीमय्या क दोहरा अक्कय्या

5.हे १२ व्या शतकातील प्रसिध्द साहित्य आहे जे गद्य स्वरुपात असूनही पद्य रुपात गायले जाते.

अ. नाटक बी.वचन

सी. ड. नृत्य

6.यांचा जन्म पश्चिम बंगाल मध्ये झाला यांना जातीयतेला निषेद केले आणि सांगितले की भक्ती मार्गाने मुक्ती मिळू शकते

अ चैतन्य ब गुरुनानक

क. माध्वाचार्य ड.बसवेश्वर

7.हे संत मिराबाईचे आराध्य दैवत होते, ज्यांना कलियुगातील राधा असे म्हटले जाते.

अ पांडुरंग ब. गिरिधर

क हनुमान ड. श्रीराम

8 हे एक असे ठिकाण आहे जेथे प्रसिध्द बंदेनवाज यांचा दर्गा आहे जे केशव चैत्य म्हणून सुध्दा ओळखले जाते.

1.----------------------- अ धारवाड ब. बेंगलोर

2.----------------------- क कुलबुर्गी ड. मैसूर

9. शिखांचा धर्मग्रंथ ज्याला जपजी असे ही म्हणतात याची रचना गुरुनानक यानी केली.

अ बायबल ब. गुरुग्रंथ साहेब

च. ------------------- भगवतगीता ड. कुराण

10. सुफी संतांचा उदय या ठिकाणी झाला.हे सुफी संत साधे लोकरीचे कपडे घालत

अ परशिया बअरेबिया

छ. ------------------- भारत ड. पाकिस्तान

11. अचुक जोड्या शोधा

अ शंकराचार्य –कलादि

ब. बसवेश्वर –बागेवाडी

क. रामानुजाचार्य-पेरबंदूर

ड) माध्वाचार्य – पजक

अ) अ,ब,क, बरोबर

ब) ब,क, बरोबर

ड) वरील सर्व जोड्या बरोबर

ड) वरील सर्व जोड्या चूक

12. शंकराचार्य :द्वैत :: रामानुजाचार्य :___

अ शंकराचार्य ब. माध्वाचार्य

क रामानुजाचार्य ड. बसवेश्वर

13. तुल्सी दास :रामचरित मानस:: सुरदास : ____

अ सूरसागर ब. कृष्ण सागर

क धीरसागर ड. नीरसागर

14. चुकीची जोडी शोधा

अ शंकराचार्य-शिवगुरुव आर्याबा

ब. रामानुजाचार्य –कोतीमती केशव दिक्षित

क बसवण्णा – मादरस व मादलांबीके

ड. माध्वाचार्य – मध्यगेय भट्ट व वेदवती

अ) १,२,३ बरोबर ४ चुक

ब) २,३,४ बरोबर

क) १,२,३,४ चूक

ड) वरील सर्व बरोबर

प्र. II खालील प्रश्नांची उतरे एका वाक्यात लिहा.

16. शंकराचार्यांनी वेदांचे अध्ययन कोणत्या वयात केले?
17. श्री रामानुजाचार्यांनी प्रतिपादित केलेले तत्वज्ञान कोणते?
18. श्री बसवेश्वरांनी कोणत्या राजाच्या दरबारी खजिनदार म्हणून नियुक्ती झाली?
19. उडपी मधील श्रीकृष्ण मंदिरात अष्ट यतींचे नेमणूक कोणी केली?
20.गुरुनानक यांनी बीदर मधील वास्तव केलेल्या खोलगट स्थळांचे नाव काय?
21.भारतातील प्रमुख सुफी संत कोण?
22.शिख धर्माची स्थपना कोणी केली?
23.रबिहा कोण होती?
24. मीरा बाईंचा जन्म कोठे झाला?
25. चिस्ती पंथांची स्थापना कोणी केली

प्र.III. खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन वाक्यांमध्ये करा.

26श्री चैतन्यांची शिकवण कोणती?

27. श्री चैतन्यांची स्थापना केलेल्या मठांची नावे सांगा ?

28. गुरु नानक यांचे प्रसिध्द वाक्य कोणते?

29 संत को।णत्या मतांनी प्रभावित झाले? ते कोणाचे उपासक होते?

30. सूफी संताची मूळ तत्वे कोणती?

प्र.IV. खालील प्रश्नांची उत्तरे 3-4 वाक्यांमध्ये करा.

31 भक्ती चळवळीचे परिणाम सांगा.

32 भक्ती पंथाचे सार काय आहे?

33. कलियुगातील राधा मीरा बाई वृंदावनाला का गेल्या?

34 श्री रामनुजाचाच्या प्रमुख सुधारणा कोणत्या ?

35.गुरु नानकांनी स्त्री व पुरुष समानते बद्दल काय सांगितले ?

प्र.V. खालील प्रश्नांची उत्तरे 5-6 वाक्यांमध्ये करा.

36 शंकराचार्याच्या सुधारणा कोणत्या माहिती लिहा

37. बसवेश्वरांच्या सुधारणा कोणत्या माहिती लिहा

प्रकरण -१७
लोकशाही

I. खालील प्रश्नांची सर्वात योग्य उत्तरे निवडा.

1.जर एखाद्या राज्यात सर्व काही राजाच्या इच्छेनुसार घडत असेल आणि त्याच्या राज्याला मर्यादा नसेल

तर तो

A. लोकशाही ब .राजेशाही
Cहुकूमशाही Dद्विदलशाही.

2. खालीलपैकी कोणता राजेशाहीचा नकारात्मक पैलू आहे?

A. येथे सर्व काही राजाच्या इच्छेनुसार घडते.

B. कमकुवत राजाचे राज्य संपते.

C. राजाच्या राजवटीच्या कालावधीला कोणत्याही मर्यादा नाहीत.

D. एक बुध्दीमान आणि धाडसी राजाच्या नेतृत्वाखाली राज्य मजबूत होते.

3. जर एखाद्या देशाचे नागरिक निवडणुकीद्वारे त्यांचे प्रतिनिधीत्व निवडतात आणि त्यावर आधारित राजकीय व्यवस्था करते तर ते ....

A. राजेशाही ब .लोकशाही
सी.दुहेरी नागरिकत्व डी. वरीलपैकी काहीही नाही

4.निवडणुकी दरम्यान लोक मतदान केंद्रावर एका यंत्राचा वापर करुन मतदान करतील या या यंत्राला ...म्हणतात.

अ. मोजणी मशीन बी.इलेक्ट्रॉनिक मशीन
सी.कॅश मशीन डी. वरीलपैकी काहीही नाही

5.निवडणूकीत मतदान करण्यासाठी लोक या ठिकाणी जातात.

B. मतदान केंद्र ब .पंचायत
क .कार्यालय ड. वरीलपैकी काहीही नाही

6.जेंव्हा १२ वर्षाचा मुलगा मतदान करायला जातो तेंव्हा त्याला मतदान करण्याची परवानगी नसते कारण खालील कारण....

अ. वय ब .लिंग
.Cजात Dधर्म

7. मतपत्रिकेत खालील घटक असतील

अ. निवडणूकीत आपली मते व्यक्त करणे ब . कास्टिंगअमतदान करा

सी .अ आणिब दोन्ही　　　　डी. वरीलपैकी काहीही नाही

8. मतपत्रिकेत खालील घटक असतील.

a. दउमेदवारांची नावे　　　　बी. उमेदवारांची चिन्हे.

क .फक्त अ बरोबर आहे .　　　　डी. अ आणि ब दोन्ही बरोबर आहेत

II. खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात द्या.

9. राजेशाही म्हणजे काय?
10. राजेशाही कोणाच्या राजवटीत संपली?
11. लोकशाही म्हणजे काय?
12. लोकशाहीचे मुख्य ध्येय काय आहे?
13. लोकशाहीचे प्रमुख घटक काय आहेत?
14. लोकशाहीमध्ये प्रतिनिधी कसे निवडले जातात?
15. भारतात मतदान करण्यासाठी नागरिकांचे वय किती असणे आवश्यक आहे?
16. निवडणूक प्रणालीचा मुख्य घटक कोणता आहे?
17. मतदानाच्या ठिकाणाला काय म्हणतात?
18. मतदार उमेदवार कसे निवडतात?

III. खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन वाक्यांमध्ये करा

१९.लोकशाहीसमोरील आव्हाने कोणती आहेत?

२०.मतदानाचे महत्व स्पष्ट करा.

IV. सहा वाक्यामध्ये खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

21. राजेशाही आणि लोकशाही मधील फरक स्पष्ट करा.

22. लोकशाही.चे महत्व स्पष्ट करा

V: आठ वाक्यांमध्ये खालील प्रश्नाचे उत्तर द्या.

23.निवडणूक प्रक्रियेचे टप्पे स्पष्ट करा.

प्रकरण -१८
राज्य धोरण मार्गदर्शक तत्वे

A. खालील प्रश्नासाठी कोणताही एक योग्य पर्याय निवडा.

1. राज्य धोरणाची निर्देशक तत्वे अशी आहेत.

   A. सामाजिक न्याय   ब) युद्धे

   क)दरोडा   ड) चोरी

2. राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे खालील पैकी कोणत्या घटकामध्ये नमूद केली आहेत?

   A. ३   ब)८

   क) ५   ड)४

B. एका वाक्यात उत्तर द्या.

1. ऐतिहासिक वस्तूंच्या जतनामुळे विकसित झालेल्या ठिकाणांची नावे सांगा.
2. कर्नाटक गोहत्या प्रतिबंधक आणि पशुसंवर्धन कायदा कधी लागू करण्यात आला?
3. समान नागरी संहिता म्हणजे काय?
4. समाजातील सुरक्षित/कमकुवत घटक कोणते आहेत?

C. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

5. राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे कोणती आहेत?

7. राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे आपल्यासाठी किती महत्वाची आहेत?

8. ऐतिहासिक वस्तूंचे संरक्षण का आवश्यक आहे?

9. आपल्या सभोवताली राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे कोणत्या स्वरुपात प्रभावी आहेत?

D. सहा वाक्यामध्ये उत्तरे द्या.

10. राज्य धोरणातील मार्गदर्शक तत्वांचा नागरिकांना कसा फायदा झाला आहे यावर चर्चा करा.
11. राज्यघटनेतील राज्य धोरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांच्या तरतुदींचे विश्लेषण करा.
12. ‘राज्यघटना राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे बनवत नाही’ या विधानाचे विश्लेषण करा.
13. सरकारने हाती घेतलेल्या कामगार कल्याणकारी कार्यक्रमांची यादी करा.
14. आंतरराष्ट्रीय शांततेत भारताचे योगदान स्पष्ट करा.

***

प्रकरण -१९
मानव हक्क ,मूलभूत हक्क आणि कर्तव्ये

अ.खरे की खोटे ओळखा.

1अभिषेकने २० वर्षाचा असताना १९ वर्षाच्या रम्याशी लग्न केले.

2.सर्वांना समान वागणूक सर्वांना समान संधी

3. सहावीत शिकणाऱ्या मल्लय्याने शाळा सोडली आहे आणि तो एका कारखान्यात काम करतो.

4. उच्च जातीच्या लोकानी अनुसूचित जातीतील महादेवाला प्रवेश करण्यापासून रोखले आहे.

5. मुलानी कोणत्या भाषेत शिक्षण घ्यावे हे ठरवण्याचा अधिकार त्यांच्या पालकांचा आहे.

ब.रिकाम्या जागा भरा.

6. हक्क म्हणजे _____

7. भारतात बालकामगार प्रतिबंध कायदा ___मध्ये लागू करण्यात आला.

8. कर्नाटकचा हेल्पलाइन क्रमांक_____आहे

9. मानवी हक्कांच्या सार्वत्रिक घोषणेचे वर्ष____आहे.

क. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तर द्या.

10. भारतातील मूलभूत हक्कांची यादी करा.

11. आपल्यासाठी समानता किती आवश्यक आहे?

12. मानवी हक्काचे महत्व काय आहे?

13. बालमजुरी म्हणजे काय?

14. उपाय योजना करण्याचा संवैधानिक अधिकार काय आहे?

ड. सहा वाक्यामध्ये उत्तर द्या.

15. तुमच्या आजूबाजूला घडणाऱ्या मानवी हक्कांच्या उल्लंघनाच्या घटनांवर टिका.

16. भारतीयस संविधान नमूद केलेल्या मूलभूत कर्तव्याची यादी करा.

17. जर संविधानाने आपल्याला काही गोष्टी दिल्या नसत्या तर आपली परिस्थिती कशी असती ते लिहा.

18. भारतात जातीची अमानता आहे हे खरे कि खोटे?

प्रकरण -२०

राष्ट्रीय एकात्मकता

I. योग्य पर्याय निवडा.

1. राष्ट्रीय एकात्मतेबाबत खालीलपैकी कोणते विषय बरोबर आहे?

A. मी प्रथम कन्नडिगा आहे, आणि नंतर भारतीय आहे.

B. गणेश चतुर्थी आपल्या साठी स्वातंत्र्य दिनापेक्षा जास्त महत्वाची आहे.

C. आपण आपल्या देशाचे रक्षण करण्यासाठी नेहमीच तयार असले पाहिजे.

D. राष्ट्रीय उत्सवांमध्ये सहभागी होणे.

II. दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

2. राष्ट्रीय एकता म्हणजे काय ?

3. आपण सर्वांनी राष्ट्रीय सण का साजरे करावेत?

4. सांप्रदायिकता म्हणजे काय?

5. राष्ट्रीय एकात्मता वाढविण्यासाठी तुमच्या शिफारसी सुचवा.

III.पाच ते सहा वाक्यात उत्तरे लिहा.

6. भारतातील एकतेला चालना देणारे घटक कोणते आहेत?

7.भारतातील राष्ट्रीय एकात्मतेला बाधा आणणारे घटक कोणते आहेत.

8.वेगवेगळया धर्मामध्ये संघर्ष का निर्माण होतात?

9.भारत हा बहुसांस्कृतिक देश कसा आहे?

प्रकरण -२१

राष्ट्रीय चिन्हे आणि राष्ट्रीय दिन

I). रिकाम्या जागा भरा.

1. पांढरा :शांतता ::हिरवा :_____
2. जन गण मन :रवींद्रनाथ टागोर ::वंदे मातरम् _:___________
3. राष्ट्रीय पक्षी :मोर ::राष्ट्रीय प्राणी _:_________
4. राष्ट्रीय युवा दिन :स्वामी विवेकानंद ::बालदिन :___________

II). खालील जोड्या जुळवा

1. संविधान दिन	-	अ .१४ एप्रिल
2. गांधीजयंती	-	बी .जानेवारी२६
3. स्वातंत्र्य दिन	-	सी .ऑक्टोबर२
4. आंबेडकर जयंती	-	डी .ऑगस्ट१५

III) एका वाक्यात उत्तरे द्या.

6. भारताचे राष्ट्र गीत काय आहे?

7. 'सत्यमेव जयते' चा अर्थ काय?

8. शिक्षक दिन कधी साजरा केला जातो?

IV) दोन ते चार वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

9. भारताच्या राष्ट्रीय चिन्हात कोणते प्राणी आहेत?

10. कर्नाटक राज्योत्सवाची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

11. तुम्ही राष्ट्रीय चिन्ह कुठे पाहिले आहे?

12. आपल्याकडे राष्ट्रीय चिन्हे का आहेत?

प्रकरण -२२
आशिया खंड

I). योग्य उत्तर निवडा.

1) तुमचा देश कोणता आहे ?आणि तुमचा देश कोणत्या खंडात आहे?

A. चीन आशिया   बी.अमेरिका अमेरिका
सी.भारत आशिया   डी.श्रीलंका ऑस्ट्रेलिया

B. आफ्रिका :अंधार खंड ::आशिया:_______

A.विविधतेची भूमी   B. सपाट खंड

Cद्वीपकल्प   D. संशोधनाची भूमी

2) द्विपकल्प म्हणजे काय?

A. सर्व बाजूनी पाण्याने वेढलेली जमीन

B. सर्व बाजूंनी जमिनीने वेढलेले पाणी

C. तीन बाजूंनी पाणी आणि एका बाजूला जमीन असलेली जमीन

D. तीन बाजूंनी जमीन आणि एका बाजूला पाणी असलेली जमीन

3) भारतातील खालीलपैकी कोणत्या राज्यातून कर्कवृत्त जाते?

A. राजस्थान ,मध्यप्रदेश इथे बसत नाहीत पण बघूया,उत्तरप्रदेश ,बिहार
B. कर्नाटक,आंध्रप्रदेश,तमिळनाडू,गोवा
C. गुजरात,राजस्थान,मध्यप्रदेश ,त्रिपुरा
D. गुजरात,महाराष्ट्र,तेलंगणा,तमिळनाडू

4) आशिया खंडाचे एकूण भौगोलिक क्षेत्रफळ किती आहे?

A. ४४दशलक्ष चौरस किलोमीटर
B. २८दशलक्ष चौरस किलोमीटर
C. ४४दशलक्ष चौरस किलोमीटर
D. ४४चौरस किलोमीटर

5) क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येच्या बाबतीत आशियातील सर्वात लहान देश कोणता आहे?

A. मालदीव   .Bम्यानमार
सी.श्रीलंका   डी.भारत

6) आशिया खंड कोणत्या गोलार्धात आहे.

A. पूर्व   .Bदक्षिण
.Cपश्चिम   .Dउत्तर

7) जगातील सर्वात उंच शिखर कोणते आहे?

B. माउंट गॉडविन बी.माउंट एव्हरेस्ट

C. माउंट अबू D.गुरु शिखर

8) जगात सर्वात जास्त पेट्रोलियम उत्पादन करणारा देश कोणता आहे?

C. भारत ब .चीन

सी.इराण D. सौदी अरेबिया

9) भारतीय द्विपकल्पाला काय म्हणतात?

A. शान बी .युनान

Cडेक्कन Dअरेबिया

11. खालीलपैकी कोणता पठार एक द्विपकल्प आणि शुष्क प्रदेश आहे?

A. अरेबिया बी .शान

सी .युनान डी.डेक्कन

12. कोणत्या पठाराला "जगाचे छत" म्हणून ओळखले जाते?

A. तिबेट बी .शान

Cअरेबिया Dडेक्कन

13. आशिया आणि युरोप खंडासाठी एकत्रित संज्ञा काय आहे?

A. आशिया ब .युरोप

Cयुरेशिया D.युरोप -आशिया

14. चीनमधील युनान पठार कोणत्या खनिज संसाधनाच्या साठयासाठी प्रसिध्द आहे?

A. कोळसा ब .चुनखडी

Cहिरे Dपेट्रोलियम

15. आशियातील कोणत्या नैसर्गिक विभागात सर्वात उंच आणि सर्वात जास्त पर्वतीय रांगा आहेत?

A. सखल मैदाने B.दख्खनचे पठार

सी.मध्यवर्ती उंच प्रदेश डी.बेटे

16. आशियामध्ये किती देश आहेत?

अ .४८ ब.५२

क .५६ ड.४७

17. उच्च दर्जाचे पोलाद तयार करण्यासाठी कोणते मिश्रधातू आवश्यक आहेत?

A. बॉक्साइट ब .तांबे

Cमॅंगनीज Dकोळसा

18. आशियातील लोकसंख्येची घनता प्रति चौरस किलोमीटर किती आहे?

अ .४३ ब.१५३

क .३५३ क .२५०

19. जगातील दुसऱ्या क्रमांकाचा ऊस उत्पादक देश कोणता आहे?

A. अमेरिका ब .जपान

Cचीन Dभारत

II)एका वाक्यात उत्तरे द्या.

20. आशिया आणि आफ्रिका यांना वेगळे करणारी सीमारेषा कोणती आहे?

21. आशियातील प्रमुख अन्न पिके कोणती आहेत?

22. औद्योगिक प्रदेश म्हणजे काय?

23. लोकसंख्येची घनता म्हणजे काय?

IV. दोन ते चार वाक्यामध्ये उत्तर द्या.

24. आशियाच्या भौगोलिक स्थानाचे वर्णन करा.

25. आशियाच्या भौगोलिक परिस्थितीचे वर्णन करा.

25. आशियातून कोणते प्रमुख अक्षांश जातात.

26. आशियाचे प्रादेशिक विभाग कोणते आहेत?

27. दक्षिण आशियातील देशांची नावे सांगा.

28. आशियातील नदी प्रणालीचे वर्णन करा

29. आशियातील नदी प्रणालीचे वर्णन करा.

30. पेट्रोलियमआणि पेट्रोलियम उत्पादने उत्पादित करणाऱ्या आशियाई देशांची नावे सांगा.

V. पाच ते सहा वाक्यांत उत्तरे द्या.

31. आशियातील भौतिक वैषिष्ट्यांचे वर्णन करा.

32. अशियातील नैसर्गिक वनस्पतींचे प्रकार लिहा.

33. भारतातील औद्योगिक क्षेत्रांबद्दल लिहा.

34. आशियातील कोणत्या भागात विरळ लोकसंख्या आहे?

प्रकरण -२३
युरोप खंड

I) निवडादबरोबरउत्तरसाठीदअनुसरण करत आहेप्रश्न.

1. जगातील दुसरा सर्वात लहान खंड

A. ऑस्ट्रेलिया ब .आफ्रिका

Cयुरोप Dआशिया

2. कोणत्या खंडाला आशियाचा द्विपकल्प म्हटले जाते?

A. आफ्रिका ब .युरोप

क.आशिया डी.ऑस्ट्रेलिया

3. युरोप खंडातील सर्वात उंच शिखर

A. माउंट एव्हरेस्ट ब.माउंट एल्ब्रस

क.माउंट अबू डी.माउंट गॉडविन

4. युरोप खंडातील सर्वात कमी प्रदेश

A. कॅस्पियनसमुद्र बी.बॅरेंट्ससमुद्र

क.काकेशस पर्वत ड.भूमध्य समुद्र

5. कोणत्या प्रकारच्या वनस्पतींना “शंकूच्या आकाराचे जंगल” म्हणतात?

A. टुंड्रा वनस्पती ब.तैगा जंगले

क.मिश्र जंगले D.भूमध्य सागरीय वनस्पती

6. युरोपमधील प्रमुख फायबर पीक

A. ताग ब .कापूस

क.अंबाडी डी.कापूस

7. युरोपमध्ये सर्वाधिक मासे उत्पादन आणि निर्यात करणारा देश

A. नॉर्वे ब .जर्मनी

क.ब्रिटन डी.फ्रान्स

8. युरोप मधील जहाज बांधणी देश

A. जर्मनी .Bजपान

क.बल्गेरिया ड .पोलंड

9. आधुनिक कापूस वस्त्रोद्योगाचे जन्मस्थान

A. नॉर्वे ब .ब्रिटन

क.फ्रान्स डी.जर्मनी

10. ब्लॅक फॉरेस्ट म्हणजे काय?

A. एक जंगल B. एक वाळवंट

क.एक बेट डी.एक पर्वत

11. युरोपमधील प्रमुख अन्न पीक

A. कापूस   ब .गहू

क.ऊस   डी.ताग

12. युरोपच्या पूर्वेस कोणता खंड आहे?

A. आशिया   ब .आफ्रिका

क.उत्तरअमेरिका   डी.ऑस्ट्रेलिया

13. युरोपच्या दक्षिणेस कोणता खंड आहे?

A. आशिया   बी.उत्तरअमेरिका

क.आफ्रिका   डी.ऑस्ट्रेलिया

14. युरोप खंडातील देशांची संख्या

ए.४८   बी.५६

क.५२   डी.५०

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येक वाक्यात एका वाक्यात द्या.

15. युरोप खंडाचे एकूण क्षेत्रफळ किती आहे?

16. युरोपमधील दोन प्रमुख मूळ पिके कोणती आहेत?

17. जगात बटाट्याचे जास्त उत्पादन कोणता खंड करतो?

18. ?कोणते युरोपीय देश तांबे उत्पादन करतात

19. युरोपमधील दोन प्रसिध्द मासेमारी केंद्रे कोणती आहेत.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी दोन ते चार वाक्यांमध्ये करा.

20. युरोपियन खंडाचे भौगोलिक स्थान वर्णन करा.

21. युरोपियन खंडाच्या भौगोलिक स्थितीचे वर्णन करा.

22. युरोपिय खंडाची भौतिक वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?

23. युरोपमधील प्रमुख दुग्धव्यवसाय करणारे देश कोणते आहेत?

24. युरोपातील चार हवामान क्षेत्रे कोणती आहेत?

25. युरोपमध्ये आढळणारे प्रमुख खनिज कोणते आहेत?

26. युरोपला द्विपकल्प का म्हटले जाते?

4. चार आणि पाच गुणांचे प्रश्न

27. युरोपातील नैसर्गिक वनस्पतींचे वर्णन करा.

28. युरोपच्या औद्योगिक विकासाची चर्चा करा.

29. युरोपातील औद्योगिक प्रदेश कोणते आहेत?

30. युरोप खंडातील दुग्धजन्यव्यवसाय आणि मासेमारीचे वर्णन करा.

प्रकरण –२४

आफ्रिका खंड

I) खाली दिलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे लिहा.

1.जगातील दुसऱ्या क्रमांकाचा सर्वात मोठा खंड.

A. आशिया ब .आफ्रिका

Cयुरोप Dऑस्ट्रेलिया

2.आफ्रिका ___म्हणून ओळखले जाते.

A. अधार खंड ब. विविधतेचे खंड

क .पांढरा खंड ड.अद्वीपकल्प

3.आफ्रिकेतील देशाची संख्या

ए.५८ बी.५४

क .६४ ड.४८

4. कोणत्या अक्षांशामुळे आफ्रिका जवळ जवळ समान प्रमाणात विभागणी जाते?

A. विषुववृत्त ब कर्कवृत्त

सी.मकर राशीचे उष्णकटिबंध ड.काहीही नाही

5. आफ्रिकेतून जाणारे महत्वाचे अक्षांश

B. कर्कवृत्त बी .विषुववृत्त

सी.मकर राशीचे उष्णकटिबंधीय ड.सर्ववर

6.आफ्रिकेचे एकूण क्षेत्रफळ

C. ३०.४ दशलक्ष चौरस किमी ब.३०,५००किमी

क .४४ दशलक्ष किमी ड.३०.४ चौ .किमी

7.रिफ्ट व्हॅली म्हणजे काय?

D. समुद्रधुनी बी.रिफ्ट व्हॅली

सी.बेट डी.वाळवंट

8.आफ्रिकेतील ग्रेट रिफ्ट व्हॅलिचा आकार.

ए.एस बी.डब्ल्यु

सी .वाय .डी.झेड

9.जगातील दुसरे सर्वात खोल सरोवर

अ. न्यासा सरोवर ब.टांगानिका सरोवर

सी.लेकदास डी. व्हिक्टोरिया सरोवर

10.आफ्रिकेतील सर्वात मोठे सरोवर

अ.टांगानिका सरोवर बी.व्हिक्टोरिया सरोवर

सी. न्यासा सरोवर डी.लेक अल्बर्ट

11.आफ्रिकेतील सर्वात मोठे सरोवर

A. टांगानिका सरोवर बी.व्हिक्टोरिया सरोवर

सी. न्यासा सरोवर डी.लेक अल्बर्ट

11. आफ्रिकेतील सर्वोच्च शिखर

A. किलिमांजारो बी .अॅटलस पर्वत

सी ड्रॅकेन्सबर्ग डी.अहागर

12. भूमध्य समुद्र आणि लाल समुद्र यांच्यामधील अरुंद जमीनीचा पट्टा.

अ.इस्थमस बी.पनामा कालवा

सी.सुएझ इस्थमस डी.काहीही नाही

13. दोन मोठ्या भूभागांना जोडणारा आणि दोन जलसाठ्यांना वेगळे करणारा जमीनीचा एक अरुंद पट्टा

A. पाण्याचे विभाजन ब.इस्थमस

Cउपसागर Dआखात

14. जगातील सर्वात व्यस्त शिपिंग मार्ग

A. पनामा कालवा ब.सुएझ कालवा

क ग्रँड कालवा डी .काहीही नाही

15. जगातील सर्वात लांब नदी.

A. नाईल नदी ब.गंगा नदी

क.काँगो नदी ड.नायजर नदी

16. नाईल नदी चा उगम

A. न्यासा सरोवर बी.व्हिक्टोरिया सरोवर

सी. टांगानिका सरोवर डी.काहीही नाही

17.वाळवंटातील जहाज म्हणजे

अ. उंट ब .घोडा

Cजिराफ Dसिंह

18.व्हिक्टोरिया फॉल्स निर्माण करनारी नदी.

B. नाईल नदी ब.काँगोनदी

सी.नायजर नदी ड.झांबेझी नदी

19.आफ्रिकेतील हवामानाचा प्रकार

अ.उष्णकटिबंध B समशीतोष्ण

C विषुववृत्तीय

20. मानव पहिल्यांदा जिथे दिसला तो खंड.

अ.आशिया ब .आफ्रिका

क.ऑस्ट्रेलिया डी.युरोप

21 “सड” वनस्पती ___मध्ये आढळते

अ.नाईल नदी त्रिभुज प्रदेश बी.काँगो नदीचे खोरे

क.झांबेझी नदीचे खोरे डी.नायजर नदीचे खोरे

22. आफ्रिकेतील मूळ रहिवासी

अ.निग्रो बी .पिग्मीज

क.मसाई डी.अरब

23. जगातील सर्वात लहान लोक

अ.बुशमेन बी .मसाई

क.पिग्मीज डी.अरब

24.पाणी न पिणारा आफ्रिकन प्राणी.

अ.उंट ब .जिराफ

क.ॲडॅक्स डी.घोडा

25.जगातील सर्वात मोठ वाळवंट

अ. थार वाळवंट बी.सहारा वाळवंट

क.गोबी वाळवंट डी.काहीही नाही

२. प्रत्येक वाक्यात खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

26. आफ्रिकेतील सर्वात दक्षिणेकडील टोक कोणते आहे?

27. नाईल नदीवर बांधलेले सर्वात मोठे धरण कोणते आहे?

28. नाईल नदी कोणत्या खंडात आहे?

29. कोणते आफ्रिकन देश प्रमुख हिरे उत्पादक आहेत?

30. आफ्रिकेतील कोणत्या प्रदेशात जगातील सर्वाधिक तापमान नोंदवले जाते?

31. सहारा वाळवंट कोणत्या खंडात आहे?

३. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी दोन किंवा तीन वाक्यामध्ये द्या.

32. आफ्रिकन खंडाच्या भौगोलिक स्थितीचे वर्णन करा.

33. आफ्रिकन खंडाच्या भौगोलिक स्थानाचे वर्णन करा.

34. आफ्रिकेतील प्रमुख नद्याची नावे सांगा.

35. आफ्रिकेत आढळणाऱ्या सरोवरांची नांवे सांगा.

36. आफ्रिकेत आढळणाऱ्या काही दुर्मिळ प्राण्यांची आणि पक्ष्यांची नावे सांगा.

37. आफ्रिकेतील प्रमुख अन्न पिके कोणती आहेत?

38. आफ्रिकेत मुबलक प्रमाणात आढळणारे मौल्यवान खनिज स्त्रोत कोणते आहेत?

39. आफ्रिकेतील सखल प्रदेश कोणते आहेत?

VI. चार ते पाच वाक्यांमध्ये उत्तरे द्या.

40. आफ्रिकेला “मध्य खंड” का म्हटले जाते?

41. आफ्रिकेला “आधार खंड” का म्हटले जाते?

42. आफ्रिकेत आढळनाऱ्या नैसर्गिक वनस्पतींचे प्रकार सांगा.

43. आफ्रिकेतील हवामान क्षेत्र कोणते आहेत?

मॉडेलउत्तरे

प्रकरण –१

इतिहासाचा परिचय आणि प्राचीन समाज

I

1. हेरोडोटस
2. इतिहास
3. १००
4. सामान्य युग
5. साक्षर
6. कॅल्कोलिथिक युग(तां बे आणि कांस्य दगड)
7. एक पेशीय जीव
8. दक्षिण आफ्रिका
9. प्रागैतिहासिककालावधी
10. येशूचा जन्माचे विशिष्ट वर्ष

III.

11. इतिहास म्हणजे भूतकाळातील घटनांचे पध्दतशीर वर्णन
12. कधी?कुठे?द्वारेकोणाला? कुणाकडून ? ही घटना घडली का?
13. ग्रीक
14. इतिहासाचे स्पष्टीकरण देणारे निश्चित आणि अचूक स्त्रोत
15. तोंडी साहित्य
16. प्राचीन मानवी अवशेष किंवा जीवाश्म शोधण्यासाठी केलेले वैज्ञानिक उत्खनन
17. १.८दश लक्ष वर्षे पूर्वी
18. प्रागैतिहासिक कालावधी
19. सुरुवातीच्या मानवांनी तयार केलेल्या आणि वापरलेल्या भौतिक वस्तूंचे अवशेष हे पुरातत्वीय स्तोत आहेत,
20. नवपाषाण युगाचा अंत

21.

22. .
    1. शिलालेख
    2. २००१ ते २१०० इ.स.
    3. ख्रिश्चनयुग
    4. जुना पाषाणयुग

5. बल्लारी जवळील संगन कल्लू

IV. चौथा . ३ ,४ ,२ ,१ ,५

व्ही.

23. इतिहासाचा प्रारंभिक पुरातत्व टप्पा
24. गुरेढोरे मेंढपाळ
25. ठिकाण
26. पुरातत्व स्रोत
27. कांस्य
28. पूर्व-ऐतिहासिक कालावधी,आद्य-ऐतिहासिक कालावधी ,ऐतिहासिक काळ
29. हाताची कुऱ्हाड, छिन्नी,स्क्रॅपर्स,आणि हातोडा यासारखी मोठी दगडी हत्यारे
30. साहित्यिक स्रोत आणि पुरातत्व स्रोत
31. मानवी इतिहासातील प्रमुख घडामोडी

* प्राण्यांसाठी अन्नाची कमतरता : मानवांना अन्न मिळविण्यासाठी नवीन मार्ग शोधावे लागले .

* भटक्या जीवनशैलीतून स्थिर शेतीकडे वळने- मानवानी पिके घेण्यास आणि प्राण्यांना पाळीव करण्यास सुरुवात केली. .

* नदी खोऱ्यातील संस्कृती-सुरुवातीच्या संस्कृती नदी खोऱ्यात उदयास आल्या.

* शेती ही संस्कृती आणि सभ्यतेचा पाया बनली. शेतीमुळे स्थायिक जीवन जगता आले, ज्यामुळे गुंतागुंतीच्या समाजाचा विकास झाला.

*भारतीय उपखंडात सुरुवातीच्या शेतीचे पुरावे :पाकिस्थानमधील मेहरगढ सारख्या पुरातत्वीय स्थळांवरुन सुरुवातीच्या शेतीचे पुरावे मिळतात.

32. लोह युगातील विकास

*लोखंड वय आहेत सेचज्ञात म्हणून द मेगालिथिक वय:दवापरच्या लोखंड साधने आणि मेगालिथिकया काळातील वैशिष्ट्यपूर्ण रचना.

* लोखंड साधने आणि उपकरणे मदत केलेले शेती आणि हस्तकला उत्पादन:दपरिचयच्या लोखंड अवजारांमुळे कृषी उत्पादकता आणि हस्तकला उत्पादनात सुधारणा झाली.

* कृषी उपक्रम भरभराट झाली मध्येउत्तरभारत :दवापरच्या लोखंड साधने आणि इतर तांत्रिक प्रगतीमुळे कृषी उत्पादकता वाढली.

* अधिशेष उत्पादन आणि उदयच्या अनियंत्रित करणेवर्ग :दवाढले उत्पादकता एलईडी अतिरिक्त उत्पादन ,ज्यामुळे एका नियंत्रित वर्गाचा उदय झाला.

* उदयच्या प्रजासत्ताक आणि साम्राज्ये :द मौर्य आणि नंदा साम्राज्येउ दयास आलेदरम्यान या कालावधीत.

*

33. महत्त्वच्याइतिहास

* इतिहास आहे द सामूहिक स्मृतीच्या अराष्ट्र :ते मदत करते आम्हाला शिकापासून द भूतकाळआणिबनवणेभविष्याबद्दल माहितीपूर्ण निर्णय.

* इतिहास प्रदान करतेधडेपासूनदभूतकाळ :ते शिकवते आम्हाला बद्दल दयशआणि अपयशच्या आपले पूर्वज.

* इतिहास प्रेरणा देते भविष्य पिढ्या:दकथाच्याशौर्य,त्याग,आणिकामगिरीभावी पिढ्यांना प्रेरणा द्या.

* इतिहास मदत करते आम्हालासमजून घेणे आमचे संस्कृती आणि वारसा :तेप्रदान करते अअर्थच्या ओळख आणि आपलेपणा.

34. दगडवये

* अश्मयुगीनवय)जुनेदगडवय(
* मध्यपाषाणयुगीनवय)मध्यम(दगडवय(
* नवपाषाणयुगीनवय)नवीनदगडवय(

35. जीवनाची उत्क्रांती

* एकपेशी जीव विकसित पहिला:द सर्वात जुनेफॉर्मच्याजीवनपृथ्वीवर .

* उत्क्रांतीच्या गुंतागुंतीचा जीवनफॉर्म:द विकासच्या अधिक गुंतागुंतीचा जीव जसेवनस्पती ,प्राणी आणि मानव.

* मानवउत्क्रांती :मानवविकसितआजूबाजूला१.८ दशलक्ष वर्षेपूर्वी.

* आधुनिकमानवउदयास आलेमध्येआफ्रिका:दसर्वात जुनेआधुनिकमानवदिसलेमध्येआफ्रिकाआणिनंतर जगाच्या इतर भागात स्थलांतरित झाले.

36. मध्य पाषाण युगीन वय विकास

*वापरच्या सूक्ष्म पाषाण :मध्यपाषाण मानव लहान वापरलेले,कुशल दगडसाधने.
* शिकारआणिमेळावा :तेशिकार केली प्राणी आणि जमले जंगली धान्येसाठी अन्न.
* प्राणीपाळीव प्राणी :तेप्राण्यांना पाळण्यास सुरुवात केली .
* कलाआणिसंस्कृती :तेकलाकृती तयार केलीदगड आणिवापरलेलेप्राण्यांची लपण्याची जागाकपड्यांसाठी .
* वापराआगीचे :तेमाहित होतेआग कशी वापरायची .

37. पुरातत्वशास्त्रीयसाइट्सकर्नाटकात

*बनहल्ली *ब्रह्मगिरी*हलूर *पिकलीहाल*टी.नरसीपूर*उत्नूर

पाठ-२

भारत – आमचा अभिमान

१. सम्राट भारताचे राज्य असलेला प्रदेश

२. हिंदूस्थान

३. विल्यम जोम्स

४. ओडिसा

५. भारत

६. आर्यभट्त

७. १० वे शतक

८. आपल्या पोटावर

९. कॅनडा

१०. भारत

११. भगवतगीता

१२. भारतीय

१३. बामियान अफगाणिस्थान

१४. नौदल

१५. आर्यभट्ट

१६. बौध्दायन

१७. कोपर्निकस

१८. महात्मा गांधी

१९. आर्यभट्ट

२०. अंगकोर वाट

२१. भारत

२२. विल्यम जोम्स

पाठ -3

आपले गौरवशाली राज्य- कर्नाटक

बेंगळुरूविभाग

1)कर्नाटक

2)बेळगावी

3)बेंगळुरू नगर

4) 31

5)बेंगळुरू

6) 9

7)कोलार(कुवलालपुर)

8)पाळेपट्टू

9)उष्ण कटिबंधीयमान्सून

10)शिवमोग्गा

11)चित्रदुर्ग

12)पश्चिम

13)जोगचा धबधबा

14)शिवमोग्गा

15)बेंगळूरु नगर

16)शिवमोग्गा

17)मैसूरुचे राजे

18)चित्रदुर्ग जिल्ह्यातील हिरियूरतालुका

19)तांबे आणि लोखंड

20)करग

21)नैसर्गिक रित्या मिळणाऱ्या विविध बाबींना नैसर्गिक स्त्रोत असे म्हणतात .

22)प्रदूषण ,अरण्यनाशअफाट ,शहरीकरणामुळे नद्या ओसाड पडल्या व जलाशय भू-अतीक्रमणामुळे

24)गुडवी पक्षीधाम,मंडगड्डेपक्षीधाम

25)दोड्डबळ्ळापूर, व आनेकल

26)1 -b चित्रदुर्ग

2 - cबेंगळुरू नगर

3 - d शिवमोग्गा

4 - e गिधाड पक्षीधाम

5 -रेशीम

6 -g एच्. एल् . नागेगौडा

7 - h केंगल हनुमंतय्या

8 - aमैसूरु राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री

27)बेंगळुरुशहर, बेंगळुरू ग्रामीण, कोलार, चिक्कबळ्ळापूर, तुमकुरु, चित्रदुर्ग, दावणगेरे, शिवमोग्गा

28) कुवेंपू, मास्ती व्यंकटेश अय्यंगार ,यु. आर्. अनंतमूर्ती

29)बेंगळूरुविभागातील जिल्हे

बेंगळूरू विभागाचा जिल्हावार नकाशा

मैसुरू विभाग

1)मैसूरू

2) 8

3)गंग

4) टिपू सुलतान

5) महिषभूमी

6) यदुराय वडेयर

7)चिक्कदेवराज वडेयर

8) बिदनुरु

9)दोड्डुविरप्पा

10) चिक्कविरराज

11) 1 नोव्हेंबर 1956

12) राणी अब्बक्का

13) अळूप

14) कॅनरा

15) उत्तर कन्नड व दक्षिण कन्नड

16)मूळ्ळयनगिरी

17) चामराज नगर

18) वाघ

19) खेड्डु

20) देवराज अरस

21) कोडगु

22) मैसुरुविश्वविद्यालय

23) शिशूमरण प्रमाण अत्यल्प,माता मरण प्रमाण अत्यल्प

24) 1 - f हासन

2 - c मैसुरू

3 - g चिक्क मंगळूरू

4 - a चामराजनगर

5 - bप्रसिद्ध उत्सव

6 - e कोडगु

7 - d कर्नाटक सरकारचीनाटक संस्था

25)मैसूरु ,मंड्या,हासन,चिकमंगळुरू, उडुपी,दक्षिण कन्नड,चामराजनगर,कोडगू

26)गंग,चोळ,होयसळ,विजयनगरराजे,मैसूरु वडेयर

27) जेनुकुरूब,कोरग ,मलेकुडियरू,सोलिग

28)कावेरी,हारंगी,हेमावती,कबीनी

29) मेलुकोटे प्राणी संग्रहालय,कावेरी प्राणी संग्रहालय, मलैमहादेश्वर प्राणी संग्रहालय, पुष्पगिरी प्राणी संग्रहालय

30) मैसुरू विभागातील जिल्हे

म्हैसूरु विभागाचा जिल्हावार नकाशा

कलबुरगी विभाग

1) 7
2) विजयनगर
3) सन्नती
4) अशोक
5) मौर्य
6) मान्यखेट
7) कलबुरगी
8) हंपी
9) रजाकार
10) सरदारवल्लभभाई पटेल
11) बळळारी
12) कलबुरगी
13) बीदर
14) रायचूरूमधीलहट्टी
15) कृष्णा नदी
16) कवीराजमार्ग
17) पंप, पोन्न, रन्न
18) शब्दमणीदर्पणम्
19) पुरंदरदास
20) हंपी
21) भीमा,तुंगभद्रा ,कृष्णा
22) 98 वीसंविधान दुरुस्ती
23) कृषी विश्वविद्यालय (बागकाम)
24) श्री रामानंदतीर्थ
25) बसवेश्वर,अल्लमप्रभू,अक्कमहादेवी
26) 1 - b विक्रमार्जूनविजय
    2 - f कागीनेले आदिकेशव
    3 - d कुडलसंगमदेव

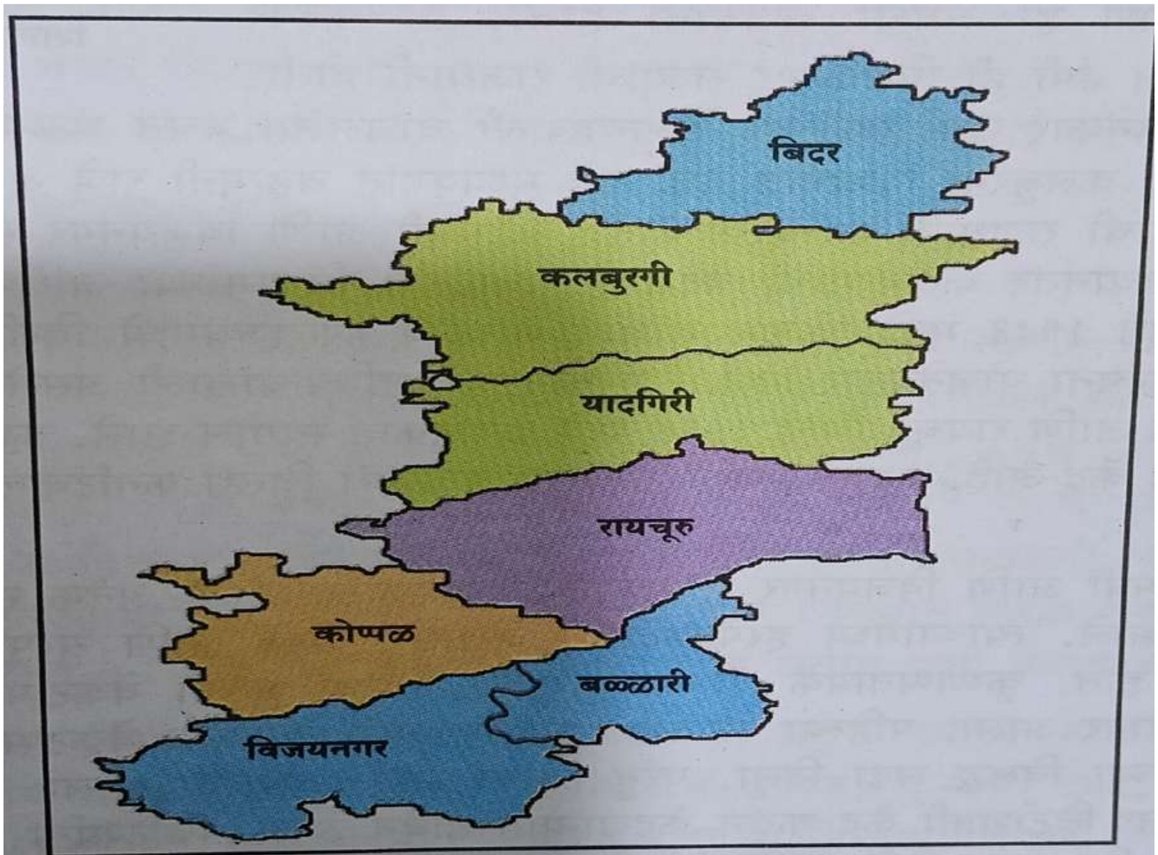
4 - e तरूण संघ

5 - c शब्दमणीदर्पणम्

6 - a कवीराजमार्ग

27) कलबुरगी,बिदर ,बळ्ळारी ,विजयनगर ,रायचूरू ,यादगिरी

28) कलबुर्गी विभागावातील जिल्हे

कलबुर्गी विभागाचा जिल्हावार नकाशा

बेळगावी विभाग

1) 7
2) बनवासी
3) कुडलसंगमदेव
4) बागलकोट
5) उत्तरकन्नड
6) उत्तरकन्नड
7) हावेरीजिल्हा (बॅडगी)

8) आलमट्टी

9)हावेरी

10)फ. गु. हळकट्टी

11) उष्ण कटिबंधातील घनदाट जंगले वर्षभर हिरवीगार असतात.अशा अरण्यांना .

.. सदाहरित अरण्ये असे म्हणतात.

12) उत्तर कन्नड
13) नवीलुतीर्थ
14) धारवाड

15) फर्डिनंडकिट्टल

16)हुक्केरी बाळाप्पा

17) धारवाड

18)दोड्डमेट्टी अंदानप्पा

19) रा. ह. देशपांडे

20) महात्मागांधी

21) 1 - c कर्मयोगी

2 - d चोळीखण

3 - a बदामी

4 - b धारवाड

5 - f इळकल

6 - g बागलकोटे

7 - eविजयपूर

22)बेळगावी,धारवाड,हावेरी,गदग,विजयपूर,उत्तर कन्नड

23)बदामी,ऐहोळे,पट्टदकल्लू कुंडलसंगम

24)पं.भीमसेन जोशी,पं.गंगुबाई हनगल,व्यंकटेश कुमार,बसवराज राजगुरू,एणगी.. बाळप्पा,आप्पा लाल जमखंडी

25) द. रा. बेंद्रे,वि.कृ. गोकाक, गिरीश कर्नाड, चंद्रशेखर कंबार

26) संगोळी रायण्णा,मैलार महादेवप्पा,सिद्धाप्पा कांबळी,ना.सु.हर्डीकर,हर्डीकर. मंजप्पा,गंगाधरराव देशपांडे

27)बेळगावी विभागातील जिल्हे

बेळगावी विभागाचा जिल्हावार नकाशा

पाठ-४

वेदकालीन संस्कृती

१. मध्य आशिया

२. शरावती नदी

३. ४

४. राजस्थानमधील थारचे वाळवंट

५. हेलगंड

६. कुटुंब

७. राजन

८. रामायण आणि महाभारत

९. ज्ञान

१०. संस्कृत

११. सरस्वती नदी

१२. स्कू

१३. ऋग्वेद

१४. पूर्ववैदिक काळ

१५. व्यास

१६. खालील जोड्या जुळवा

अ) १. वाल्मिकी

ई) २. नंतरचा वैदिक काळ

अ) ३ थारचे वाळवंट

१७. ऋग्वेद यजुर्वेद, सामवेद, अथर्ववेद

१८. घोष अपला, लोपामुदा, इंद्राणी, विश्वा

१९. “सत्य एकच आहे, ज्ञानी लोक त्याबद्दल अनेक प्रकारे बोलतात”

२०. सर्व बाजूनी उदात्त विचार आमच्याकडे येऊ द्या.

पाठ-5
नवीन धर्माचा उदय

अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

1. गौतम बुद्ध
2. वडील- सिद्धोदन, आई- मायादेवी
3. शाक्य
4. शुद्ध जीवन आणि चिंतन यांच्या सहाय्याने ज्ञानप्राप्ती करून घेणे हेच बुद्धांचे ध्येय होते.यालाच 'धम्म' असे म्हणतात
5. बौद्ध धर्म
6. वर्धमान महावीर
7. मोहावर विजय मिळविलेला
8. पांढरे वस्त्र परिधान करणाऱ्या पार्श्वनाथाच्या अनुयायांना श्वेतांबर असे म्हणतात.
9. वज्जी(वैजी)

10. वैशालीजवळकुंदगाव

आ)रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा

11. नेपाळमधील कपिल वस्तू जवळील लुंबिनी येथे झाला
12. सिद्धार्थ
13. असित
14. बिहार येथील गया
15. ज्ञानी
16. गौतम बुद्ध
17. सुत्तपिटक
18. वृषभनाथ
19. वर्धमान
20. दिगंबर
21. पार्श्वनाथ

इ) 22. जोड्या जुळवा

अ

1) गौतम बुद्ध
2) वृषभनाथ
3) बुद्धांचा पहिला उपदेश
4) त्रिपीटक
5) वज्जी

ब

a. बौद्ध धर्म
b. जैन धर्म
c. धर्मचक्र प्रवर्तन
d. बुद्धांचा पवित्र ग्रंथ
e. गणराज्य

ई) खालीलप्रश्नांचीउत्तरेदोनतीनवाक्यातलिहा.

23.बुद्धांचे उपदेश-

1) जग हे प्रचंड दुःखाने भरलेले आहे.
2) आशा हीच दुःखाचे मूळ कारण आहे.
3) आशेवर जे विजय मिळवतील त्यांना मोक्षप्राप्ती होईल
4) दुःख निवारणासाठी त्यांनी आठ मार्ग सुचविले आहेत.

24.एक वृद्ध, रोगी, संन्यासी आणि प्रेतयात्रा

25. बुद्धांच्या काळात अनेक राज्यांमध्ये लोकप्रतिनिधीमार्फत राज्याचा राजकारभार चालवीत होते यालाच गणराज्य असे म्हणता. गणराज्यामध्ये वज्जी(वैजी) हे प्रमुख गणराज्य होते.

26. श्वेतांबर आणि दिगंबर

27 हीनयान आणि महायान

28 महावीरांची शिकवण –

1) हिंसा करू नये
2) चोरी करू नये
3) संपत्तीचा संग्रह करू नये
4) खोटे बोलू नये

5) ब्रह्मचर्याचे पालन करणे

29. मगध, कोसल आणि वत्स

30. विनय पिटक, सुत्तपिटक आणि अभिदम्मपिटक

उ) खालील प्रश्नांची उत्तरे पाच ते सहा वाक्यात लिहा

31. श्रवणबेळगोळ हे हासन जिल्ह्यातील एक प्रमुख जैन यात्रा स्थळ आह. हे 2300 वर्षांपूर्वीचे ऐतिहासिक स्थळ आहे या ठिकाणी विंध्यगिरी टेकडीवर उभी असलेली जगप्रसिद्ध 17.6 मीटर उंचीची(58 फूट) गोमटेश्वराची विश्वातील अतिउंच एक शिला मूर्ती आहे.हीमूर्तीराचमल्ल राजाचा प्रधान चाउंडराय यांनी बनविली तसेच श्रवणबेळगोळ येथे जैन बस्ती सुद्धा आहे. त्यामुळेजगभरातील जैन लोक येथे मोठ्या भक्ती भावाने येतात.

32.

पाठ – 6
दक्षिण भारतातील प्राचीन राजघराणी

उत्तर सूची :

तिसऱ्या शब्दाशी संबंधित चौथा शब्द लिहा.

1.मनि मेगलाई

2. मयूरवर्मा

3.कांची

4.गुणाध्या

5.हसन

6.बिच

7. सोमनाथपूर

8. विजेता

9. तंजावर

10. हरिश्चंद्र काव्य

11. वराह

आ. रिकाम्या जागा भरा.

12. तिरुवल्लुवर

13. प्रतिष्ठानपुरा

14. सर्ववर्मन

15. शिवमोगा जिल्ह्यातील तलगुंडा

16.कदंब

17. हलमडी शिलालेख

18. बागलकोट

19. चामुंडराय

20. दुसरा पुलकेशी

21. ऐहोळे

इ. जोड्या जुळवा.

22.

1जागतीक वारसा स्थळ

2. कविराज मार्ग

3. तिसरा कृष्ण

4. आदिपुराण

5. चालुक्य विक्रम शके

6. मंदिराचा सम्राट

7. होयसळ राजा

8. धगरीजा कल्याण

9. कबीर काव्य

ई. खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तर ललहा.

23. संगम साहित्याच्या काळाला संगमयुग म्हणून ओळखले जाते.

24. त्रि समुद्रतोय व पतवाहन

25. प्राकृत

26. सतवाहन त्यांच्या व्यापार केंद्रांना तनगम असे म्हणतात.

27. व्यापारी आणण काराधगरांनी त्यांच्या संरिणासाठी स्थापन केलेल्या संघांना ‘श्रेणी’ असे म्हणतात.

28. बनवासी

29. ककराताजुातनया

30. चाऊडराय

31.वातापी

32. श्रीपुरुष

33. कोगणीवमा ा

34. हषाविान

35. तालमळनाडू

36. मुंबई

37. सोमेश्वर ततसरा

38. ततसरा बल्लाळ

39. वरील सवा बरोबर आहेत

40. आधथाक समृद्ि ी - या काळात आधथाक समृद्ि ी अंतगात आणण बा्य व्यापार तनगम नावाची व्यापारी केंद्रे, धगल्ड,आधथाक व्यवहार व्यवसाय कक्रयाकल्प ददसून आले.

41. महाबलीपुरम – मोनोललधथक रथ, गंगा अवतारणा आराम, महाबलीपुरम लशवमंददर, कांची कैलासनाथ आणण वैकुंठ पेरूमल मंददर.

42. अमोघवषा : 60 वषा राज्य केले. एक ववद्वान होते त्यांनी मान्यखेत शहर बांि ले आणण परदेशी प्रवासी सुलेमान जागततक चार महान सम्राट पैकी एक मानले.

43. जेडर दासीमय्य, बसवन्ना, अलमप्रभू, अक्कामादेवी,चन्नबसवान्न्ना, लसद्ि राम, मडडवाळ माचय्य, ई.

44. होयसळ मंददरे – हसन जजल्हा (बैलूर आणण हालेत्रबडू)सोमनाथपूर जस्थत आहे. जे त्यांच्या तारा आकाराच्या नवरंगा आणण मदतनके लशल्पासाठी ओळखले जातात.

45. ग्राम प्रशासन - ग्रामसभा घेण्यात आल्या, सदस्यांची तनवड करण्यात आली, सलमत्या स्थापन करण्यात आल्या आणण आधथाक लेखाजोखा तयार करण्यात आल.

46. साम्राज्यात तुंगभद्रा नदीच्या दक्षिणेकडील सवा प्रदेश तसेच श्रीलंका मालदीव यांचा समावेश होता. त्याने संरिणासाठी नौदल आणण सैन्य बांिले. बृहदेश्वर मंददर ही राजाची देणगी आहे.

47. भारताचा नकाशा

नागरिक आणि नागरिकत्व

१. नागरिक: जबाबदाऱ्या असलेल्या देशाचे कायमचे रहिवासी.

२. परदेशी: दुसऱ्या देशातील रहिवासी.

३. नागरिकत्व: कायद्याने देशाचे सदस्यत्व.

४. नागरिकत्व मिळवण्याचे दोन मार्ग:

- अ) जन्माने नागरिकत्व
- ब) नैसर्गिकीकरणाद्वारे नागरिकत्व

५. नैसर्गिकीकरणाद्वारे नागरिकत्व: देशाच्या कायद्यांचे आणि नियमांचे पालन करून नागरिकत्व मिळवणे.

६. जन्मानुसार नागरिकत्वाचे दोन मार्ग:

- अ) जन्माने नागरिकत्व
- b) वंशानुसार नागरिकत्व

II. खरे किंवा असत्य:

७. चुकीचे: एखादी व्यक्ती एकाच वेळी अनेक देशांचे नागरिकत्व धारण करू शकते.

8. खरे

९. चुकीचे: जन्माने नागरिकत्व हे नैसर्गिकीकरणाचे एक प्रकार आहे.

10. खरे

III. लहान उत्तरे:

११. परदेशी लोकांना त्यांच्या विशिष्ट शारीरिक वैशिष्ट्यांवरून, पोशाखाने, भाषा इत्यादींवरून ओळखले जाऊ शकते.

१२. भारतीय नागरिकांना विशेष अधिकार आहेत, परंतु परदेशी नागरिकांना समान विशेषाधिकार नाहीत.

१३. नागरिकत्व मिळविण्याचे मार्ग:

- अ) जन्माने
- ब) वंशानुसार
- c) नोंदणी करून

१४. नागरिकत्व गमावण्याचे मार्ग:

- अ) त्याग
- ब) समाप्ती

99/137

- c) वंचितता

१५. भारतातील नागरिकत्व: २६ जानेवारी १९५० रोजी किंवा त्यानंतर भारतात जन्मलेला कोणीही भारताचा नागरिक आहे.

IV. १६. भारतीय नागरिकांची कर्तव्ये:

- १. संविधान, राष्ट्रध्वज आणि राष्ट्रगीत यांचा आदर करा.
- २. वैज्ञानिक दृष्टिकोन, मानवतावाद आणि चौकशीची भावना विकसित करा.
- ३. संविधानाशी एकनिष्ठ राहा आणि त्याच्या आदर्शांचा आदर करा.
- ४. निवडणुकीत भाग घ्या.
- ५. भाषा, धर्म, जात किंवा पंथ काहीही असो, सर्व लोकांना भाऊ आणि बहिणीसारखे वागवा.
- ६. गरज पडल्यास देशाचे रक्षण करा.
- 7. कर भरा.
- ८. पर्यावरणाचे रक्षण करा.
- ९. सार्वजनिक मालमत्तेचे रक्षण करा आणि हिंसाचाराचा त्याग करा.
- १०. ज्येष्ठ नागरिकांना मदत करा.
- ११. ६-१४ वयोगटातील मुले शाळेत जातील याची खात्री करा.

१७. चांगल्या नागरिकांची वैशिष्ट्ये:

- (भारतीय नागरिकांच्या कर्तव्यांप्रमाणेच)

WE

18. क्रियाकलाप:

100/137

प्रकरण-8

आमची घटना

I)

१.दि 2.ब 3.ए ४.क ५.ड 6.ए ७.दि 8.c 9.ए 10.ब

पी)

११. संविधान सभा

१२. मसुदा समिती

१३. सरदार वल्लभभाई पटेल

14. प्रजासत्ताक

१५. २६ नोव्हेंबर

16. 1951-52

17. 106

१८. संविधानाची प्रस्तावना

१९. डॉ. बाबू राजेंद्र प्रसाद

20. 18

II. लहान उत्तरे:

२१. केंद्र सरकार संविधानाच्या चौकटीत काम करते.

२२. जे.बी. कृपलानी

23. केंगल हनुमंथैया आणि एस. निजलिंगप्पा

२४. २६ जानेवारी १९५०

२५. राज्यसभा आणि लोकसभा

26. 1952

27. भारत

२८. प्रजासत्ताक ही अशी सरकार व्यवस्था आहे जिथे राज्यप्रमुख निवडला जातो. -

29. 11

३०. कल्याणकारी राज्याचे उद्दिष्ट सर्व नागरिकांना सामाजिक आणि आर्थिक संधी आणि सुरक्षा प्रदान करणे असते. -

III. निबंध उत्तरे:

पाठ– 9
शासनाचे प्रकार

I) रिकाम्याजागीयोग्यशब्दभरा

1. लोकशाही सरकार
2. निवडणुकीचे स्वातंत्र्य (प्रजेला असलेले स्वातंत्र्य)
3. हुकूमशाही सरकार
4. कार्ल मार्क्स
5. खाजगी संपत्ती

II) खालील प्रश्नांना दिलेल्या पर्यायातून योग्य उत्तर निवडून लिहा.

6.A)अब्राहम लिंकन

7. C) चीन

8. D) वरील सर्व

9.A)लोकशाही सरकार

10. B) संघटना

III) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

11. लोकांनी निवडून दिलेल्या लोकप्रतिनिधी मार्फत चालविण्यात येणाऱ्या सरकारला लोकशाही सरकार असे म्हणतात.

12. सरकारचे प्रकार –

A. लोकशाही सरकार

B. हुकूमशाही सरकार

C. समतावादी सरकार

13. हुकुमशाही सरकारमध्ये एका व्यक्तीचे किंवा एका गटाचे मत अंतिम असते.

IV. खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन ते तीन वाक्यात लिहा. (अंक दोन)

14. लोकशाही सरकारमध्ये लोकांनी निवडून दिलेल्या व्यक्तीच सरकार चालवत असतात.तसेचआपल्याप्रतिनिधींनानिवडूनदेण्याचेस्वातंत्र्यलोकांनाअसतेत्यामुळेजनताचसरकारचालवतअसतेम्हणूनलोकशाहीसरकारलाप्रजेचेसरकारअसेम्हणतात.

15. जमीन, कामगारांचे श्रम आणि भांडवल ही समाजाची संपत्ती आहे. असा सिद्धांत मांडून

प्रत्येक व्यक्ती आपल्या शक्तीप्रमाणे कष्ट करून आपल्याच गरजेनुसार ते प्राप्त करू शकतो. या तत्त्वाचे प्रतिपादन करणाऱ्या सरकारला समतावादी सरकार असे म्हणतात.

V. खालील प्रश्नाचे उत्तर सहा वाक्यात लिहा(अंक चार)

16. लोकशाही सरकार आणि हुकूमशाही सरकार यामधील फरक खालील प्रमाणे.

लोकशाही सरकार

1) प्रजेने निवडून दिलेल्या प्रतिनिधीमार्फत सरकार चालविले जाते.

2) जनतेच्या पाठिंब्यावर देशाची जनताच सरकार चालवत असते.

3) लोकशाही सरकारमध्ये व्यक्ती स्वातंत्र्य, अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य आणि संघ संस्था स्थापन करण्याचा अधिकार असतो.

*हुकूमशाही सरकार

1) व्यक्ती किंवा छोटासा गट राज्य चालवितो.

2) कोणाचे आणि कसल्याही प्रकारचे निर्बंध नसलेली एक व्यक्ती किंवा छोट्याशा गटाची एकाधिकारशाही आपल्या इच्छेनुसार सरकार चालवते.

3) प्रजेला कोणतेही स्वातंत्र्य नसते त्यामुळे प्रश्न विचारणे किंवा विरोध करणे याचा अधिकार जनतेला असतो.

धडा - 10
ग्लोब आणि नकाशे

I.

1. D भूगर्भ
2. A ग्लोब
3. C नकाशा सपाट आहे.
4. B लहान आकाराचे नकाशे
5. D काळा

II.

6.

1-c पाणवठे
2-d मैदाने आणि सखल प्रदेश
3-e मैदानांपेक्षा उंच जमीन
4f डोंगर आणि पर्वतांपेक्षा खालची जमीन
5-a सर्वात उंच पर्वत
6-b बर्फाच्छादित प्रदेश

III.

7. उपग्रहांद्वारे आपल्याला पृथ्वीची खरी प्रतिमा आणि आकार मिळतो.
8. नकाशा म्हणजे एका मानकानुसार संपूर्ण पृथ्वीचे किंवा त्याच्या काही भागाचे समतलावर रेखाटन.
9. नकाशा बनवण्याच्या शास्त्राला आणि कलेला 'कार्टोग्राफी' म्हणतात.
10. अॅटलास
11. मोठ्या प्रमाणात नकाशे आणि लहान प्रमाणात नकाशे
12. मोठ्या प्रमाणात नकाशे

13. नकाशावर दर्शविण्यासाठी आणि ओळखण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या कोणत्याही निर्देशांकाला अनुक्रमणिका म्हणतात.

14. अक्षांश आणि रेखांश आपल्याला नकाशावर ठिकाणाचे स्थान, अंतर आणि दिशा ओळखण्यास मदत करतात.

15. अ) नैसर्गिक नकाशे

ब) राजकीय नकाशे

क) वाटप नकाशे

16. नकाशे आणि अॅटलास पुस्तके.

IV.

17. चांगला नकाशा असण्यासाठी आवश्यक माहिती.

a) शीर्षक किंवा शीर्षक

b) मानक

c) अक्षांश आणि रेखांश

d) दिशा

e) अनुक्रमणिका

18. a) ठिकाण ओळखण्यासाठी अक्षांश आणि रेखांश माहित असले पाहिजेत.

b) दिशा ओळखण्यास सक्षम असले पाहिजे.

c) दोन ठिकाणांमधील अंतर जाणून घेण्यासाठी नकाशावर दिलेले मानक माहित असले पाहिजे.

V.

19. भूगोल शिकण्यात मला ग्लोब मदत करतो.

a) पृथ्वीचा आकार समजून घेण्यास मदत करतो.

b) पृथ्वीवरील खंड, समुद्र आणि महासागरांचे स्थान, आकार आणि आकार समजून घेण्यास मदत करतो.

c) अक्षांश आणि रेखांशाद्वारे ठिकाणांचे अचूक स्थान आणि राजकीय सीमा समजून घेण्यास मदत करतो.

d) पृथ्वीची धूप, पृथ्वीची हालचाल, दैनंदिन आणि वार्षिक हालचाली आणि त्यांचे परिणाम समजून घेण्यास मदत करतो

e) पृथ्वीगोलवरून, पृथ्वीवरील विविध सामान्य भौगोलिक माहिती समजू शकते. उदाहरणार्थ, पर्वत, पठार, मैदाने, वाळवंट इ..

20. नकाशांचे उपयोग

a) नकाशे आपल्याला शहरे, जिल्हे, राज्ये, देश, खंड इत्यादींचे स्थान जाणून घेण्यास मदत करतात.

b) ते आपल्याला पर्वत, पठार, वाळवंट, किनारी प्रदेश, बेटे इत्यादी भौतिक वैशिष्ट्ये दर्शविण्यास मदत करतात.

c) ते आपल्याला त्या क्षेत्रांचे वाहतूक दुवे जाणून घेण्यास मदत करतात.

d) ते आपल्याला पिके, खनिजे, उद्योग इत्यादींचे वितरण जाणून घेण्यास मदत करतात.

e) ते युद्ध आणि संरक्षणाच्या वेळी सैनिकांसाठी खूप उपयुक्त आहेत

f) ते पर्यटकांना मार्गदर्शन करतात.

g) ते पोर्टेबल शिक्षण किंवा शिकण्याची साधने आहेत आणि एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी सहजपणे वाहून नेता येतात.

प्रकरण -11

पृथ्वीचे स्वरुप

१. अ) भूरुपे
२. ड) ढग
३. ड) वरील सर्व विधाने बरोबर आहेत.
४. ब) शिखर
५. क) पर्वत
६. क) उंत उतार आणि उंच शिखरे
७. अ) पर्वत रांगा
८. ब)१क २ड, ३क, ४अ
९. क) हिमालय आणि आल्प्स पर्वत
१०. ड) अपलाचियन आणि अरावली
११. ड) वरील सर्व
१२. ब)दुमडलेले पर्वत
१३. अ)ब्लॉक पर्वत
१४. क) ज्वालामुखी
१५. द)तिबेटी पठार
१६. ड) वरील सर्व
१७. क) साधा
१८. ब) वाळवंट
१९. अ) अंटार्टिका आणि युरोप
२०. क) पठार
२१. अ) कोरल बेट
२२. ब) गंगा नदीचा त्रिभुज प्रदेश
२३. ड) ऑस्ट्रेलियाचा वेल्स

IV.

२४) माऊंट एवरेस्ट

२५) सपाट वरचा भाग आणि उंच बाजू असलेल्यांना पठार

पाठ-12

उत्तर भारतातील प्राचीन राजवंश

उत्तरे

1.a) मौर्य

2.b) चंद्रगुप्तमौर्य

3.b) कौटिल्य

4.c) पाटलीपुत्र

5.d) मेग्यास्थीस

6.d) इंडिका

7.a) कौटिल्य

8.d) अशोक

9.b) मस्की

10.a) संनती

11.a) कुशान

12a) कनिष्क

13.a) कनिष्क

14d) मथुरा

15.d)1-b2-c3-d4-a

16c) चौथीबौद्धपरिषद

17b) कुशान

18c) गुप्ता

19b) समुद्रगुप्त

20.d) चंद्रगुप्तदुसरा

21.c) घोकोकि

22a)1-b2-c3-d4-a

23b) नालंदा

24a) भारतीय

25c) वर्धन

26b) युएनसंग

27a) सीयुकी

28c) बिहार

29b) करकोटाराजघराणे

30c) करकोटा

31b) वासूगुप्त

32c) जोहार

33b) दिलवारामंदिर

34a) राजामानसिंग

35c) जयपुर

36b) पृथ्वीराजरसो

37.d) नागभट्ट

38b) सुलेमान

39.a) खोमन्न

40.a) राणाकुंभ

41.c) राणासंग्रामसिंग

42.a) पुष्कर

43.b) सुकापा

44.a) कओफ

45.b) 45.b) कौटिल्य

46. अशोकचक्र

47. असंजिल्हाश्रवणबेळगोळ

48. नऊस्थळ

49. कश्मीर

50. शकवर्ष

51. पाटलीपुत्र

52. अश्वमेध

53. आर्यभट्ट

54. कालिदास

55.पुलकीशी

56. नालंदा

57. ललिता आदित्य

58. ग्वालियर किल्ला

59. जयदेव

60. आसाम

61. कालिदासाची नाटके

1 अभिज्ञान शाकुंतल

2 माल विकागणी मित्र

3विक्रमोर्षीय

62. हर्षवर्धन आणि रचलेले नाटके

1 प्रियदर्शनी

2 रत्नावली

3 नागानंद

63. रजपुतांचेगुणधर्म

1 गोरक्षण अनाथ दुर्बल आणि स्त्रियांचे रक्षणकरणे आपल्या धर्म आहे हे समजत

2 शरण
आलेल्यांचेरक्षणकरणे

3 आपल्या पूर्वजांच्या पराक्रमाबद्दल गाथा गाऊन स्फूर्ती घेत असत

64. गुर्जर प्रतिहार
पाल
चोहान
गुहील

65 पृथ्वीराज चव्हाण पराक्रमी राजा व त्याचा राजवंश चव्हाण राजघराणे

प्रत्येकी आठ वाक्यामध्ये उत्तरे द्या

66. कलिंगयुद्ध..राजाव अशोक गादीवर आलेल्या आठव्या वर्षीक लिंग राज्यावर युद्धाचे सावट आली ही अशोका च्या जीवनातील महत्त्वाच्या घटना होय कलिंग राज्य सध्याच्या ओडिशी राज्याचा भागयावर अशोकाने युद्ध केले होते युद्धात हजारो लोकांना आपले प्राण गमवावे लागले की एक लाख लोक जखमी झाले दीडलाख शत्रूसैनिक बंदिस्त युद्ध कधी झाले त्यांना या दृष्टीने अशोक भारावून गेला परिणामी त्याचे मन बदलले. त्या क्षणापासून त्याला युद्ध सोडण्याचा ठाम निर्णय घेतला अशाप्रकारे मनापरिवर्तन झालेल्या जगाच्या इतिहासात दुसरा सम्राट नाही युद्धाच्या र्गा ऐवजी धर्माचा मार्ग अवलंबणाऱ्या सम्राट अशोकाचा महाशय म्हणून गौरव केला जातो.

67... कालिदासाने चारकाव्य आणि तीनाटकेरचली अभिज्ञान शाकुंतल हे त्यांचे महानाटक होते कवी कुलगुरू म्हणून त्याचा गौरव केला जातो मृछकतीक लिहिलेले शूद्रक मुद्रा राक्षस लिहिलेले विशाखादत्त विष्णू शर्मा यांचा पंचतंत्र अमरसिंहाचा अमरकोश

68..सध्याच्या बिहारराज्यातील नालंदा विश्वविद्यालय हे वृत्तांच्या काळात सहा शतकाहून अधिककाळ जगप्रसिद्ध होते प्राचीन भारतीय विश्वविद्यालय जपान चीन यासारख्या प्रदेशातून हजारो विद्यार्थी येथे शिकण्यासाठी येत असत

69.. लसपूत काळातील वास्तुशिल्प साहित्याने कला समृद्ध आहे यांची कलाकार केलेली मंदिरे सुंदर राजवाडे भव्य तटबंदीचे किल्ले आजही पहावयास मिळतात अशा हस्त कलेचे नमुने आहेत
खजुराहो मध्यप्रदेश

2. दिलवारामंदिरराजस्थान
3. कोणार्कओरिसा
4. भुनेश्वरओरिसा
5. ग्वालियरमध्यप्रदेश
6. जयपुरपाचमजलीहवामहल

धडा - 13
दिल्लीची सुलतान

प्रश्न 1:

1. B. अरब

2. C.संपत्तीची लूट
3. C.कुतुबुद्दीन ऐबक
4. A.१७ वेळा
5. B. पृथ्वीराज चौहान
6. D.रझिया सुलतान
7. A. विणकाम
8. C. देवगिरी (यादव)
9. B. अलाउद्दीन खिलजी
10. D. जयासी
11. B. कुतुबुद्दीन ऐबक
12. A सिरिकोट
13. C. मोहम्मद बिन तुघलक
14. C. युद्ध साहित्य
15. D. बल्बन
16. A.मल्लिकाप्पर
17. C. मोहम्मद बिन तुघलक
18. B . इब्राहिम लोदी
19. A. श्रीकृष्ण मंदिर
20. C.अरब

प्रश्न क्र. 2:

21. कुतुबुद्दीन ऐबक
22. पृथ्वीराज चौहान
23. अलाउद्दीन खिलजी
24. अमीर खुसरो अमीर हसन.
25. कुतुबुद्दीन ऐबक

प्रश्न क्र. 3:

26. गुलाम वंशज

खिसंत तुघलक वंशज

सय्यद वंशज

लोदी वंशज

27. सिरी किल्ला, अलाई दरवाजा, जामी मशीद, हजारनिथम. (एक हजार खांबांचा राजवाडा)

28. मुहम्मद घोरी आणि पृथ्वीराज चौहा 1191 मध्ये इ.स

29. दिल्लीत. इल्तुतमश.

30. रामानंद, कबीर दास, रे दास आणि मीराबाई.

31. देवगिरीचे यादव, वारंगळचे काकती, द्वारसमुद्रचे होयसळ, मदुराईचे पांड्या.

32. राजधानीचे हस्तांतरण (दिल्ली ते देवगिरी), त्याने चांदीच्या नाण्यांच्या जागी समान मूल्याची तांब्याची नाणी आणली.

प्रश्न क्र. 4:

33. *त्याने १७ वेळा भारतावर आक्रमण केले.

- परिणामी, भारतातील अनेक श्रीमंत शहरे ताब्यात घेण्यात आली,
- धार्मिक केंद्रे उद्ध्वस्त करण्यात आली,
- जसे की मदुराईतील प्रसिद्ध श्रीकृष्ण मंदिर आणि गुजरातमधील सोमनाथ मंदिरे.

34. *कुतुबुद्दीन ऐबक हा गुलाम राजवंशाचा संस्थापक होता,

- त्याने आपल्या शत्रूंचा पराभव केला आणि तुर्कांचे राज्य मजबूत केले,
- त्याने आपल्या विजयाचे प्रतीक म्हणून दिल्लीजवळील मेहरौली येथे कुतुबमिनार बांधण्यास सुरुवात केली,
- त्याने मुहम्मद घोरीचा एकनिष्ठ गुलाम म्हणून चांगले राज्य केले.

35. अलाउद्दीनने प्रशासकीय सैन्य आणि आर्थिक क्षेत्रात सुधारणा राबवल्या.

- त्याने आवश्यक वस्तूंच्या विक्रीवर नियंत्रण ठेवले.
- त्याने ड्रग्ज आणि जुगाराच्या सेवनावर बंदी घातली.
- त्याने दोषी आढळलेल्यांना क्रूरपणे शिक्षा केली.

36. प्रशासन तुर्कीवर आधारित होते.

- लष्करी शक्ती हा राज्याचा कणा होता.
- सुलतान हे हुकूमशाही शासक होते.
- दिल्लीच्या सुलतानांना स्थानिक राजांकडून तीव्र प्रतिकाराचा सामना करावा लागला.

37. *शेतकऱ्यांवर जमीन महसुलाचा भार जास्त होता.

- शेतकऱ्यांचे शोषण केले जात होते.
- विणकाम हा एक मोठा उद्योग होता
- शहरी भागात इमारतींचे बांधकाम चालू होते.
- सुलतान युद्ध साहित्य आयात करत होते.
- मोठ्या प्रमाणात रोजगार निर्माण झाला.

प्रश्न क्र. 5:

38.

- मुहम्मद बिन तुघलक हा घाईघाईचा, चंचल स्वभावाचा आणि चिडखोर होता.
- त्याच्याकडे व्यवसाय कौशल्य कमी होते आणि तो एक विचित्र स्वभावाचा होता.
- दिल्लीहून देवगिरीला राजधानी हलवल्यामुळे वाटेतच अनेक लोक मृत्युमुखी पडले.
- चांदीच्या नाण्यांऐवजी तांब्याची नाणी आणल्यामुळे राज्याची आर्थिक स्थिती बिघडली.
- वरील सर्व कारणांमुळे मुहम्मद बिन तुघलकची धोरणे अपयशी ठरली.

39. दिल्ली सुलतानांचे काळातील महत्त्वाच्या वास्तुकला ---

- कुतुबमिनार-दिल्ली
- अलाई दरवाजा-दिल्ली,
- कुव्वातुल इस्लाम मशीद-दिल्ली
- साहित्य क्षेत्रात योगदान...
- त्याच्या काळात उर्दू भाषा निर्माण झाली.
- अमीर खुसरो आणि अमीर हसन हे फारसी भाषेतील प्रसिद्ध कवी होते.
- अमीर खुसरो हे संगीतकार होते आणि त्यांनी तबला आणि सितार सारखी वाद्ये शोधून काढली.

- मुहम्मद जैसी नावाच्या कवीने उर्दूमध्ये 'पद्मावत' नावाची सूफी कविता रचली.
- रामानंद, कबीरदास, रायदास आणि मीरा हे याच काळातील होते.

धडा – १४

विजयनगरचे साम्राज्य आणि बहिमनी राज्य

I. योग्यपर्यायनिवडा.

1. A.तुंगभद्रा
2. C.वराह
3. B.हरिहरआणिबुक्कराय
4. C.प्रौढदेवराय
5. D.तेलुगू
6. B.कृष्णदेवराय
7. A.तुलुववंश
8. C.देवराय II
9. D.हम्पी
10. B.पुरंदरदास
11. A.इ.स. १५६५
12. C.विद्यारण्य
13. B.न्यायामृत
14. A.कनकदास
15. C.दासपंथ
16. A.गंगादेवी
17. B.कृष्णदेवराय
18. B.कृष्णदेवराय

19. D.हम्पी

20. B.संगमवंश

21. A.बहमनीसुलतानआणिविजयनगरचेराजे

22. C.कनकदास

23. D.वरीलसर्व

24. C.A आणि B

II. एकावाक्यातउत्तरद्या.

25. हम्पी.

26. अब्दुररझ्झाक.

27. प्रभुलिंगलीळा.

28. ग्रॅनाइटदगड.

29. इ.स. १३३६

III. दोनवाक्यांतउत्तरद्या.

30. संगम, सलुव, तुलुवआणिअरविदूवंश.

31. पर्शियाचाराजदूतअब्दुररझ्झाकआणिपोर्तुगीजप्रवासीडॉमिंगोपायसयांनीविजयनगरला भेटदिली.

32. कनकदासयांनीमोहनातरंगिणी, रामधन्यचरित्रे, नळचरित्रेआणिहरिभक्तिसारहीमहत्त्वाचीसाहित्यकृतीलिहिली.

IV. ३-४वाक्यांतउत्तरद्या.

33. प्रौढदेवराय / देवराय II यांचीकामगिरी:

- तोसंगमवंशातीलप्रसिद्धराजाहोता.
- त्याच्याकारकिर्दीतअंतर्गतशांततावसमृद्धीहोती.
- व्यापाराचीभरभराटझाली.

- सरहद्दीवरीलबंडखोरसरदारांनात्यानेपराभूतकेले.
- सुलतानांशीलढादेऊनसाम्राज्याचाविस्तारकेला.

34. कृष्णदेवरायएकउत्कृष्टप्रशासकहोता.

- शासनाच्याउत्पन्नातीलचतुर्थांशभागदानवजनकल्याणासाठीवापरलाजातअसे.
- शेतीवव्यापारातभरभराटझाली.
- तोसंस्कृतवतेलुगूभाषांतीलविद्वानहोता.
- त्याने *असुक्तमाल्यद* (तेलुगू) आणि *जांबवतीकल्याण* (संस्कृत) हीपुस्तकेलिहिली.

35. विजयनगरकाळातसंस्कृत, कन्नडवतेलुगूसाहित्यबहरले.

- कुमारव्यास, चामरासआणिरत्नाकरवर्णीहेमहानकवीहोते.
- हाकाळतेलुगूसाहित्याचासुवर्णयुगहोता.
- महत्त्वाच्याकवीवत्यांचीपुस्तके:
    - कुमारव्यास – कर्नाटकभारतकथामंजरी
    - चामरास – प्रभुलिंगलीळा
    - रत्नाकरवर्णी – भरतेशवैभव

36. हम्पीतीलमहत्त्वाचीमंदिरे:

- हजाररामस्वामीमंदिर
- विजयाविठ्ठलस्वामीमंदिर
- अच्युतरायमंदिर
- श्रींगेरीविद्याशंकरमंदिर
- मूदबिद्रीयेथीलहजारखांबीबसदी
- ससिवेकलूगणेश
- कडलेकलूगणेश
- कर्कळाववेणूरयेथीलएकशिलाबाहुबलीमूर्ती

V. संक्षिप्त नोंद लिहा (८वाक्यांत).

37. राक्षसतांगडीयुद्धाचीकारणेवपरिणाम:

कारणे:

- बहमनीसाम्राज्यकमकुवतझालेआणिपाचभागातविभागलेगेले.
- याचाफायदाघेऊनरामरायानेकृष्णानदीच्याउत्तरेलाविस्तारकेला.
- विजयनगरच्यासमृद्धीबद्दलशाहीसुलतानहेवाबाळगतहोते.
- सत्तेच्यामतभेदांनाविसरूनसर्वसुलतानांनीएकत्रयेऊनयुद्धपुकारले.

  परिणाम:

- दक्षिणभारतातअनेकराजकीयबदलझाले.
- उत्तरभागबीजापूरवगोलकोंड्याच्याअधीनगेला.
- केळदी, मैसूर, चित्रदुर्गइ. प्रांतीयसरदारस्वायत्तझाले.

38. विजयनगरचीशिल्पकलावस्थापत्यकला:

- विजयनगरकाळातग्रॅनाइटदगडांचावापरकरूनरचनाकेल्याजात.

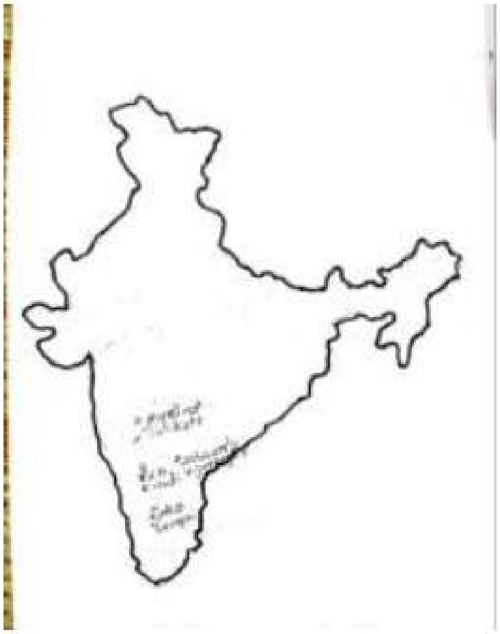
  स्थापत्य:

- हजाररामस्वामीमंदिर
- विजयाविठ्ठलस्वामीमंदिर
- कृष्णस्वामीमंदिर
- अच्युतरायमंदिर
- श्रींगेरीविद्याशंकरमंदिर
- मूदबिद्रीयेथीलहजारखांबीबसदी

  एकशिलाशिल्पकाम:

- ससिवेकलूगणेश
- कडलेकलूगणेश
- लक्ष्मीनरसिंहमंदिर
- कर्कळाववेणूरयेथीलबाहुबलीचीभव्यशिल्पे

39.

बहमनीसुलतान

I. योग्यपर्यायनिवडा:

1. A.इ.स. १३४७
2. B.बीदर
3. D.मोहम्मदशहा I
4. B.जामीमस्जिद
5. A.फिरोजशहा
6. C.बीदर
7. B.फिरोजशहा
8. A.दख्खनीशैली
9. D.कलबुर्गी (गुलबर्गा)
10. C.इब्राहीम II
11. A.भीमानदी
12. D.गोलगुंबज
13. B.मदरसा
14. C.दौलताबाद
15. B.दख्खनी

II. एकावाक्यातउत्तरद्या:

16. अलाउद्दीनहसनगंगूबहमनशहा.
17. मदरसा.
18. तीबीदरयेथेआहे.
19. इस्लामीकायदे.

20. दोनशतके.

III. दोन-तीनवाक्यांतउत्तरद्या:

21. बहमनीराज्ये:

- बीजापूरचेआदिलशाही
- बीदरचेबारिदशाही
- गोलकोंड्याचेकुतुबशाही
- अहमदनगरचेनिजामशाही
- बेरारचेइमादशाही

22. बहमनीसुलतानतकालावधीतअरबीआणिपर्शियनसाहित्यासप्रोत्साहनदेण्यातआले.

- प्रसिद्धसूफीसंतआणिलेखकबंदेनवाजयांचाकाळहोता.
- परदेशीविद्वानांनीवापरलेलीभाषादख्खनीहोती, ज्यामुळेउर्दूभाषेचाविकासझाला.

23. गोलगुंबजहीजगातीलचौथ्याक्रमांकाचीमोठीघुमटआहे.

- भारतातीलहीसर्वातमोठीवास्तूआहे.
- याघुमटात*विस्परिंगगॅलरी*आहे.
- येथेकानगोष्टगुणधर्मामुळेस्थापत्यतज्ञहीचकितझालेआहेत.

24. फिरोजशहाहाबहमनीवंशातीलथोरराजाहोता.

- त्यानेदौलताबादयेथेवेधशाळास्थापनकेली.
- राजधानीकलबुर्गीचेसौंदर्यवाढवले.
- भीमानदीच्याकाठीफीरोजाबादहेनवेशहरवसवले.
- बंदेनवाजयासूफीसंतांनाअनेकगावेइनामदिली.
- परकीयव्यापारवाढावायासाठीबंदरांचाविकासकेला.

25. बहमनीसुलतानतकाळातीलमहत्त्वाच्यावास्तू:

- जामीमस्जिद
- सुलतानांचेदफनस्थळ
- बंदेनवाजयांचेदफनस्थळ

- सोळाखांबीमस्जिद
- भव्यराजवाडे
- बीदरयेथीलमदरसा

IV. ५-६वाक्यांतउत्तरद्या:

26. बहमनीराज्याचीप्रशासनव्यवस्था:

- बहमनीराज्याचेप्रशासनइस्लामीकायद्यांवरआधारितहोते.
- सुलतानहाप्रशासनप्रमुख, सर्वोच्चन्यायाधीशआणिसेनापतीहोता.
- तोअल्लाहचापृथ्वीवरीलप्रतिनिधीमानलाजातअसे.
- उच्चपदांवरअनेकमुस्लिमअधिकाऱ्यांचीनेमणूककेलीहोती.
- अधिकाऱ्यांना*जागिरी*स्वरूपातजमीनदिलीजातअसे.

27. इब्राहीमआदिलशहा II:

- बीजापूरच्यासुलतानांमध्येइब्राहीम II हासर्वातथोरमानलाजातो.
- त्याच्याकाळातराज्याचाविस्तारवसमृद्धीझाली.
- व्यापारववाणिज्यवाढले.
- तोधार्मिकसहिष्णुहोताआणिहिंदूकवी, विद्वानवसंगीतकारांचासन्मानकरतअसे.
- हिंदू-मुस्लिमसांस्कृतिकएकतेसाठीप्रयत्नशीलहोता.
- त्यानेकिताब-ए-*नवरस*हेउर्दूपुस्तकलिहिले.
- तोस्वतःएकउत्तमसंगीतकारहोता.
- त्यानेइब्राहीमरौझाहीभव्यवास्तूबांधली.

28. बहमनीराज्यातीलसामाजिकस्थिती:

- राजघराणेआणिसरदारऐश्वर्यानेजगतहोते.
- सामान्यजनतेचीस्थितीअत्यंतहलाखीचीहोती.
- सुलतानजमीनउत्पन्नाचासहावाहिस्साकरस्वरूपातघेतअसे.

- रोजच्याआहारातभात, गहू, ज्वारीआणिडाळीअसत.

V. ७-८वाक्यांतउत्तरद्या:

29. महमूदगवनचीकामगिरी:

- गवनयुद्धकुशलहोताआणित्यानेराज्याचाविस्तारकेला.
- प्रशासनइस्लामीकायद्यांवरआधारितहोते.
- त्यानेमहसूलआणिटपालव्यवस्थासुलभकेली.
- जमिनीच्यासुपीकतेनुसारआणिसिंचनसुविधांनुसारकरनिश्चितकेला.
- जनतेवरअन्यायकारककरदूरकेले.
- तोस्वतःविद्वानहोताआणित्यानेबीदरयेथेमदरसास्थापला.
- त्यामदरसामध्ये३०००हूनअधिकहस्तलिखितेहोती.
- तेथेखगोलशास्त्र, गणितवइतिहासाचेशिक्षणदिलेजातअसे.
- विद्यार्थ्यांनामोफतशिक्षणआणिवसतिगृहमिळतहोते.

30. बीजापूरच्याआदिलशाहींचेस्थापत्यकार्य:

- इब्राहीम II – इब्राहीमरौझा
- मोहम्मदआदिलशहा – गोलगुंबज
- भव्यराजवाडे, किल्ले, मशिदीवदफनस्थळे
- बीजापूरकिल्ला
- गगनमहल
- असरमहल
- बीजापूरचीजामामस्जिद

धडा 15

मुघल आणि मराठे

अ.

१. अ. वरील सर्व
२. बी. दारा शिकोह
३. क. अकबर नाव
४. बी. तुलसीदास
५. डी.. लाल किल्ला
६. क. ४० मीटर
७. डी. ताजमहाल
8. सी. जहांगीर
9. बी. तानसेन
१०.उत्तर प्रदेश
११. अ. बुलंद दरवाजा
१२. बी. फतेहपूर सिक्री
१३. ए. बाबर
१४. डी. अकबर
१५. बी. बाबर
१६. क. पिवळा घाट
१७. ए. अकबर
१८. अ. लाहोर
१९. सी. राजा तोडर मल्ल
२०. अ. एबीसी बरोबर
२१. ए. फतेहपूर सिक्री
२२. डी. दीन ए इलाही
२३. सी. औरंगजेब
२४. क. मुघल साम्राज्य
२५. अ. प्रांत

II. एका वाक्यात उत्तर दिले

२६. मुघल.
२७. मंगोल वंश.
२८. हुमायून, बाबूरचा मुलगा.
२९. अफगाण राजा शेरशाह सुरीकडून पराभूत. तो होता.
३०. हुमायून पंधरा वर्षे पर्शियात होता.
31. राणा प्रताप सिंह यांच्या घोड्याचे नाव चेतक आहे.
३२. अकबराचे पालक हुमायून आणि हमीदाबानू बेगम होते.
३३. हळदी घाट राजस्थान राज्यात आढळतो.
३४. राजा तोडर मल्ल.
३५. औरंगजेबाच्या वडिलांचे नाव शाहजहां होते.
36. औरंगजेबाने शीख गुरु तेज बहादूर यांची हत्या केली.
३७. औरंगजेबाचा मृत्यू दख्खनमध्ये झाला.
३८. ज्यांना शीख धर्मात दीक्षा दिली जाते त्यांना सिंह म्हणतात.
39. जहांगीरने शीख गुरु अर्जुन देव यांची हत्या केली

III: दोन वाक्यात उत्तर दिले.

४०. हिंदू, जैन, बौद्ध, पारशी आणि ख्रिश्चन पंथांच्या धार्मिक नेत्यांनी सहभाग घेतला.
41. अकबराच्या दरबारात अबुल फजल, निजामुद्दीन, बदाउनी आणि तुलसीदास नावाचे कवी होते.

पाठ -१६
भारतीय वैचारिकता आणि भक्तीपंथ

१. अ) शंकराचार्य

२. क) रामानुजाचार्य

३. ड) रामानुजाचार्य

४. अ) बसवेशवर

५. ब) वचन

६. अ) श्रीचैतन्य

७. ब) गिरिधर गोपाळ

८. क) कलबुर्गी

९. ब) ग्रंथ साहेब

१०. ब) अरेबिया

११. क) वरील सर्व जोड्या बरोबर

१२. क) द्वैत

१३. ड) बसवेश्वर

१४. अ) सुरसागर

१५. ड) वरील सर्व बरोबर

II

१६. ८व्या वर्षी

१७. वैष्णव धर्म

१८. कळचूरीचा विज्जळ

१९. श्रीकृष्ण पूजेसाठी

२०. नानक झरा

२१. निजामुद्दीन औलोया, बंदे नवाज व मोहीनुद्दीन चिस्ती

२२. गुरुनानक

प्रकरण १७

लोकशाही

मी: योग्य उत्तरे निवडा.

१. ब. राजेशाही

2. B. लोकशाही

३. क. वरीलपैकी काहीही नाही

४. अ. मतदान केंद्र

5. A. वय

६. क. अ आणि ब दोन्ही बरोबर आहेत.

७. ड. अ आणि ब दोन्ही बरोबर आहेत.

II: खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा.

८. जेव्हा सरकारचे सर्व अधिकार एकाच व्यक्तीच्या हातात असतात तेव्हा त्याला राजेशाही म्हणतात.
९. नागरिकांच्या कल्याणाचे रक्षण करणे हे लोकशाहीचे मुख्य ध्येय आहे.
१०. नागरिक हे प्राथमिक भागधारक आहेत.
११. लोकशाहीमध्ये, प्रतिनिधी निवडणुकीद्वारे निवडले जातात.
१२. भारतात, मतदान करण्यासाठी नागरिकांचे वय किमान १८ वर्षे असणे आवश्यक आहे.
१३. मतदान हा निवडणूक व्यवस्थेचा एक महत्त्वाचा घटक आहे.
१४. मतदार गुप्त मतदानाद्वारे उमेदवारांची निवड करतात.

III: खालील प्रश्नांची उत्तरे दोन वाक्यांमध्ये लिहा.

१५. लोकशाहीची आव्हाने आहेत-

*मत मिळवण्यासाठी पैसा आणि ताकदीचा वापर केला जाऊ शकतो.

*निवडणुकांमध्ये जात, धर्म आणि भाषा यांचा प्रभाव असतो.

*निवडून आलेले प्रतिनिधी त्यांच्या स्वार्थासाठी पक्ष बदलतात.

*या व्यवस्थेत, गुंड आणि गुन्हेगारांना निवडून येण्याची संधी आहे.

१६. मतदानाचे महत्त्व असे आहे की

*नागरिक निवडणुकीद्वारे त्यांचे आवडते प्रतिनिधी निवडतात.

*नागरिक गुप्त मतदानाद्वारे त्यांचे आवडते प्रतिनिधी निवडतात.

*मतदानामुळे सर्व वर्गातील लोकांना सहभागी होण्याची संधी मिळते.

IV. तीन वाक्यात उत्तर दिले.

प्रकरण -१८
राज्य धोरणाची निर्देशक तत्वे

अ. खालील प्रश्नांसाठी कोणताही योग्य पर्याय निवडा.

१. अ) सामाजिक न्याय

२.ड) ४

ब. एका वाक्यात उत्तर द्या.

3. हम्पी, म्हैसूर, बेलूर, बदामी, दिल्ली, आग्रा, जयपूर, रामेश्वर

४.२०२०

५. भारतातील सर्व नागरिकांसाठी समान नागरी कायदा लागू करणे,

६. रुग्ण, विशेष अपंग व्यक्ती, वृद्ध, महिला, मुले, बेरोजगार लोक इ.

क. दोन किंवा तीन वाक्यात उत्तरे लिहा.

७. संविधानाच्या चौथ्या भागात गांधीजींच्या समाजवादी आणि उदारमतवादी बौद्धिक तत्वज्ञानाच्या विचारसरणीच्या अंमलबजावणीसाठी संविधानाने राज्याला दिलेली मार्गदर्शक तत्वे ही राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे आहेत,

८. नागरिकांचे स्वातंत्र्य, समानता, बंधुता साध्य करण्यासाठी आणि आनंदी जीवन स्थापित करण्यासाठी प्रत्येकाच्या संघर्षांना आणि आनंदांना प्रतिसाद देण्यासाठी राज्य धोरण मार्गदर्शक तत्त्वे आवश्यक असल्याचे दिसून येते.

९.इतिहासाचीसंस्कृतीआणिवारसाजपणेआणिजोपासणे,

ड. पाच वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१०. सामाजिक न्याय, वंचितांसाठी सामाजिक न्याय, महिला आणि मुलांचे कल्याण, कामगार कल्याण, असहाय्यांना मदत, समान नागरी कायदा, दारूबंदी, शेती आणि पशुपालनाचे संघटन, पर्यावरण संरक्षण आणि विकास, ऐतिहासिक वास्तूंचे संरक्षण, आंतरराष्ट्रीय शांतता.

११. भारतीय संविधानाच्या भाग ४ मध्ये हे स्पष्ट केले आहे आणि राज्य कायदे बनवताना देखील ते आवश्यक आहेत.

१२. हे न्यायालयात लागू करण्यायोग्य नाहीत, परंतु देशाच्या प्रशासनासाठी मूलभूत आहेत. ते प्रशासकीय मार्गदर्शक आहेत.

१३. कामगारांसाठी किमान वेतन, कामगारांसाठी कौशल्य प्रशिक्षण, कामगारांच्या मुलांसाठी शैक्षणिक मदत, वैद्यकीय मदत इत्यादी.

१४. सुरुवातीपासूनच भारत आंतरराष्ट्रीय स्तरावर शांततेचा पुरस्कार करणारा एक प्रमुख राष्ट्र आहे, अनेक युद्धे झाली असली तरी, त्यांनी अनेक प्रसंगी शांतता प्रस्थापित करण्याचा आपला प्रामाणिक हेतू सातत्याने व्यक्त केला आहे.

प्रकरण-19

मानवी हक्क, मूलभूत हक्क आणि मूलभूत कर्तव्ये

अ. खरे की खोटे ओळखा.

1. खोटे

2. खरे

3. खोटे

4. खोटे

5. खरे

ब. रिकाम्या जागा भरा.

६. हक्क म्हणजे अशी शक्ती जी नागरिकांची असली पाहिजे.

7. 1986

8. 1098

९. १० डिसेंबर १९४८

क. दोन किंवा तीन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१०. समानतेचा अधिकार, स्वातंत्र्याचा अधिकार, शोषणाविरुद्धचा अधिकार, धर्म स्वातंत्र्याचा अधिकार, सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक अधिकार, संवैधानिक उपायांचा अधिकार.

११. उपयोजित प्रश्न.

१२. व्यक्तीच्या सर्वांगीण विकासाला पूरक. मानवीय आणि न्याय्य समाजाच्या उभारणीसाठी प्रेरणा.

१३. ज्या कामात १४ वर्षांखालील मुले मजुरीसह किंवा मजुरीशिवाय गुंतलेली असतात, त्याला बालकामगार म्हणतात.

१४. जेव्हा मूलभूत हक्कांचे उल्लंघन होते, तेव्हा नागरिक न्यायालयात तक्रार दाखल करू शकतो; या अधिकाराला संवैधानिक उपायांचा अधिकार म्हणतात.

ड. चार किंवा पाच वाक्यात उत्तर द्या.

१५. उपयोजित प्रश्न.

१६. भारताची विविधता आणि एकता जपणे. संविधान, राष्ट्रध्वज आणि राष्ट्रगीत यांचा आदर करणे. नैसर्गिक पर्यावरणाचे संवर्धन आणि विकास करणे.

१७. उपयोजित प्रश्न.

१८. उपयोजित प्रश्न.

प्रकरण-20

राष्ट्रीय एकात्मता

I. योग्य पर्याय निवडा.

१. क आपण आपल्या देशाचे रक्षण करण्यासाठी नेहमीच तयार असले पाहिजे.

II. २-३ वाक्यात उत्तर द्या.

२. राष्ट्रीय एकता म्हणजे जेव्हा एखाद्या देशातील लोकांना असे वाटते की ते सर्व एक आहेत, एकमेकांबद्दल किंवा वेगवेगळ्या समुदायांबद्दल द्वेष, मत्सर आणि पूर्वग्रह न ठेवता.

३. आपण सर्व भारतीय आहोत, एकजूट आहोत ही भावना प्रोत्साहित करण्यासाठी आणि टिकवून ठेवण्यासाठी राष्ट्रीय सण आवश्यक आहेत.

४. सांप्रदायिकता किंवा सांप्रदायिकता म्हणजे धार्मिक श्रेष्ठतेच्या दाव्यांमुळे उद्भवणारे संघर्ष किंवा हिंसाचार.

5. लागू केलेला प्रश्न.

III.

६. धर्मनिरपेक्षता, लोकशाही, राष्ट्रीय सण, राष्ट्रीय चिन्हे, परस्पर सौहार्द इ.

७. जातीयवाद, सांप्रदायिकता, प्रादेशिकता, दहशतवाद इ.

8. लागू केलेला प्रश्न

9. लागू केलेला प्रश्न

पाठ 21
राष्ट्रीय चिन्हे आणि राष्ट्रीय दिन

A.

1.समृद्धी

2. बकिम चंद्र चटर्जी

3. वाघ

4. पंडित जवाहरलाल नेहरू

B.

1.ब. 26 जानेवारी

2. क. 2 ऑक्टोंबर

3.ड. 15 ऑगस्ट

4.अ. 14 एप्रिल

C.

1. जनगणमन हे भारताचे राष्ट्रगीत आहे.
1. "सत्याचा नेहमी विजय असो" असा" सत्यमेव जयते " याचा अर्थ आहे.
2. शिक्षक दिन दरवर्षी 5 सप्टेंबर रोजी साजरा करतात .

D.

1. भारतीय राष्ट्र चिन्हात हत्ती बैल घोडा सिंह त्या प्राण्यांच्या प्रतिमा आहेत.
2. 1 नोव्हेंबर 1956 रोजी कन्नड भाषा बोलणाऱ्या कन्नड राज्याची स्थापना करण्यात आली त्याचे मैसूर असे नामकरण करण्यात आले त्यानंतर 1 नोव्हेंबर 1973 रोजी कर्नाटक राज्य असे नामकरण करण्यात करण्यात आले. म्हणून दरवर्षी 1 नोव्हेंबर रोजी कर्नाटक राज्योत्सव मोठ्या उत्साहात साजरा करतात.
3. आम्ही राष्ट्रचिन्ह नाणी , नोटा , सरकारी कचेरी , सरकारी पत्रके व सरकारी वाहनावर पाहतो.
4. नागरिकांमध्ये देशाभिमान , राष्ट्रीय एकता व एकात्मता ही मूल्ये रुजण्यासाठी राष्ट्र चिन्हांचा उपयोग करतात.

प्रकरण-22

आशिया खंड

A. अनेक प्रश्न

1	C	6	एं११सी१६ सी					
2	A	7	ए	12	A	१७ अ		
3	C	8	D	13	A	18 क		
4	C	9	ब१४क१९ब					
५अ १० इ १५ ब								

ब. एक गुणांची उत्तरे.

२०. आशिया आणि आफ्रिका खंडांना वेगळे करणारी सीमा सुएझ कालवा आहे.

२१. आशियातील मुख्य अन्न पिके आहेत: तांदूळ, गहू, मका इ.

२२. उद्योग आणि औद्योगिक क्रियाकलाप असलेल्या क्षेत्राला औद्योगिक क्षेत्र म्हणतात.

२३. प्रति चौरस किलोमीटरवर राहणाऱ्या लोकांच्या संख्येला लोकसंख्येची घनता म्हणतात.

ई. दोन आणि तीन ओळींची उत्तरे.

२४. आशिया खंड १-१६ उत्तर ते ७७-४१ उत्तर अक्षांश आणि २६-०४ पूर्व ते १६९-४० पश्चिम रेखांश पर्यंत पसरलेला आहे. कर्कवृत्त भारत आणि अरबस्तानातून जाते.

२५. आशिया तीन बाजूंनी महासागरांनी वेढलेला आहे आणि एका बाजूला जमीन आहे. उत्तरेला आर्क्टिक महासागर, पूर्वेला पॅसिफिक महासागर आणि दक्षिणेला हिंदी महासागर हे महासागर आहेत. पश्चिमेला युरोप खंड आहे.

२६. आशिया खंडातून जाणारे प्रमुख अक्षांश आहेत: विषुववृत्त मलेशियाच्या दक्षिणेकडून जाते आणि कर्कवृत्त भारतातून जाते.

२७. आशियाई खंडाचे प्रादेशिक विभाग: *पूर्व आशिया. *नैऋत्य आशिया *आग्नेय आशिया. *मध्य आशिया दक्षिण आशिया

२८. दक्षिण आशियातील देश: भारत, पाकिस्तान, चीन, श्रीलंका, म्यानमार इ.

२९. आशियातील नद्या चार गटात विभागल्या आहेत.

*हिंद महासागरात वाहणाऱ्या नद्या.

प्रशांत महासागरात वाहणाऱ्या नद्या

*आर्क्टिक महासागरात वाहणाऱ्या नद्या.

* अंतर्देशीय नद्या

३०. आशियाई खंडातील ज्या देशांमध्ये पेट्रोलियम आणि पेट्रोलियम उत्पादने उपलब्ध आहेत ते आहेत: बहुतेक पेट्रोलियम उत्पादने नैऋत्य आशियातील देशांमध्ये जसे की सौदी अरेबिया, इराण, इराक, कुवेत, बहरीन, कतार येथे उपलब्ध आहेत.

प्रकरण-23

युरोप खंड

I. एकाधिक निवड उत्तरे

1	सी	6	सी	11	डी
2	डी	7	ए	12	ए
3	बी	8	डी	13	सी
4	ए	9	बी	14	डी
5	बी	10	डी		

II. एक मार्कची उत्तरे

१५. युरोप खंडाचे एकूण क्षेत्रफळ १०.४ दशलक्ष चौरस किलोमीटर आहे.

१६. मूळ पिके म्हणजे साखर बीट आणि बटाटा.

१७. युरोप हा बटाट्यांचा सर्वात मोठा उत्पादक देश आहे.

१८. बल्गेरिया आणि पोलंड हे तांबे उत्पादक देश आहेत.

१९. युरोपमधील मासेमारीची ठिकाणे डॉगर बँक आणि ग्रेट फिशर बँक आहेत.

III. दोन आणि तीन गुणांची उत्तरे

२०. युरोप १०° पश्चिम आणि ६०° पूर्व रेखांश आणि ३६° उत्तर आणि ७२° उत्तर अक्षांश दरम्यान स्थित आहे.

२१. युरोप हा आशियाचा एक द्वीपकल्प आहे, जो उत्तरेला बॅरेंट्स समुद्र, पश्चिमेला अटलांटिक महासागर आणि दक्षिणेला भूमध्य समुद्राने वेढलेला आहे. पूर्वेला आशिया खंड आहे आणि दक्षिणेला आफ्रिका खंड आहे.

२२. युरोपचे भौतिक विभाग:

- वायव्य उच्च प्रदेश
- उत्तर युरोपीय मैदाने
- मध्य उंच प्रदेश
- दक्षिणेकडील पर्वत

२३. युरोपमधील दुग्धव्यवसाय करणारे देश: डेन्मार्क, जर्मनी, नेदरलँड्स, स्वित्झर्लंड, ब्रिटन आणि इतर हे युरोपमधील प्रमुख दुग्धव्यवसाय करणारे देश आहेत.

२४. युरोपमध्ये आढळणारी खनिजे: लोहखनिज, तांबे, पेट्रोलियम, कोळसा आणि इतर ही युरोपमध्ये आढळणारी काही प्रमुख खनिजे आहेत.

पाठ 24

आफ्रिका खंड

अ.... खालील प्रत्येक प्रश्नाला चार पर्यायी उत्तरे दिलेली आहेत योग्य उत्तरासमोर (✓) अशी खूण करा.

1	B) आफ्रिका खंड	10	B) विक्टोरिया	19	A) उष्ण कटिबंध
2	A) काळा खंड	11	A) किलीमांजारो	20	B) आफ्रिका खंड
3	B) 54	12	C) सुवेझ कालवा	21	A) नाईल नदीचे खोरे
4	A) विषुववृत्त	13	B) भूकंठ	22	A) निग्रो
5	D) वरीलपैकी सर्व.	14	B) सुवेझ कालवा	23	B) पिग्मी
6	A) 30.4 मिलियन चौरस किलोमीटर	15	A) नाईल नदी	24	C) अड्डाक्ष
7	B) दुभंगलेली दरी	16	B) व्हिक्टोरिया सरोवर	25	B) सहारा वाळवंट
8	C) Y	17	A) उंट		
9	B) टांगानिक सरोवर	18	D) जांबेजी नदी		

आ....

26. आफ्रिकेच्या दक्षिण टोकाचे नाव अगुल्हास आहे.

27. नाईल नदीवर बांधण्यात आलेल्या सर्वात मोठ्या धरणाचे नाव आस्वान आहे.

28. नाईल नदी आफ्रिका खंडात दिसून येते.

29. बोन्सवान , जैर व दक्षिण आफ्रिका हे हिऱ्याचे सर्वात जास्त उत्पादन करणारे आफ्रिकेतील देश आहेत.

30. लिबियाच्या इल अजिजियामध्ये जगातील जास्तीत जास्त तापमान नोंद झाली आहे.

31. सहारा वाळवंट आफ्रिका खंडामध्ये आहे.

इ...

32. आफ्रिका खंडाची भौगोलिक रचना उत्तरेकडे मेडिटरेनियन समुद्र , पश्चिमेला अटलांटिक महासागर , पूर्वेला तांबडा समुद्र आणि हिंदू महासागर आहे. आशिया आणि आफ्रिका खंड सुवेझ कालव्यामुळे वेगळा झाला आहे.

33. आफ्रिका खंड हा 37° उत्तर आणि 35° दक्षिण अक्षांश आणि 17° पश्चिम आणि 50° पूर्व रेखांशाच्या मध्ये बसलेला आहे.

34. नाईल नदी , कांगो नदी , नैजर नदी व जांबेजी नदी या आफ्रिकेतील प्रमुख नद्या आहेत.

35. अलबर्ट सरोवर , एडवर्ड सरोवर , टांगानिक सरोवर , व्हिक्टोरिया सरोवर व न्यास सरोवर ही आफ्रिकेतील प्रमुख सरोवरे आहेत.

36. आफ्रिकेतील प्रमुख सखल मैदानी 1. सुदानचा सखल मैदानी प्रदेश 2.चाडचा सखल मैदानी प्रदेश 3.जोफ सखल मैदानी प्रदेश 4.कांगो सखल मैदानी प्रदेश 5.कलहरी सखल मैदानी प्रदेश

37. आफ्रिका खंडात इंम्पाला , चित्ता ,आफ्रिकन सिंह, जिराफ ,गेंडा ,हत्ती ,गोरीला , माकडे उंट , हरण झेब्रा हे प्राणी आढळतात. तसेच शहामृग , गरुड , बगळा हे पक्षी आफ्रिका खंडात दिसतात.

38. आफ्रिका खंडात भात , मक्का , रताळे , शेंगदाणे , वाटाणा , कॉफी व इतर पिष्टमय पदार्थ ही आहार धान्य पिकवितात.

39. आफ्रिका खंडात हिरे सोने आणि प्लॅटिनम ही खनिजे मुबलक प्रमाणात आढळतात.

ई....

40. विषुववृत्त (भूमध्यरेषा) हे प्रमुख अक्षांश आफ्रिका खंडाच्या मध्यातून गेले आहे. तसेच या खंडाच्या उत्तर भागातून कर्कवृत्त व दक्षिण भागातून मकरवृत्त ही प्रमुख अक्षांश गेल्यामुळे आफ्रिका खंडाला “ केंद्रीय खंड ” असे म्हणतात.

41. आफ्रिका खंडाचा पठारी प्रदेश , ओसाड जमिनी प्रदेश समुद्रकिनाऱ्यापर्यंत विस्तारलेला आहे या खंडाच्या उत्तरेकडे सहारा वाळवंट आहे आणि त्याचा शोध दीर्घ कालावधीपर्यंत लागलेला नव्हता म्हणून आफ्रिका खंडाला " काळा खंड " असे म्हणतात.

42. आफ्रिका खंडात आढळणाऱ्या नैसर्गिक वनस्पतींचे स्वाभाविक विभाग

1. विषुववृत्तीय अरण्ये
2. मान्सून अरण्ये
3. पर्वतीय अरण्ये
4. वाळवंटी वनस्पती
5. गवताळ कुरणे
6. उप वाळवंटी वनस्पती
7. वनस्पती रहित.

43. हवामानाच्या परिस्थितीच्या आधारे आफ्रिका खंडाचे स्वाभाविक विभाग

1. विषुववृत्तीय उष्ण प्रदेश
2. सॅव्हाना हवामानाचा प्रदेश
3. उष्ण कटिबंधातील वाळवंटी प्रदेश
4. भूमध्य समुद्राचा प्रदेश
5. समशीतोष्ण कटिबंधातील गवताळ कुरणांचा प्रदेश
6. उंचावरील हवामानाचा प्रदेश
7. समशीतोष्ण कटिबंध हवामानाचा प्रदेश
8. कोरड्या हिवाळयाचा समशीतोष्ण कटिबंध प्रदेश

धन्यवाद !